

ΛΙΒΑΔΙ

Ετήσιο ενημερωτικό δελτίο Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Έτος 19^ο & 20^ο,
2011-2012

Περιεχόμενα	
ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ	3
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	5
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	13
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΝΕΑ	19
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ Δ.Σ. ΤΗΣ Ε.Λ.Ε.	33
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	41
ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	42
ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ - ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ	43
ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ	46
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Λ.Ε.	57

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία ιδρύθηκε το 1992 και είναι ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο που έχει ως σκοπό την προαγωγή της επιστήμης των *Λιβαδιών* και των *Λειμώνων*. Ειδικότερα η Εταιρεία έχει ως αντικείμενα:

- Τη διεύρυνση, διάδοση και εφαρμογή των γνώσεων που αναφέρονται στη συντήρηση και προστασία των λιβαδικών οικοσυστημάτων και του φυσικού περιβάλλοντος, στην ανάλυση της δομής τους καθώς και στη βελτίωση, ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των λιβαδιών αφενός και αφετέρου στην εγκατάσταση, βελτίωση και διαχείριση των λειμώνων και των χλοοταπών.
- Την προώθηση της έρευνας και εκπαίδευσης στα λιβάδια και στους λειμώνες, τη μεγαλύτερη αναγνώριση του πολλαπλού ρόλου των λιβαδιών και των λειμώνων στην προστασία του περιβάλλοντος και στην εθνική οικονομία, ιδιαίτερα δε της σημασίας τους για την ανάπτυξη της Ελληνικής κτηνοτροφίας.
- Τη συνεργασία με αντίστοιχες επιστημονικές οργανώσεις του εσωτερικού και εξωτερικού και την επιστημονική υποστήριξη των μελών της.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (περιόδου 2011 - 2012)

Πρόεδρος:	Ζωή Κούκουρα, Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.
Αντιπρόεδρος:	Απόστολος Κυριαζόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Δ.Π.Θ.
Γενικός Γραμματέας:	Μιχαήλ Βραχνάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας
Ταμίας:	Δημήτριος Χουβαρδάς, Δρ. Δασολόγος, Α.Π.Θ.
Μέλος:	Γεώργιος Φωτιάδης, Δρ. Δασολόγος

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ελένη Αβραάμ, Επίκουρος Καθηγήτρια, Α.Π.Θ.
Μιχαήλ Βραχνάκης, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τ.Ε.Ι. Θεσσαλίας
Κωνσταντίνος Μαντζανάς, Δρ. Δασολόγος, Α.Π.Θ.

Επιμέλεια παρουσίασης: Δρ. Κωνσταντίνος Μαντζανάς, Δασολόγος

Κύριο άρθρο

Στη πανέμορφη περιοχή των Πρεσπών φιλοξενήθηκε το 9th EDGG Συνέδριο που συνδιοργανώθηκε από την ΕΛΕ και το European Dry Grassland Group από 19 έως 23 Μαΐου 2012. Ως χώρος του συνεδρίου επιλέχθηκε το Κέντρο Πληροφόρησης του Φορέα Διαχείρισης Πρεσπών στη Δυτική όχθη της λίμνης Μικρή Πρέσπα. Οι δυο αυτοί οργανισμοί έχουν σκοπό να προάγουν και να εξασφαλίσουν τους πόρους των λιβαδιών (φυτά, ζώα, βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες) σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο. Το θέμα του συνεδρίου ήταν «**Τα ξηρά λιβάδια της Ευρώπης**».

Χορηγοί του συνεδρίου ήταν μεταξύ άλλων:

- International Association for Vegetation Science (IAVS)
- Ο Δήμος Πρεσπών
- Η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών
- Ο Φορέας Διαχείρισης Πρεσπών
- Ο εκδοτικός οίκος Wiley – Blackwell

Σκοπός του συνεδρίου ήταν η ανάδειξη της σημαντικότητας των ξηρών ευρωπαϊκών λιβαδιών ως βάση δυναμικής προώθησης των πολύτιμων και πολλαπλών υπηρεσιών που αυτά προσφέρουν καθώς και η αναγνώριση και εκτίμηση της βόσκησης ως βιολογική δραστηριότητα.

Συνολικά από τα 220 άτομα που είχαν δηλώσει συμμετοχή μετείχαν περισσότερα από 120 άτομα, ενώ 307 συγγραφείς από 28 χώρες (Ελλάδα, Αρμενία, Αυστραλία, Αυστρία, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσέχικη Δημοκρατία, Γερμανία, Δανία, Σουηδία, Ισπανία, Φιλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιράν, Ιταλία, Ιαπωνία, Καζακστάν, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τουρκία, Ουκρανία και ΗΠΑ). Παρουσίασαν 123 εργασίες (101 αφίσες και 22 ομιλίες). Το συνέδριο ήταν αφιερωμένο στο **Dr. Arne Strid**, ένα ζωντανό μύθο, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στην εξερεύνηση της χλωρίδας της Ελλάδας. Η συμβολή του στην καταγραφή της χλωρίδας των Ελληνικών λιβαδιών ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Στην ομιλία του κατά την έναρξη του συνεδρίου, οι σύνεδροι είχαν την ευκαιρία να μάθουν τις προσπάθειες των πρωτοπόρων βοτανικών επιστημόνων από την Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη καθώς και των βοτανικών από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα έως σήμερα, για την καταγραφή της χλωρίδας.

Η δημιουργία μιας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων όλων αυτών των στοιχείων της χλωρίδας που καταγράφηκαν είναι ο τελικός σκοπός όλων αυτών των προσπαθειών. Η παρουσίαση σπάνιων ασπρόμαυρων φωτογραφιών με βοτανικούς συνεργάτες και με στιγμιότυπα από τη ζωή του έδωσαν την ευκαιρία στους συνέδρους να θαυμάσουν και να εκτιμήσουν τις προσπάθειες για τη καταγραφή της χλωρίδας και την προσωπικότητα του **Dr. Arne Strid**. Με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ΕΛΕ ο ομότιμος καθηγητής Arne Strid (University of Lund, Berlin Botanical Garden and Museum) ανακηρύχθηκε επίτιμο μέλος της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας και του απενεμήθη ένα τιμητικό βραβείο ως αναγνώριση του έργου του για την ανάδειξη της ποικιλότητας της Ελληνικής χλωρίδας σε επίπεδο είδους και τοπίου.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου πραγματοποιήθηκε συνάντηση των λιβαδοπόνων που συμμετείχαν στο συνέδριο με περίπου 45 κτηνοτρόφους της περιοχής Πρεσπών και τον αντιπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ειδικό σε θέματα σχετικά με την ανάπτυξη της

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

κτηνοτροφίας και τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, Mr. Guy Beaufoy (EENP). Στη συνάντηση ο ομότιμος καθηγητής Λιβαδικής Οικολογίας του ΑΠΘ κ. Βασίλειος Παπαναστάσης επεσήμανε το σημαντικό ρόλο των κτηνοτρόφων στη διαχείριση των λιβαδιών μέσω της βόσκησης καθώς και την ανάγκη να επανακαθοριστεί ο όρος «λιβάδι» δεδομένου ότι στο νέο κανονισμό της CAP (2014-2020) δεν θεωρούνται ως λιβάδια τα φρυγανολίβαδα, τα θαμνολίβαδα και τα βοσκόμενα δάση. Στη χώρα μας καθώς και στην Ισπανία και Πορτογαλία οι εκτάσεις αυτές βόσκονται παραδοσιακά. Η καθηγήτρια Λιβαδικής Οικολογίας του ΑΠΘ κ. Ζωή Κούκουρα και πρόεδρος της ΕΛΕ υποστήριξε ότι η μέτριας έντασης βόσκηση συμβάλλει στη προστασία των Μεσογειακών Οικοσυστημάτων από την πυρκαγιά. Ο αντιπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Mr. Guy Beaufoy εξήγησε ότι, τόσο ο όρος λιβάδι όσο και άλλοι όροι θα επανακαθοριστούν στο νέο κανονισμό της CAP, προκειμένου να ασκηθεί μια δικαιότερη πολιτική για τους κτηνοτρόφους όλων των χωρών της Ε.Ε.

Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου πραγματοποιήθηκαν 3 εκδρομές στα όρη Ντέβας, Βαρνούντας και Σφίκα της περιοχής Πρεσπών, στις οποίες οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν και να φωτογραφίσουν τη φυτοποικιλότητα των περιοχών.

Η οργανωτική επιτροπή σκοπεύοντας στην ανάδειξη και ενθάρρυνση νέων ερευνητών, μελών της EDGG, ηλικίας μικρότερης των 34 ετών απένευσε βραβείο στις τρεις καλύτερες προφορικές παρουσιάσεις ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Το πρώτο βραβείο ήταν 75 ευρώ για την αγορά βιβλίων από τον εκδοτικό οίκο Wiley – Blackwell και απενεμήθη στην ερευνήτρια Diden Ambarli (Turkey) για την έρευνά της με τίτλο “Effects of livestock grazing and environmental variables on the diversity of Anatolian steppes” – D. Ambarli, C. C. Bilgin.

Το δεύτερο στη Jana Slancarova (Czech Republic) for “Effects of landscape heterogeneity on local butterfly richness: Xeric grassland reserves of South Moravia” – J. Benes, M. Kristynek, P. Kepka, M. Konvika.

Το τρίτο στη Inge Paulini (Germany) for “Threatened meadow-steppe grasslands: a case study from Transylvania (Romania)”- M. Barbos, A. Crisan, G. Jones, L. Rakosy, A. Rus, W. Schumacher, C. Sitar, E. Stoianov, N. Timus.

Βραβεία επίσης απονεμήθηκαν σε ερευνητές που παρουσίασαν τα αποτελέσματά τους σε αναρτημένες ανακοινώσεις.

1^ο βραβείο: Ioanna Keisoglou (Greece) for “Grazing effects on floristic diversity of a juniper oak rangeland” – N. Pasiou, A. Kyriazopoulos, Z. Parisi, E. Abraham, G. Korakis, Z. Abas.

2^ο βραβείο: Rocco Labadessa (Italy) for “Butterflies and grasshoppers: relationships between insect communities and environment in a dry grassland system”- R. Sorino, G. Corriero.

3^ο βραβείο: Andras Kelemen (Hungary) for “Underlying mechanisms that shape biomass – plant species richness relationship in an alkali landscape along a long productivity gradient” – P. Török, O. Valko, T. Miglecz, B. Deak, K. Toth, B. Tothmeresz.

Η οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου καθώς και το διοικητικό Συμβούλιο της ΕΛΕ εκφράζει τις θερμές τους ευχαριστίες σ’ όλα τα μέλη της ΕΛΕ που συμμετείχαν στο συνέδριο.

Η άρτια οργάνωση του συνεδρίου, η φιλοξενία των κατοίκων, η ομορφιά του τοπίου των Πρεσπών και η πλούσια ποικιλότητα της περιοχής ενθουσίασαν τα μέλη της EDGG που προέρχονταν από άλλες χώρες, τα οποία και εξέφρασαν κατά την αναχώρησή τους τις θερμές τους ευχαριστίες προς την οργανωτική επιτροπή.

Ζωή Κούκουρα

Επιστημονικά θέματα

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΣΤΑ ΛΙΒΑΔΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα προηγούμενα 3.000 χρόνια, η μέση θερμοκρασία του αέρα εκτιμάται ότι αυξήθηκε κατά 0,5 °C (Salinger et al., 2005). Οι ποικίλες ανθρωπογενείς δραστηριότητες όμως κυρίως μετά τη βιομηχανική εποχή (19^{ος} αιώνας), έχουν ως αποτέλεσμα τη ραγδαία μεταβολή των περιβαλλοντικών συνθηκών (Stern and Treasury 2007, Kuglitsch et al. 2010). Τα περισσότερα 'μοντέλα' προβλέπουν αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη από 2 °C (Σενάριο B2) στην καλύτερη περίπτωση ως και 5-6 °C (Σενάριο A2), μεταβολή της ποσότητας και της κατανομής των κατακρημνισμάτων καθώς και αύξηση των ακραίων καιρικών φαινομένων, τα επόμενα 100 έτη (European Environmental Agency, 2007). Σύμφωνα με τις προβλέψεις για την Ελλάδα εκτός από την αύξηση της θερμοκρασίας, αναμένεται και μείωση των κατακρημνισμάτων κατά 35 mm (B2), και κατά 84 mm (A2) κατά μέσο όρο (Ζερεφός, 2009), για τα επόμενα 100 έτη. Η κατανομή τους όμως δεν θα είναι ομοιόμορφη καθώς αναμένεται μείωση σε όλη την ηπειρωτική χώρα και αύξηση στα νησιά του Αιγαίου πελάγους, εκτός της Κρήτης.

Με την κλιματική μεταβολή αναμένεται μείωση της φυτοκάλυψης των λιβαδικών οικοσυστημάτων, σημαντική μεταβολή στη βιοποικιλότητα, ευνόηση των ετήσιων ποωδών ειδών εις βάρος των πολυετών (Kutiel et al., 1998, Kazakis et al., 2006). Ταυτόχρονα θα υπάρξει επέκταση ξενικών ειδών εις βάρος γηγενών καθώς και εξαφάνιση ορισμένων απειλούμενων ειδών και πιθανώς εμφάνιση καινοφανών ασθενειών.

Η ετησία παραγωγή των ελληνικών λιβαδιών ανέρχεται σε 11 εκατ. τόνους, που προέρχεται κατά 70% από ποώδη και 30% από ξυλώδη είδη (Νάστης, 1990). Με την εφαρμογή λελογισμένης βόσκησης είναι δυνατό να αξιοποιηθούν οι 6,24 εκατ. τόνοι. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του υποδείγματος BIOME3 (<http://aede.osu.edu/people/sohngen.1/forests/GTM/index.htm>), για την Ελλάδα, αναμένεται να υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις στη λιβαδική παραγωγή. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα του μοντέλου και τα στοιχεία του Παπαναστάση (1982) η απολήψιμη παραγωγή εκτιμάται ότι θα μειωθεί κατά 10% σενάριο (B2) και κατά 25% σενάριο A2. Η ποσοτική μείωση δηλ. εκτιμάται σε 120 kg/ha/έτος (B2) και 300 kg/ha/έτος (A2), το 2100. Δεδομένου ότι στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα περίπου 5,2 εκατ. ha λιβαδιών, η βοσκήσιμη ύλη για το σύνολο της χώρας θα μειωθεί κατά 312 χιλ. τόνους/έτος (B2) έως 780 χιλ. τόνους/έτος (A2) το 2100.

Η συμβολή των λιβαδικών οικοσυστημάτων στο κύκλο του άνθρακα (C) και του νερού (H₂O) είναι πολύ σημαντική. Ο άνθρακας αποθηκεύεται κυρίως στις ρίζες, την ξηροφυλάδα, το χούμο και την οργανική ουσία του εδάφους. Εκτιμάται ότι τα ελληνικά λιβάδια είναι ακόμη θετικοί απορροφητές CO₂ καθώς έχουν μεγάλα περιθώρια αναβάθμισης. Με το υποδείγμα BIOME3 για την Ελλάδα εκτιμάται ότι για τα σενάρια B2 και A2 (<http://aede.osu.edu/people/sohngen.1/forests/GTM/index.htm>) ο ρυθμός δέσμευσης του CO₂ θα μειωθεί κατά 25% και 35% αντίστοιχα το έτος 2050 και κατά 7% και 15% επιπλέον ως το 2100.

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Η αναμενόμενη αύξηση της θερμοκρασίας σε συνδυασμό με τη μείωση των κατακρημνισμάτων θα αυξήσουν τον κίνδυνο ερημοποίησης των παράκτιων κυρίως περιοχών στη νότια και τη νησιωτική Ελλάδα. Εκτιμάται ότι θα ερημοποιηθεί περίπου το 1% ή 4.000 ha (B2) έως 2% ή 8.000 ha (A2) της έκτασης (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2009).

Με την κλιματική μεταβολή θα υπάρξει αύξηση της εξατμισοδιαπνοής καθώς και περιορισμός της βαθιάς διήθησης με συνέπεια τη μείωση της παραγωγής χρησιμοποιήσιμου ύδατος από 25% δηλ. 5 δισεκ. κ.μ./έτος (B2) έως και 40% δηλ. 8 δισεκ. κ.μ./έτος (A2) (Mariotti and Struglia, 2002) και αύξηση της διάβρωσης κατά 16% (B2) έως 30% (A2). Ταυτόχρονα αναμένεται μείωση από 5% έως 10% στην αξία των αυλών αγαθών και λοιπών περιβαλλοντικών υπηρεσιών που παράγουν τα λιβάδια (de Dios et al., 2007, Founda and Giannakopoulos, 2007).

Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί με ταχύτερους ρυθμούς (Airoldi and Beck, 2007) και θα φθάσει από 0,25 μ. (B2) έως και 1 μ. (A2) έως το έτος 2100, διαφοροποιώντας τη χωροκατανομή των χρήσεων γης στις παράκτιες περιοχές (I.P.C.C., 1990). Από τη σημερινή συνολική έκταση των παράκτιων υγροτόπων της Ελλάδος που είναι 1.000 τ. χλμ, προβλέπεται να κατακλυσθεί το 15% (B2) με άνοδο της στάθμης κατά 0,5 μ. έως το 2100. Από την άνοδο αυτή, η εκτιμώμενη μείωση της λιβαδικής παραγωγής θα είναι 5% δηλ. 26 χιλ. τόνους (B2) έως 10% δηλ. 52 χιλ. τόνους (A2).

Οι δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής μεταβολής στις διεργασίες των λιβαδιών είναι δυνατό να μετριαστούν με την προϋπόθεση ότι θα παρθούν έγκαιρα τα απαραίτητα νομοθετικά, διοικητικά και διαχειριστικά μέτρα (Hoff et al., 2002). Με την υιοθέτηση της προληπτικής στρατηγικής διαχείρισης, για μετριασμό των επιπτώσεων των κλιματικών μεταβολών, αναμένεται να υπάρξουν σημαντικά οικολογικά και οικονομικά οφέλη. Ο στόχος της ποσοτικής και ποιοτικής αύξησης της παραγωγής και του ποσοστού φυτοκάλυψης προϋποθέτουν την πλήρη αναθεώρηση της φιλοσοφίας στην εφαρμοζόμενη διαχείριση. Αυτή πρέπει να εξασφαλίζει την κανονική χρήση, συμφωνά με τους κανόνες της επιστήμης και να υιοθετήσει εξειδικευμένα συστήματα βόσκησης για κάθε περίπτωση.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σύνταξη και εφαρμογή λιβαδικών μελετών για μεγάλα συγκροτήματα. Με αυτές τις μελέτες θα διασφαλιστεί ότι: η βοσκοφόρτωση θα είναι ίση με τη βοσκοϊκανότητα, θα αριστοποιείται η παραγωγή σε σχέση με το δυναμικό του τόπου, θα περιορίζεται ο ανταγωνισμός στα επιθυμητά είδη και θα βελτιώνεται η βιοποικιλότητα. Θα προβλέπουν επίσης αξιοποίηση ανθεκτικού στην ξηρασία γενετικού υλικού και δημιουργία αγροδασικών οικοσυστημάτων που είναι πιο σταθερά στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Θα προβλέπονται μέτρα για αποφυγή της πιθανής ερημοποίησης περιοχών με χαμηλό υψόμετρο, κυρίως στη νότια ηπειρωτική Ελλάδα, με περιορισμό των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που επιτείνουν το φαινόμενο της ερημοποίησης. Επίσης θα προβλέπεται η χρήση της βόσκησης ως εργαλείου για τον περιορισμό των πυρκαγιών, τη βελτίωση του υδατικού ισοζυγίου και τον περιορισμό των πλημμυρών με την αριστοποίηση της παραγωγής-αξιοποιήσιμου ύδατος.

Εφόσον έγκαιρα βελτιωθεί η στρατηγική διαχείριση των λιβαδιών, ακόμη και χωρίς να ληφθούν πρόσθετα δαπανηρά από οικονομική άποψη μέτρα, εκτιμάται ότι δεν θα υπάρξει αισθητή μείωση του εισοδήματος και υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου στον ορεινό χώρο με συνεπακόλουθο την αστυφιλία, εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών έως το 2100.

Βιβλιογραφία

- Airoidi, L. and M.W. Beck (2007), "Loss, status and trends for coastal marine habitats of Europe", *Oceanography and Marine Biology: An Annual Review*, 45, 345-407.
- de Dios, V. R., C. Fischer and C. Colinas (2007), "Climate change effects on Mediterranean forests and preventive measures", *New Forests*, 33, 29-40.
- European Environmental Agency, (2007). "Climate change: The cost of inaction and the cost of adaptation", EEA Technical Report, No 13 / 2007.
- Ζερεφός, Χ. (2009), "Αναφορά προόδου ομάδας κλίματος", Επιτροπή μελέτης επιπτώσεων κλιματικής αλλαγής, Νοέμβριος.
- Founda, D. and C. Giannakopoulos (2007), "The exceptionally hot summer of 2007 in Athens, Greece — A typical summer in the future climate?", *Global and Planetary Change*, 67, 227-36.
- Hoff, C., S. Rambal and R. Joffre (2002), "Simulating carbon and water flows and growth in a Mediterranean evergreen *Quercus ilex* coppice using the FOREST-BGC model", *Forest Ecology and Management*, 164, 121-136.
- I.P.C.C. (1990), "Strategies for adaption to sea level rise", Report of the Coastal Zone Management Subgroup, November 1990.
- Kazakis, G., D. Ghosn, I.N. Vogiatzakis and V.P. Papanastasis (2006), "Vascular plant diversity and climate change in the alpine zone of the Lefka Ori, Crete", *Biodiversity and Conservation*, 16, 1603-1615.
- Kuglitsch, F. G., A. Toreti, E. Xoplaki, P. M. DellaMarta, C. S. Zerefos, M. Türkeş and J. Luterbacher, (2010), "Heat wave changes in the eastern Mediterranean since 1960", *Geographical Research Letters*, 37, 1-5.
- Mariotti, A. and M.V. Struglia (2002), "The hydrological cycle in the Mediterranean region and implications for the water budget of the Mediterranean sea", *Journal of Climate*, 15, 1674-1690.
- Νάστης, Α.Σ. (1990), Πανελλήνιο Κτηνοτροφικό Συνέδριο, Ιωάννινα.
- Παπαναστάσης, Β.Π. (1982), "Παραγωγή των ποολίβαδων σε σχέση με τη θερμοκρασία αέρος και τη βροχή στη βόρεια Ελλάδα", Διατριβή για Υφηγεσία. Θεσσαλονίκη.
- Salinger, M.J., M.V.K. Sivakumar and R. Motha (2005), "Reducing vulnerability of agriculture and forestry to climate variability and change: Workshop summary and recommendations", *Climate Change*, 70, 341-362.
- Stern, N. and G. Treasury (2007), "The economics of climate change: The Stern review", Cambridge University Press.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (2010), "Απολογισμός δραστηριοτήτων δασικών υπηρεσιών έτους 2008", Αθήνα.

Αναστάσιος Νάστης

Παρατηρήσεις – Απόψεις επί της δημόσιας διαβούλευσης του έργου "Ψηφιακές Υπηρεσίες Ενιαίας Αίτησης Ενίσχυσης" του ΟΠΕΚΕΠΕ

Κατ' αρχήν, μια γενική διαπίστωση είναι ότι ο ΟΠΕΚΕΠΕ και το ΥΠΑΑΤ δείχνουν να κατανοούν την αξία των βοσκοτόπων της χώρας μόνο όταν προκύπτουν προβλήματα καταβολής ενισχύσεων. Τα προβλήματα αυτά φαίνεται ότι υπάρχει μια τάση να επιλυθούν με πρόχειρες λύσεις οι οποίες αν και είναι σχετικά δαπανηρές, δεν υπεισέρχονται στην ουσία του προβλήματος που είναι η ορθολογική διαχείριση των βοσκοτόπων της χώρας και επιπλέον δεν λύνουν οριστικά το πρόβλημα παρά μόνο κερδίζουν χρόνο μεταθέτοντας στο μέλλον όλα τα σοβαρά ζητήματα. Συνεπώς, συνεχίζουμε να "βάζουμε το κάρο μπροστά από το άλογο".

Σε ότι αφορά το προς διαβούλευση έργο, ο ΟΠΕΚΕΠΕ προχωρά στην – υποχρεωτική από τον Καν. (ΕΚ) 73/2009 – ολική ανανέωση του Συστήματος Αναγνώρισης Αγροτεμαχίων ώστε αφενός να είναι δυνατή η παροχή προς τους έλληνες παραγωγούς ενός νέου ψηφιακού και ορθού υποβάθρου επί του οποίου θα μπορούν να δηλώνουν ψηφιακά την αίτησή τους για την ενιαία ενίσχυση (Ενότητα Α.2.1 σελ. 16) και αφετέρου, μέσω του προτεινόμενου έργου, τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό τομέα να δύναται να υποβάλλουν αίτηση ενίσχυσης πλήρως ψηφιακά (Ενότητα Α.2.2, σελ. 17).

Με τον τρόπο επιδιώκεται να αποφεύγονται εφεξής οι καταλογισμοί στη χώρα μας (η οποία κατέχει την τελευταία θέση στο βαθμό διαφάνειας καταβολής των ενισχύσεων στην ΕΕ-27) αλλά και να αντιμετωπιστούν τα συσσωρευμένα προβλήματα που σχετίζονται με αστοχίες και λάθη στις δηλώσεις Ενιαίας Ενίσχυσης.

Δεδομένου ότι ο ΟΠΕΚΕΠΕ απλώς και μόνο καθορίζει τις πρακτικές λεπτομέρειες που σχετίζονται με τη χορήγηση των κοινοτικών ενισχύσεων που αναφέρονται στην Κοινή Αγροτική Πολιτική, συνάγεται ότι το με υπό διαβούλευση έργο επιχειρείται απλώς μια νέα "χαρτογράφηση" των επιλέξιμων και μη εκτάσεων της χώρας ώστε να καθίσταται δυνατή η καταβολή των ενισχύσεων και των ειδικών στηρίξεων του Πυλώνα Ι της ΚΑΠ αλλά και των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης του Πυλώνα ΙΙ.

Είναι επομένως αντιληπτό ότι δεν τίθεται κανένα ζήτημα σε ότι αφορά την άμεση ή έμμεση απομάκρυνση των λιβαδιών και των βοσκόμενων δασικών εκτάσεων από την ευεργετική προστατευτική κάλυψη της δασικής νομοθεσίας.

Για το ειδικότερο θέμα των βοσκοτόπων, το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία, δίνεται η εικόνα ότι επιχειρείται ένα φιλτράρισμα των εκτάσεων που έχουν δηλωθεί μέχρι σήμερα ώστε να διαγραφούν οι προβληματικές και παράλληλα να μεγιστοποιηθεί η "χαρτογραφική" επιλέξιμη έκτασή τους με στόχο να ικανοποιηθεί το – αυθαίρετο – κριτήριο της πυκνότητας βόσκησης (0,2 - 3,0 MMZ/ha) που συνδέεται με την καταβολή των ενισχύσεων. Από την άλλη πλευρά, καλό θα ήταν να ελεγχθεί (με μια γενική απογραφή του ζωικού κεφαλαίου) και ο αριθμητής του κλάσματος της πυκνότητας βόσκησης διότι είναι επιβεβλημένο να γνωρίζει η πολιτεία το ζωικό πληθυσμό που πραγματικά υπάρχει και όχι αυτό που δηλώνεται στα έντυπα. Η διαδικασία αυτή εκτιμάται ότι θα τοποθετούσε το "κυνήγι" των επιλέξιμων εκτάσεων των βοσκοτόπων σε άλλη βάση.

Ο ΟΠΕΚΕΠΕ έχει ξεκινήσει μια διαδικασία, ένα "Σχέδιο Δράσης για τους Βοσκοτόπους" όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, στο οποίο προβλέπεται ο επανέλεγχος ενός πολύ σημαντικού αριθμού χαρτογραφικών ενοτήτων βοσκοτόπων (αναφέρεται ότι μπορεί να φθάσει τις 200.000) που παρουσιάζουν προβλήματα επιλεξιμότητας με αποτέλεσμα όσοι παραγωγοί να τις δηλώνουν στις Αιτήσεις Ενιαίας Ενίσχυσης να έχουν συνεχώς προβλήματα με την καταβολή των ενισχύσεών τους. Σημειώνεται ότι για την τρέχουσα περίοδο 2007 - 2014 η χώρα μας δεν είχε ορίσει την έννοια του βοσκότοπου (σχετικά πρόσφατα

συμφωνήθηκε με την ΕΕ ότι ο ελληνικός βοσκότοπος συμπεριλαμβάνει και θαμνώδη βλάστηση), κάτι το οποίο φιλοδοξείται να γίνει για την επόμενη περίοδο 2014 - 2020.

Η Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία είναι το πλέον αρμόδιο επιστημονικό σωματείο το οποίο όχι απλά οφείλει να στείλει τις επιστημονικά τεκμηριωμένες παρατηρήσεις του αλλά και να απευθύνει πρόσκληση συνεργασίας στο ΥΠΑΑΤ και τον ΟΠΕΚΕΠΕ με σκοπό να συνδράμει στην ολοκλήρωση ενός πραγματικού και όχι «εικονικού» Σχεδίου Δράσης για τους βοσκοτόπους της χώρας. Τα σπουδαιότερα ζητήματα που προκύπτουν από την ανάγνωση της διακήρυξης είναι τα εξής:

Ζήτημα 1^ο

Εάν ληφθεί υπόψη ότι:

- α) στη σελίδα 38 αναφέρεται ότι η μέγιστη χαρτογραφική έκταση της ενότητας ενός βοσκοτόπου θα είναι 200 στρεμ. (20 ha) και το μέγιστο πλήθος αγροτεμαχίων (εννοεί υπο-ενότητων) εντός αυτού σε 35 αγροτεμάχια. Αυτό προφανώς γίνεται για να υπάρχει η δυνατότητα της "χαρτογραφικής τακτοποίησης" των κτηνοτρόφων σε περίπτωση που δεν υπάρχει επάρκεια χώρου σε άλλες ενότητες.
- β) στις σελίδες 46-48 αναφέρεται ο τρόπος διανυσματοποίησης των βοσκοτόπων ανάλογα με την πυκνότητα των δένδρων (> ή < των 50 ανά ha) ([http://marswiki.jrc.ec.europa.eu/wikicap/index.php/1.2. Definition of the area to be measured](http://marswiki.jrc.ec.europa.eu/wikicap/index.php/1.2. Definition_of_the_area_to_be_measured)) και συστάδων θάμνων όπου η επιλεξιμότητα των εκτάσεων τους καθορίζεται σε εθνικό επίπεδο, ενώ στο παράρτημα Δ (σελ. 86 -87) αναφέρεται η κωδικοποίηση των εκτάσεων των βοσκοτόπων.
- γ) ένα από τα κριτήρια επιλεξιμότητας των βοσκοτόπων για την καταβολή των ενισχύσεων είναι η απόστασή του από τη σταβλική εγκατάσταση που δηλώνει ο παραγωγός (αυτό δεν αναφέρεται στη διακήρυξη). Η απόσταση αυτή είχε οριστεί στα 10 χλμ. σε ευθεία αλλά λόγω θυελλωδών αντιδράσεων επεκτάθηκε στα ...50 χλμ!! Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ένα πρόβατο μπορεί να διανύσει σε καθημερινή βάση μέχρι και 100 χλμ. (!!!) σε ευθεία μακριά από το στάβλο προκειμένου να βοσκήσει και να επιστρέψει στο στάβλο.

Το ερώτημα είναι ότι εφόσον γίνεται "χαρτογραφική τακτοποίηση" γιατί αυτή δεν λαμβάνει υπόψη της στον πίνακα των θεματικών επιπέδων του παραρτήματος Δ κριτήρια όπως η απόσταση από τον στάβλο, το μέγεθος του ποιμνίου / αγέλης, το ανάγλυφο του εδάφους και το είδος της βλάστησης ώστε να δημιουργηθεί σταδιακά ένα σύστημα διαχείρισης των βοσκοτόπων που να βασίζεται σε επιστημονικά στοιχεία και παράλληλα να διευκολύνει την υλοποίηση των μέτρων αγροτικής ανάπτυξης και την εφαρμογή της πολλαπλής συμμόρφωσης.

Ζήτημα 2^ο

Στην ενότητα Α.3.4.3 (σελ. 35) αναφέρεται ότι «Ο καθορισμός της κατηγορίας των Βοσκοτόπων θα γίνει με βάση αναλυτικά στοιχεία που θα παραχωρηθούν στον Ανάδοχο. Τα στοιχεία αυτά θα προέρχονται από τις δηλώσεις του 2003 □ 2012 και θα αφορούν τις Ενότητες που είχαν δηλωθεί σαν βοσκότοποι. Από τις Ενότητες αυτές θα εξαιρεθούν εκείνες, στις οποίες πραγματοποιήθηκε αναδάσωση από το 2003 και μετά ή πρόκειται να αναδασωθούν, εάν η αναδάσωση αυτή είναι συμβατή με το περιβάλλον και δεν αφορά φυτείες για χριστουγεννιάτικα δένδρα ή άλλα είδη ταχείας ανάπτυξης που καλλιεργούνται βραχυπρόθεσμα».

Εδώ παρουσιάζονται τρία θέματα:

- i. Η σύγκριση των δηλωθέντων του 2003 και του 2007 (αυτό προκύπτει από την ερμηνεία του κοινοτικού κανονισμού για τη διατήρηση των μόνιμων βοσκοτόπων) δεν εξασφαλίζει σε καμία περίπτωση την εγκυρότητά τους. Για παράδειγμα δεν έχει πραγματοποιηθεί «φιλτράρισμα» των ιδιόκτητων αγροτεμαχίων (εγκαταλελειμμένοι αγροί) στις ορεινές περιοχές οι οποίες έχουν χαρτογραφηθεί και ενταχθεί σε επιλέξιμες εκτάσεις βοσκοτόπων.
- ii. Συνέχεια του προηγούμενου είναι ότι δεν αναφέρεται πουθενά εάν θα γίνει αξιολόγηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εκτάσεων που θα χαρακτηριστούν ως βοσκότοπος. Για παράδειγμα, μια έκταση 200 στρεμμάτων χαρακτηρίζεται κοινοτικός βοσκότοπος χαρτογραφικά. Την έκταση αυτή "αξιοποιούν" 10 κτηνοτρόφοι για να λάβουν τις ενισχύσεις τους. Η έκταση αυτή όμως περιέχει και ιδιόκτητα αγροτεμάχια (π.χ. η περίπτωση προηγουμένως). Αμέσως προκύπτει νομικό ζήτημα εάν δύναται ένας παραγωγός - ουσιαστικά κατόπιν λανθασμένης υπόδειξης του κράτους - να "εκμεταλλεύεται χαρτογραφικά" (διότι στην πραγματικότητα μπορεί να μην βόσκει κανείς εκεί) μια ιδιόκτητη έκταση για να λάβει ενισχύσεις χωρίς την συγκατάθεση του ιδιοκτήτη. Είναι επιβεβλημένο να γίνει μια οριοθέτηση τουλάχιστον των κοινόχρηστων βοσκοτόπων. Περαιτέρω μπορεί να δημιουργηθεί θέμα σε περίπτωση που κάποιος ιδιοκτήτης θελήσει να καλλιεργήσει τα αγροτεμάχια αυτά, καθώς θα υπάρχει σαφώς καθορισμένο όριο που θα επιτρέπει τη μετατροπή βοσκοτόπων σε άλλη έκταση.
- iii. Δεν έχουν σταλεί από τις αρμόδιες Δασικές Υπηρεσίες οι περιοχές που έχουν κηρυχθεί αναδασωτές ή έχουν χαρακτηριστεί ως δασικές και συνεπώς είναι μη επιλέξιμες. Αυτό είναι ένα γενικότερο θέμα που πιθανώς απαιτεί την ύπαρξη Δασολογίου ή/και Κτηματολογίου αλλά επειδή το πρόβλημα της καταβολής των ενισχύσεων είναι πιο άμεσο, ίσως να ξεκινήσει μια διαδικασία βήμα - βήμα για τον χαρακτηρισμό των περιοχών (Οι συνάδελφοι Δασολόγοι νομίζω μπορούν να το στοιχειοθετήσουν καλύτερα).

Ζήτημα 3^ο

Στο μέρος Β, ενότητα ii) Τεχνική και επαγγελματική ικανότητα (σελ. 44) αναφέρεται η απαίτηση για τα μέλη της υλοποίησης της ομάδας έργου. Σύμφωνα με αυτή απαιτούνται 5 Μηχανικοί ΠΕ, 5 Μηχανικοί ΤΕ, 5 Γεωτέχνες ΠΕ και 5 Γεωτέχνες ΤΕ με 2-ετή τουλάχιστον εμπειρία στην Τηλεπισκόπηση / Φωτογραμμετρία.

Είναι επιεικώς απαράδεκτο για ένα τόσο σοβαρό έργο καθαρά γεωτεχνικού ενδιαφέροντος να απασχολούνται 10 μηχανικοί και 10 Γεωτέχνες (!!!). Το έργο απαιτεί την απασχόληση εξειδικευμένου γεωτεχνικού προσωπικού ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του.

Σε ότι αφορά τους βοσκότοπους, η έκταση των οποίων είναι συντριπτικά η μεγαλύτερη που θα ερμηνευτεί, είναι αναγκαίο να ζητηθεί από τον ΟΠΕΚΕΠΕ να συμπεριλάβει στη διακήρυξη του η συμμετοχή στην ομάδα υλοποίησης του έργου τουλάχιστον δύο (2) γεωτεχνικών με εμπειρία στη διαχείριση των βοσκοτόπων προκειμένου να κωδικοποιηθούν ορθά οι βοσκότοποι και οι λοιπές δασικές εκτάσεις. Πρόταση θα μπορούσε πιθανώς να είναι και η συνεργασία (μέσω ενός μνημονίου συνεργασίας) της ΕΛΕ με τον ανάδοχο ώστε να υπάρχει η κατάλληλη επιστημονική καθοδήγηση για την ορθή υλοποίηση του έργου.

Ζήτημα 4^ο

Υπάρχουν τα εξής επιμέρους θέματα:

1. Το θέμα του Σταθμού. Όπως αναφέρεται στη σελίδα 42 του Μέρους Β, απαιτείται ο σταθμός να είναι εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε παρένθεση αναφέρει «Imaging και processing facility». Δεδομένου ότι υπάρχουν δύο είδη σταθμών (DAF - Direct Access Facility και IPF) και ο DAF έχει άμεση επικοινωνία με το δορυφόρο, οπότε μπορεί να αλλάξει τελευταία στιγμή τις περιοχές και να αποφύγει τα σύννεφα, είναι προτιμότερο για τον ΟΠΕΚΕΠΕ να προστεθεί η λέξη «συλλογή» και να τροποποιηθεί η απαίτηση ως εξής: «Να παρέχει τη δυνατότητα χρήσης σταθμού συλλογής και επεξεργασίας του Οίκου του Δορυφόρου εγκατεστημένου σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Direct Access Facility) εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης με προσκόμιση σχετικής άδειας από τον Οίκο του δορυφόρου».
2. Στη σελ. 40 του Μέρους Α, ενότητα «Εφαρμογή τεχνικών παραγωγής - Χρήση GIS» η περιγραφόμενη μεθοδολογία είναι σημαντικά ετεροχρονισμένη και παρωχημένη. Εμπλέκει μεγάλο αριθμό χρηστών - φωτοερμηνευτών, με δεδομένη ετερογένεια στα αντικειμενικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των προσόντων τους, πράγμα το οποίο δεν μπορεί να αποβεί επ' ωφελεία του έργου. Αντιθέτως δεν γίνονται προβλέψεις ή τουλάχιστον παραινήσεις για εμπλοκή αυτοματοποιημένων - ημιαυτοματοποιημένων μεθόδων ταξινόμησης με συνδυασμό pixel/αντικειμένων αποτελούμενων από pixel έτσι ώστε να δημιουργηθούν αντικειμενικοί κανόνες ταξινόμησης επαναχρησιμοποιήσιμοι σε ομογενείς ομάδες ορθοφωτοχαρτών, ενισχύοντας έτσι την ομοιογένεια της αναγνώρισης χρήσεων γης, με μειωμένο κόστος παραγωγής. Επιπλέον τέτοιες μέθοδοι ταξινόμησης θα μπορούσαν ακόμη να χρησιμοποιηθούν για το εντοπισμό και μόνο μη επιλέξιμων οντοτήτων, όπως γενικότερα ανθρωπογενείς επιδράσεις στο αγροτικό τοπίο και νησίδες/τμήματα άλλων χαρακτηριστικών του τοπίου που κατατάσσονται στα μη επιλέξιμα. Η επεξεργασία ενός φύλλου ΟΦ/Χ με τέτοιες μεθόδους είναι σαφώς πιο γρήγορη και αντικειμενική από την ψηφιοποίηση από τη στιγμή που ένα σύνολο κανόνων αναγνώρισης αυτών των χαρακτηριστικών του τοπίου αποδειχθεί ότι αντικειμενικά επιτυγχάνει το σκοπό.
3. Στην ενότητα Αφαίρεση μη επιλέξιμων περιοχών στις Ενότητες του μέρους Α (σελ. 45-47) οι κανόνες που αναφέρονται μπορούν να υλοποιηθούν σε ένα σύστημα ταξινόμησης αντικειμένων τοπίου και να εφαρμόζονται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα φύλλα ΟΦ/Χ αντί του να στηριζόμαστε στα διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά των φωτοερμηνευτών για την απόδοση. Ο ρόλος των έμπειρων φωτοερμηνευτών είναι απαραίτητος σε μετέπειτα έλεγχο και αξιολόγηση του αποτελέσματος.
4. Ως αποτέλεσμα του ανωτέρω, η μη αναφορά των σύγχρονων συνδυασμένων μεθόδων αντικειμενοστραφούς/ εικονοστοιχειοστραφούς αναγνώρισης των χαρακτηριστικών του τοπίου δεν μαρτυρά πρόθεση του οργανισμού να προχωρήσει την αποδοτικότητα / επιστημονικότητα των διεργασιών ταξινόμησης των χρήσεων γης.
5. Τέλος, στο θέμα της άδειας χρήσης (σελ. 33 Μέρους Α). Απαιτείται αδειοδοτικό μοντέλο που να επιτρέπει την ελεύθερη εσωτερική χρήση των ορθοφωτοχαρτών και κάθε μορφής παραγώγων τους σε κάθε υπηρεσία του δημοσίου καθώς και στο κοινό για θέαση. Αυτή η απαίτηση δεν καλύπτεται από τις standard άδειες χρήση. Επομένως είναι απαραίτητο να απαιτείται (επι ποινή αποκλεισμού μάλιστα) η αναλυτική αποδοχή από τον Οίκο του δορυφόρου, της σχετικής άδεια χρήσης.

Ελπίζω να έδωσα χρήσιμες πληροφορίες και υλικό για περαιτέρω συζήτηση από τα μέλη της ΕΛΕ προκειμένου να συντάξετε μια τεκμηριωμένη επιστολή προς τον ΟΠΕΚΕΠΕ και το

ΥΠΑΑΤ ώστε να ξεκινήσει η υλοποίηση ενός ουσιαστικού και όχι "εικονικού" Σχεδίου Δράσης για τους βοσκοτόπους.

Χρήστος Ρούκος

Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Αγροδασοπονίας

Στις 16 Δεκεμβρίου του 2011 οργανώθηκε στο Παρίσι η Ευρωπαϊκή Ημέρα της Αγροδασοπονίας με πρωτοβουλία της Γαλλικής Εταιρείας Αγροδασοπονίας. Σκοπός της εκδήλωσης αυτής ήταν να αναδειχθεί η σημασία της αγροδασοπονίας για την Ευρώπη και να ιδρυθεί μια πανευρωπαϊκή ένωση που να προωθήσει τη νέα αυτή χρήση γης μεταξύ των αγροτών στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνάντηση έγινε στο Αρχηγείο του Υπουργείου Γεωργίας της Γαλλίας στο Παρίσι και συγκέντρωσε πολλούς συνέδρους (200 περίπου), οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν Γάλλοι, ενώ υπήρχαν και αντιπρόσωποι από τη Γερμανία, το Βέλγιο, τη Βουλγαρία, την Ισπανία, την Ιταλία, το Κόσοβο, την Πορτογαλία, τη Σουηδία, την Ελβετία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Την Ελλάδα εκπροσώπησε ο γράφων με μερική κάλυψη των εξόδων από τη Γαλλική Εταιρεία Αγροδασοπονίας, όπως συνέβη και με τους εκπροσώπους των άλλων χωρών.

Από την εκδήλωση αυτή προέκυψαν δυο σημαντικές εξελίξεις:

1. Ιδρύθηκε η European Agroforestry Federation (EURAF) (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Αγροδασοπονίας), η οποία θα περιλάβει ως μέλη τις εθνικές εταιρίες αγροδασοπονίας των ευρωπαϊκών χωρών.
2. Δημιουργήθηκε μια ομάδα εργασίας για την πολιτική της αγροδασοπονίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ανέλαβε να διαμορφώσει προτάσεις για τη βελτίωση του δασογεωργικού μέτρου (222) που θα εφαρμοστεί στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Στην Ελλάδα λειτουργεί από το 2006 το Ελληνικό Αγροδασικό Δίκαιο με στόχο την προώθηση της επιστήμης και της πράξης της αγροδασοπονίας στη χώρα μας. Το Δίκτυο αυτό μετατράπηκε σε επίσημο επιστημονικό σωματείο τον Απρίλιο του 2012 προκειμένου να μετάσχει νόμιμα στην Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία.

Β. Π. Παπαναστάσης

Ελληνικό Αγροδασικό Δίκτυο (ΕΑΔ)

Στις 2 Απριλίου 2012 έγινε η ιδρυτική συνέλευση του Ελληνικού Αγροδασικού Δικτύου στη Θεσσαλονίκη με την παρουσία 37 ιδρυτικών μελών. Σκοπός του Ελληνικού Αγροδασικού Δικτύου είναι η προαγωγή και διάδοση της επιστήμης και της πράξης της αγροδασοπονίας στην Ελλάδα και ειδικότερα:

1. Η διάδοση της γνώσης για την πολλαπλή αξία των δέντρων για το περιβάλλον και την οικονομία μεταξύ των πολιτών, ιδιαίτερα των αγροτών.

2. Η ανάδειξη του ρόλου των δέντρων στη δημιουργία παραγωγικών αγροδασικών συστημάτων χρήσης γης σε γεωργικές και δασικές εκτάσεις που είναι φιλικά με το περιβάλλον.

3. Η ανάδειξη και προστασία των πολύτιμων και ποικιλόμορφων παραδοσιακών αγροδασικών συστημάτων της χώρας μας.

4. Η επιστημονική στήριξη για τη δημιουργία νέων αγροδασικών συστημάτων σύμφωνα με την τεχνολογία και τις οικονομικές απαιτήσεις της εποχής.

Τακτικά μέλη του Δικτύου μπορούν να γίνουν τα φυσικά πρόσωπα που έχουν ενδιαφέρον για την αγροδασοπονία και τα αγροδασικά συστήματα, όπως επιστήμονες που δραστηριοποιούνται στη γεωργία, δασοπονία, κτηνοτροφία, λιβαδοπονία, περιβάλλον, αγροτική οικονομία και κοινωνιολογία, ιδιώτες με ιδιαίτερη ευαισθησία στην παράδοση και τη φύση καθώς και αγρότες (γεωργοί και κτηνοτρόφοι) που διαθέτουν ή επιθυμούν να εγκαταστήσουν αγροδασικά συστήματα.

Στις 11 Δεκεμβρίου 2012 έγινε η 1^η Γενική Συνέλευση του ΕΑΔ και αναδείχθηκε μέσω εκλογικής διαδικασίας το Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΑΔ για τη διετία 2013-2014.

Κωνσταντίνος Μαντζανάς

Ερευνητικά προγράμματα

Ερευνητικό Πρόγραμμα «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ»

Το ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Ολιστική προσέγγιση μηχανισμών προσαρμογής στην υδατική καταπόνηση για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της αντοχής στην ξηρασία φυσικών πληθυσμών του *Lotus corniculatus*» εκτελείται στα πλαίσια του έργου «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ ΙΙΙ». Συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Αντικείμενο του ερευνητικού αυτού προγράμματος είναι ο προσδιορισμός και η σύγκριση -μορφολογικών -φυσιολογικών -βιοχημικών μηχανισμών που αναπτύσσονται σε άτομα λιβαδικών πληθυσμών ως απόκριση σε συνθήκες ξηρασίας, αξιολογώντας συγχρόνως την διαφοροποιούμενη παραγωγικότητα των πληθυσμών. Επίσης, η μοριακή βάση και η ποσοτική διαφοροποίηση της γονιδιακής έκφρασης ως αποτέλεσμα των συνθηκών καταπόνησης, ενέχει κεντρικό ενδιαφέρον στην πραγματοποίηση του ερευνητικού προγράμματος.

Επιχειρείται τελικά μια ολιστική προσέγγιση σε φυσικούς πληθυσμούς του κτηνοτροφικού ψυχανθούς *Lotus corniculatus*, ως προς την επίδραση της υδατικής καταπόνησης:

1. Στο δυναμικό παραγωγικότητας.
2. Στους συντελεστές φωτοσυνθετικών προϊόντων και αρχιτεκτονική του υπέργειου μέρους.

3. Στις φυσιολογικές παραμέτρους.
4. Στη σύσταση των κυτταρικών τοιχωμάτων, κυτταρικού περιεχομένου και στην θρεπτική αξία κτηνοτροφής.
5. Στη γονιδιακή έκφραση.
6. Στην αξιολόγηση της αλληλεπίδραση των παραπάνω παραμέτρων.

Το αντικείμενο της έρευνας είναι επίκαιρο, σχετίζεται άμεσα με το περιβάλλον και την ξηρασία. Επιπλέον, προσεγγίζει το πρόβλημα έλλειψης ζωοτροφών που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών.

Το πρόγραμμα συντονίζει το ΤΕΙ Καβάλας. Για την ολοκλήρωση αυτών συνεργάζονται: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Ινστιτούτο Αγροβιοτεχνολογίας του ΕΚΕΤΑ. Η διάρκεια του προγράμματος είναι δύο έτη και δέκα μήνες. Ο προϋπολογισμός είναι 90.000€.

Μάρθα Λαζαρίδου

Διεθνής Αποστολή Συλλογής Σπόρων Αυτοφυών Φυτών στην Ελλάδα 24 Ιουλίου – 19 Αυγούστου 2012

Το διάστημα από τις 24 Ιουλίου-19 Αυγούστου 2012 διεξήχθη σε διάφορες περιοχές της Πελοποννήσου και της Μακεδονίας μικτή εξερευνητική αποστολή συλλογής γενετικού υλικού (σπόροι) από αυτοφυή είδη (Crop Wild Relatives) των βοτανικών οικογενειών Leguminosae, Poaceae, Asteraceae, Plantaginaceae, κυρίως τριφυλλιού (*Trifolium* spp.), μηδικής (*Medicago* spp.), *Anthyllis* spp., *Onobrychis* spp., *Hippocrepis* spp. αγίλωπα (*Aegilops* spp.), λόλιου (*Lolium* spp.), σικάλης (*Sicale* spp.), φλέου (*Phleum* spp.) κ.ά. Η συλλογή πραγματοποιήθηκε υπό την ευθύνη και την εποπτεία εκπροσώπων της Τράπεζας Γενετικού Υλικού (Τ.Γ.Υ.) του Κέντρου Γεωργικής Έρευνας Β. Ελλάδος (ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ) και συγκεκριμένα των Παρθενόπης Ράλλη, Αθανάσιου Τσιβελίκα, και Θωμά Γιτσόπουλου από το Ινστιτούτο Προστασίας Φυτών της Θεσσαλονίκης. Η αποστολή ήταν τριμελής και συμμετείχαν εκτός των προαναφερθέντων και οι (β) Zane Webber και Nicholas Ellison, εκπρόσωποι του Margot Forde Forage Germplasm Centre του AgResearch της Νέας Ζηλανδίας, και (γ) Josephine Piggitt (Αυστραλία), Mohamed Fawzi (Αίγυπτος), Ali Shehadeh (Συρία), εκπρόσωποι του International Center for Agricultural Research in the Dry Areas (ICARDA) με έδρα το Χαλέπι της Συρίας. Στη μικτή εξερευνητική αποστολή δόθηκε η δυνατότητα να παρίστανται εκπρόσωποι από τη Δ/ση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής των αντίστοιχων Περιφερειακών Ενοτήτων, ενώ παρευρίσκονταν και εκπρόσωποι από τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, οι οποίοι και έδωσαν και τις απαραίτητες άδειες (αποκλείστηκαν οι πυρήνες των Προστατευόμενων Περιοχών). Η αποστολή οργανώθηκε και συντονίστηκε από τους κ.κ. Μιχάλη Βραχνάκη (επίκουρο καθηγητή ΤΕΙ Λάρισας) και Γεώργιο Φωτιάδη (επιστημονικό συνεργάτη ΤΕΙ Καβάλας). Η αποστολή αναπτύχθηκε κατόπιν εγκρίσεως του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (έγκριση 2293/70003/ 12-07-2012) και βάση αυτής της εγκρίσεως δόθηκε η δυνατότητα συλλογής γενετικού υλικού από τις Περιφερειακές Ενώτητες

- Λακωνίας (κυρίως όρος Πάρνωνας): 24-26 Ιουλίου

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

- Αχαΐας (κυρίως όρος Χελμός): 27-29 Ιουλίου
- Φλώρινας (κυρίως όρος Βαρνούς, Τρικλάριο, Ντέβας, Βόρας): 2-7 Αυγούστου
- Πέλλας (κυρίως όρος Βόρας): 10-11 Αυγούστου
- Δράμας (κυρίως όρος Ροδόπη): 12-14 Αυγούστου
- Καβάλας (κυρίως όρος Παγγαίο): 15-16 Αυγούστου
- Σερρών (κυρίως όρος Μπέλες): 15-16 Αυγούστου
- Χαλκιδικής (χερσόνησοι Κασσάνδρας-Σιθωνίας): 17-19 Αυγούστου

Τελευταίος σταθμός της αποστολής ήταν η Θεσσαλονίκη, όπου συγκεντρώθηκε, ελέγχθηκε και διαχωρίστηκε το φυτικό γενετικό υλικό που συλλέχθηκε. Τα δεδομένα από το χαρακτηρισμό και την αξιολόγηση του γενετικού υλικού που συλλέχθηκε εστάλησαν στην Τ.Γ.Υ. για καταχώρηση στη σχετική Βάση Δεδομένων που αυτή διατηρεί. Το ήμισυ της ποσότητας του γενετικού υλικού που συλλέχθηκε, παραδόθηκε για διατήρηση στην Τ.Γ.Υ. του Κ.Γ.Ε.Β.Ε.

Ας σημειωθεί ότι βάση της έγκρισης οι ενδιαφερόμενοι φορείς συλλογής

- θα χρησιμοποιήσουν το γενετικό υλικό που παρέχεται βάσει της παρούσας άδειας, ή τα γενετικά μέρη ή συστατικά αυτού μόνο για *λόγους έρευνας*,
- **δεν μπορούν να διεκδικήσουν πνευματικά δικαιώματα** επί του γενετικού υλικού ή των γενετικών μερών ή συστατικών του,
- **δεν μπορούν να εμπορευματοποιήσει** το γενετικό υλικό ή τα γενετικά μέρη ή συστατικά του,
- **δεν μπορούν να διανείμουν** το γενετικό υλικό ή τα γενετικά μέρη ή συστατικά του **σε τρίτους** χωρίς τη γραπτή συγκατάθεση από τη Δ/νση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος του ΥΑΑΤ, και
- **υποχρεούνται να αναφέρουν την ακριβή περιοχή προέλευσης** του γενετικού υλικού σε ενδεχόμενες δημοσιεύσεις.

Επιπλέον προβλέπεται ότι η δίκαιη και ισομερής διανομή της ωφέλειας που ενδέχεται να προκύψει από μελλοντική επιτυχή αξιοποίηση του γενετικού υλικού θα διέπεται από τις διατάξεις της Σύμβασης της Βιοποικιλότητας (CBD), στο πλαίσιο της οποίας προβλέπεται η υπογραφή νέου Συμφωνητικού μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

Τέλος υποστηρίζεται η περαιτέρω επιστημονική συνεργασία μεταξύ των AgResearch, ICARDA και της Τ.Γ.Υ. Το γενετικό υλικό που συλλέχθηκε (πάνω από 40 γένη και 150 είδη) από πάνω από 60 περιοχές αναμένεται να βοηθήσει σημαντικά στην έρευνα βελτίωσης των καλλιεργούμενων ποικιλιών σιτηρών και ψυχανθών της Ελλάδας, αλλά και άλλων περιοχών του κόσμου, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται η φύλαξή του.

Μιχάλης Βραχνάκης

Εργασία ταξινόμησης υλικού (Φωτ. Μιχάλης Βραχνάκης)

Ali Shehadeh (ICARDA, Συρία) και Zane Weber (AgResearch, Νέα Ζηλανδία) (Φωτ. Μιχάλης Βραχνάκης)

Η 5η Έρευνα Πεδίου (Research Expedition) του EDGG στη βόρεια Ελλάδα

Μετά την τακτική 4^η Έρευνα Πεδίου του European Dry Grassland Group (EDGG) που έλαβε χώρα στη Σικελία (Ιταλία) τον Απρίλιο του 2012, το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του EDGG (Πρέσπα, 19-23 Μαΐου 2012) πρόσφερε την ευκαιρία για μια δεύτερη Έρευνα Πεδίου κατά το ίδιο έτος. Η έρευνα αυτή διεξήχθη στη διάρκεια επτά ημερών (15 - 23 Μαΐου 2012) στις βόρειες επαρχίες της δυτικής, κεντρικής και ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Συνολικά, συμμετείχαν 17 άτομα από έξι (6) χώρες, και εκτός του Jürgen Dengler (Γερμανία) κανείς άλλος δεν συμμετείχε στην έρευνα καθ' όλη τη διάρκειά της. Κατά τις τέσσερις (4) πρώτες ημέρες οι συμμετέχοντες ήταν η Olga Demina (Ρωσία), ο Gian Pietro Giusso del Galdo (Ιταλία), και ο Jürgen Dengler, και εν μέρει συνοδεύονταν από τον Ιωάννη Τσιριπίδη ή τη Χρυσούλα Πυρινή (ΑΠΘ). Η Θεσσαλονίκη απετέλεσε την πρώτη βάση της αποστολής η οποία κατέληξε το τελευταίο βράδυ στην Πρέσπα. Η αποστολή, εξοπλισμένη με ένα νοικιασμένο αυτοκίνητο 4x4, ερεύνησε τα ξηρά λιβάδια γύρω από τη Θεσσαλονίκη, ανατολικά της Θεσσαλονίκης, και μεταξύ Θεσσαλονίκης και Πρέσπας, και, τέλος, κατά το δεύτερο τμήμα της αυτών που βρίσκονται στη λεκάνη της Πρέσπας. Κατά τις τελευταίες τρεις (3) ημέρες της Έρευνας Πεδίου οι εξορμήσεις διεξήχθησαν στη διάρκεια του 9^{ου} EDGM της Πρέσπας. Οι συμμετέχοντες στην Έρευνα αντί να παρακολουθούν στενά τις τρεις (3) επίσημες εκδρομές του συνεδρίου, επισκέπτονταν ως επί το πλείστον τις ίδιες περιοχές, αλλά σε διαφορετικά υψόμετρα. Επισκέψεις έγιναν στο όρο Ντέβας (20 Μαΐου), στον αμμώδη ισθμό μεταξύ των δύο λιμνών της Πρέσπας (22 Μαΐου), και, τέλος στα καρστικά του όρους Σφήκα (23 Μαΐου). Στο δεύτερο τμήμα της Έρευνας Πεδίου εκτός των τριών προαναφερθέντων συμμετείχαν από την Ισπανία οι Idoia Biurrun και Itziar García-Mijangos, από τη Βουλγαρία οι Iva Apostolova, Hristo Pedashenko, Desislava Sapotlieva, Yassen Stoyanov, Kiril Vassilev και Nikolay Veleu, από τη Γερμανία ο Aslan Ünal και από την Ελλάδα οι Ιωάννης Τσιριπίδης, Χρυσούλα Πυρινή, Ιωάννης Μουτούσης, Γεώργιος Φωτιάδης και Μιχάλης Βραχνάκης.

Κατά τη δειγματοληψία έγινε προσπάθεια, δεδομένων των χρονικών περιορισμών, να ληφθούν στοιχεία πεδίου από μία όσο το δυνατόν πληρέστερη ποικιλία ξηρών λιβαδιών μεταξύ των ορέων Παγγαίου (ανατολικά) και Σφήκας (δυτικά), από τη θάλασσα έως τα 1515 μ. υψόμετρο, σε διάφορα υποστρώματα: ασβεστόλιθος, όξινα πετρώματα, σερπεντίνες, και παράκτια και εσωτερικά αμμώδη εδάφη. Εφαρμόστηκε το τυπικό πρότυπο της δειγματοληψίας των καθιερωμένων Ερευνών Πεδίου του EDGG (βλέπε Dengler *et al.* 2012), σε 14 συνολικά nested plots βιοποικιλότητας και 3 επιπλέον plots των 10 m². Τα μη αναγνωρισμένα στο πεδίο τραχειόφυτα έχουν δοθεί για οριστικό προσδιορισμό στον Ιωάννη Τσιριπίδη και τα μη τραχειόφυτα στο Jürgen Dengler, ενώ ο Lucas Kozub (Πολωνία) προσφέρθηκε να αναλύσει τα δείγματα εδάφους. Όταν ολοκληρωθούν ο ταξινομικός προσδιορισμός, οι αναλύσεις εδάφους και η εισαγωγή δεδομένων αναμένεται να προκύψει μία κοινή δημοσίευση με θέμα τα πρότυπα κλιμακο-εξαρτώμενης βιοποικιλότητας (scale-dependent diversity patterns) των ξηρών λιβαδιών της βόρειας Ελλάδας. Η δημοσίευση προγραμματίζεται για ειδικό τεύχος (Special Feature) στο επιστημονικό περιοδικό *Tuexenia*. Επιπλέον, τα δεδομένα θα εισαχθούν στη Dry Grassland Database των Βαλκανίων (Vassilev *et al.* 2012) ώστε να χρησιμεύσουν σε μεγάλης κλίμακας ταξινομήσεις, με προοπτική να χρησιμοποιηθούν περαιτέρω σε συγκριτική μελέτη σχέσεων ειδών/έκτασης (species/area) των ανοικτών οικοτόπων της Μεσογείου από τις Καναρίους Νήσους μέχρι στο Ισραήλ (συμπεριλαμβανομένων και των δεδομένων της 4^{ης} Έρευνας Πεδίου της Σικελίας).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Dengler, J., Becker, T., Ruprecht, E., Szabó, A., Becker, U., Beldean, M., Bită-Nicolae, C., Dolnik, C., Goia, I., Peyrat, J., Sutcliffe, L.M.E., Turtureanu, P.D., Uğurlu, E. (2012): Festuco-Brometea communities of the Transylvanian Plateau (Romania) – a preliminary overview on syntaxonomy, ecology, and biodiversity. *Tuexenia*, 32:319-359 (+ 2 tables).
- Vassilev, K., Dajič, Z., Cušterevska, R., Bergmeier, E., Apostolova, I. (2012): Balkan Dry Grasslands Database. In *Vegetation Databases for the 21st Century*. Dengler, J., Oldeland, J., Jansen, F., Chytrý, M., Ewald, J., Finckh, M., Glöckler, F., Lopez-Gonzalez, G., Peet, R.K., Schaminée, J.H.J. (eds). *Biodiversity & Ecology*, 4: 330–330.

Μιχάλης Βραχνάκης

Εφαρμογή του nested biodiversity plot σε ξηρό λιβάδι στον ισθμό μεταξύ των δύο λιμνών της Πρέσπας κατά τη διάρκεια της 5ης Έρευνας Πεδίου (5th Research Expedition) του EDGG στη βόρεια Ελλάδα (φωτ. Jürgen Dengler).

Επιστημονικά νέα

4^ο Συνέδριο MEDPINE (6-10 Ιουνίου 2011, Avignon)

Το 4^ο Συνέδριο MEDPINE διοργανώθηκε στις 6-10 Ιουνίου 2011 στην Avignon της Γαλλίας από το παράρτημα Provence-Alpes-Côte d'Azur του INRA με θέμα «Conservation, ecology, restoration and management: challenges in the context of global change». Στόχος του Συνεδρίου ήταν να έρθουν σε επαφή επιστήμονες και ερευνητές που ασχολούνται με τα Μεσογειακά κωνοφόρα και ιδιαίτερα τα πεύκα και να αποτυπωθούν η σημερινή γνώση και εμπειρία που προέρχονται από διαφορετικές ειδικότητες. Στο Συνέδριο συμμετείχαν περισσότεροι από 170 επιστήμονες από 14 χώρες με Μεσογειακό περιβάλλον. Τα θέματα που συζητήθηκαν ήταν η δυναμική των πληθυσμών, η διαχείριση δασών και δασικών εκτάσεων, η οικολογία των Μεσογειακών πεύκων, η αντοχή στην ξηρασία και η συγκράτηση του άνθρακα, η γενετική ποικιλότητα και η εξέλιξη των Μεσογειακών κωνοφόρων, η επίδραση των δασικών πυρκαγιών, η αλληλεπίδραση μεταξύ δέντρων, παρασίτων και κλίματος και τέλος η προσαρμογή των Μεσογειακών κωνοφόρων στην κλιματική αλλαγή. Από την Ελλάδα συμμετείχαν 8 επιστήμονες (2 από το ΑΠΘ και 6 από το ΕΚΠΑ). Η εργασία που παρουσιάστηκε από τον κ. Κ. Μαντζανά και Β. Παπαναστάση είχε τίτλο « Relation between thinning and understory plant cover and biomass in a *brutia pine* plantation in northern Greece».

Κωνσταντίνος Μαντζανάς

Το 8^ο Διεθνές Συνέδριο του European Dry Grassland Group Uman' και Kherson (Ουκρανία), 13-17 Ιουνίου 2011 *Dry Grassland of Europe: biodiversity, classification, conservation and management*

Το 8^ο European Dry Grassland Meeting πραγματοποιήθηκε στην πόλη Uman και στην περιοχή Kherson (Χερσώνα) της Ουκρανίας, στις 13-17 Ιουνίου 2011. Ο κύριος διοργανωτής του συνεδρίου ήταν το National Dendrological Park "Sofiyvka" της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών της Ουκρανίας. Συνδιοργανωτές ήταν το M.G. Kholodny Institute of Botany of Ukraine του NAS of Ukraine (Kyiv), το Kherson State Pedagogical University, το National Natural Park "Buz'ky Gard", και το Biosphere Reserve "Askania-Nova". Το συνέδριο έλαβε χώρα στο παγκοσμίου φήμης Δενδρολογικό Πάρκο "Sofiyvka" - ένα πραγματικό μαργαριτάρι της Κηποτεχνίας από τα τέλη του 18^{ου} - αρχές του 19^{ου} αιώνα και ερευνητικό ινστιτούτο της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών της Ουκρανίας. Στο συνέδριο έλαβαν μέρος 80 επιστήμονες από 18 χώρες (Αυστρία, Εσθονία, Φινλανδία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσική Ομοσπονδία, Σαουδική Αραβία, Σλοβακία, Σουηδία, Τουρκία, και Ουκρανία).

Τα κύρια θέματα που συζητήθηκαν ήταν η βιοποικιλότητα, η ταξινόμηση, η διατήρηση και η διαχείριση των ξηρών λιβαδιών στην Ευρώπη. Τέτοια προβλήματα είναι ιδιαίτερα οξεία για την Ουκρανία, χώρα με μεγάλη ποικιλία ξηρών λιβαδιών, με έντονες ανθρωπογενείς περιβαλλοντικές επιδράσεις και με ατελή νομοθεσία για την προστασία της φύσης. Συνολικά παρουσιάστηκαν 20 ομιλίες και 33 posters, όπου θίχτηκαν πολλά θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα της έρευνας στα ξηρά λιβάδια, καθώς και τα πρακτικά προβλήματα συντήρησης

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

και αποκατάστασης αυτών των ιδιαίτερα ευπαθών οικοσυστημάτων. Οι προφορικές παρουσιάσεις χωρίστηκαν σε τέσσερις συνεδρίες. Η πρώτη (4 ομιλίες) επικεντρώθηκε στα προβλήματα διατήρησης, και η δεύτερη (4 ομιλίες) στην αποκατάσταση των ξηρών λιβαδιών. Στην τρίτη ενότητα (7 ομιλίες) παρουσιάστηκαν διάφορες πτυχές ποικιλότητας και στην τελευταία συνεδρία (5 ομιλίες) θέματα δομής και δυναμικής, καθώς και οικολογικών ιδιαιτεροτήτων των ξηρών λιβαδιών.

Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου βραβεύτηκαν οι καλύτερες προφορικές παρουσιάσεις και posters. Τα αποτελέσματα του διαγωνισμού ανακοινώθηκαν στο Grassland Party που πραγματοποιήθηκε Scientists House του πάρκου. Νικητές ήταν ο Péter Török με την ομιλία “Techniques and costs of grassland restoration on former croplands”, η Triin Reitalu με την ομιλία “Responses of grassland species richness to local and landscape factors depend on spatial scale and habitat specialisation”, και στα posters η Anikó Csecserits με το “Factors affecting the diversity and stability of dry grassland developed in oldfields” και η Orsolya Valkó με το “Resampling plastic beads, a tool to model seed bank development and propagule dispersal in dry grasslands”.

Το πρόγραμμα των εκδρομών περιελάμβανε επισκέψεις στις πιο ενδιαφέρουσες περιοχές με ξηρά λιβάδια στη νότια Ουκρανία. Στο National Natural Park “Buz’ky Gard” οι σύνεδροι επισκέφτηκαν τις γρανιτένιες βραχώδεις εξάρσεις στην κοιλάδα νότια του ποταμού Buh, κοντά στο νησί Gard, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με την ιστορία των Κοζάκων της Ουκρανίας. Στην κοιλάδα του ποταμού Ingul επισκέφτηκαν την πλούσια χλωρίδα και βλάστηση των στεπόμορφων ασβεστολιθικών πλαγιών. Στο Απόθεμα Βιόσφαιρας “Askania-Nova” είχαν την ευκαιρία να επισκεφτούν μία μεγάλης έκτασης (για τα μέτρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης) σχετικά αδιατάρακτης στέπας, και να εκτιμηθεί η επίδραση των διαφόρων εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που διαμορφώνουν τη δυναμική της. Επιπλέον επισκέφτηκαν το γνωστό Chaplinsky rod, όπου βόσκει ποικιλία τοπικών (και μη) ζώων και φυλών (όπως τα τοπικά άλογα Przhevalsky) σε συνθήκες παρόμοιες με τις φυσικές. Στο National Natural Park “Oleshkivs’ki Sands” (ιδρύθηκε το 2010), οι σύνεδροι επισκέφτηκαν την έρημο Kozeshe-Lagerna στη λεκάνη του κάτω Δνειπερου (Dnieper) ποταμού, που οφείλεται κυρίως στην υπερβόσκηση (από πρόβατα) μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όχι πολύ μακριά από την περιοχή αυτή, στο Απόθεμα Βοτανικής “Sagi”, οι συμμετέχοντες επισκέφτηκαν την τυπική αμμώδη στέπα της Μαύρης Θάλασσας. Αυτή η περιοχή έχει μεγάλο ενδιαφέρον για τους ευρωπαίους επιστήμονες, καθώς προσφέρει τη δυνατότητα σύγκρισης των ευρέων φυτογεωγραφικών περιοχών της κεντροευρωπαϊκής Πανονίας (Panonic) και της Ποντιακής (Pontic) αμμώδους στέπας, και αποτέλεσε πεδίο συζήτησης για θέματα συνταξινόμησης και δυναμικής.

Κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, κατατέθηκαν ιδέες για πιθανά διεθνή projects συνεργασίας στους τομείς της έρευνας, της διατήρησης και αποκατάστασης των ξηρών λιβαδιών. Η στροφή της προσοχής των Ευρωπαίων επιστημόνων στα προβλήματα της διατήρησης της φύσης στην Ουκρανία και συγκεκριμένα των ευάλωτων ξηρών λιβαδιών της μπορεί να θεωρηθεί ως το κύριο επίτευγμα αυτού του συνεδρίου.

Οι παρουσιάσεις και τα posters του συνεδρίου σε pdf μορφή είναι διαθέσιμα στο http://www.edgg.org/edgg_meeting_2011.html. Σε αυτή την ιστοσελίδα μπορείτε να βρείτε και τα πρακτικά των περιλήψεων του συνεδρίου καθώς και σχετικό φωτογραφικό υλικό. Στο συνέδριο παραβρέθηκαν τα μέλη της ΕΛΕ κ.κ. Μιχαήλ Βραχνάκης και Γεώργιος Φωτιάδης.

Μιχάλης Βραχνάκης

Αναμνηστική φωτογραφία του 8ου EDGM στο Uman (Ουκρανία) (Φωτ. Galina Sivko)

Περπατώντας στις στέπες της Askania Nova (Φωτ. Natalia Bagrikov)

Επιστημονικό Συμπόσιο της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας για τα Λιβάδια 28-31/8/2011 Raumberg-Gumpenstein, Αυστρία

Το 16ο Επιστημονικό Συμπόσιο της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας για τα Λιβάδια (16th EGF Symposium) πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Raumberg-Gumpenstein στις αυστριακές Άλπεις, στην πιο κατάλληλη τοποθεσία για τη θεματολογία του συνεδρίου, το διάστημα 28–31 Αυγούστου 2011. Το γενικότερο θέμα της Συνάντησης ήταν “Λιβαδοπονία και συστήματα διαχείρισης της γης σε ορεινές περιοχές – Grassland farming and land management systems in mountainous regions”. Το επιστημονικό πρόγραμμα της συνάντησης περιελάμβανε τις ακόλουθες τρεις θεματικές ενότητες (i) Meeting the challenge of grassland management in disadvantaged areas, (ii) Organic, low-input and alternative grassland farming systems, και (iii) Grassland as a source of biodiversity and public goods.

Τη συνάντηση παρακολούθησαν περισσότεροι από 200 ερευνητές από 30 χώρες. Παρουσιάστηκαν 175 συνολικά εργασίες. Από αυτές, επτά αναρτημένες ανακοινώσεις προέρχονταν από μέλη της ΕΛΕ. Εκ μέρους της ΕΛΕ, στο συνέδριο παρευρέθησαν οι Ελένη Αβραάμ, Μαρία Γιακουλάκη και Απόστολος Κυριαζόπουλος. Η διοργάνωση στέφθηκε με επιτυχία, οργανωτικά αλλά και επιστημονικά, γεγονός που αναγνωρίστηκε από τους συμμετέχοντες και από τη διοίκηση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας για τα Λιβάδια (EGF). Στην ιστοσελίδα <http://www.europeangrassland.org/fileadmin/media/EGF2011.pdf> διατίθενται τα Πρακτικά της σε μορφή pdf.

Απόστολος Κυριαζόπουλος

24η Γενική Συνάντηση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Λιβαδιών

Στις 3 – 7 Ιουνίου 2012 πραγματοποιήθηκε στην πόλη Lublin της Πολωνίας η 24η Γενική Συνάντηση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Λιβαδιών (European Grassland Federation - EGF). Τη διοργάνωση του συνεδρίου επιμελήθηκε η Πολωνική Λιβαδοπονική Εταιρεία (Polish Grassland Society). Το θέμα του συμποσίου ήταν: “Ποολίβαδα: Ένας Ευρωπαϊκός Φυσικός Πόρος; – Grassland: a European resource?”.

Κύριος στόχος του ήταν η αναθέρμανση της συζήτησης για τους στόχους της μελλοντικής διαχείρισης των Ευρωπαϊκών ποολίβαδων και για την ανάδειξη του πολύ-λειτουργικού τους ρόλου (βόσκηση, παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, βιοποικιλότητα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αναψυχή). Το επιστημονικό πρόγραμμα του συμποσίου ήταν δομημένο σε πέντε θεματικές ενότητες για την ορθότερη και πολύπλευρη κάλυψη του θέματός του. Οι ενότητες αυτές περιλάμβαναν εργασίες σχετικές με:

- α) τα εκτατικά συστήματα κτηνοτροφικής παραγωγής
- β) τη σχέση της βόσκησης και της παραγωγής ποιοτικών κτηνοτροφικών προϊόντων
- γ) τις εναλλακτικές χρήσεις των ποολίβαδων (παραγωγή βιοενέργειας)
- δ) τις επιδράσεις των ποολίβαδων στο περιβάλλον και στο τοπίο
- ε) τις κοινωνικο-οικονομικές διαστάσεις των ποολίβαδων.

Στη διάρκεια του συνεδρίου παρουσιάστηκαν συνολικά 206 εργασίες με τη μορφή πλήρους εργασίας (full paper) και 46 με τη μορφή περιλήψεων (abstracts). Συνολικά συμμετείχαν 313 σύνεδροι από 40 διαφορετικές χώρες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν οι συζητήσεις που έγιναν στο τέλος κάθε θεματικής ενότητας, ενώ αισθητή ήταν η συμμετοχή νέων επιστημόνων τόσο στις συζητήσεις αυτές όσο και στο συνέδριο γενικότερα. Επιπλέον, στο τέλος του συνεδρίου πραγματοποιήθηκε η τακτική εκλογική διαδικασία των νέων μελών της Ομοσπονδίας για την περίοδο 2012 – 2014. Ακόμη αποφασίστηκε αποσταλεί προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης με τις προτάσεις της για την επερχόμενη αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί η θετική απόκριση των μελών της Γενικής Συνέλευσης, στον προτεινόμενο ορισμό της Ε.Ε ως μόνιμα λιβάδια, η υιοθέτηση του οποίου θα εξαιρέσει μεγάλες εκτάσεις φυσικών λιβαδιών στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Μεσογειακή περιοχή γενικότερα με καταστροφικές συνέπειες για την κτηνοτροφία (απώλεια εισοδήματος), με την πρόταση ενός νέου ορισμού στον οποίο θα συμπεριλαμβάνονται οι παραπάνω φυσικές λιβαδικές εκτάσεις.

Την 24η Γενική Συνάντηση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Λιβαδιών παρακολούθησε μόνο ένα μέλος της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας (ΕΛΕ), ο γράφων, με την εργασία με τίτλο “*Phalaris aquatica* L. lignocellulosic biomass as second generation bioethanol feedstock”. Η εργασία ήταν προσκεκλημένη (invited paper) και παρουσιάστηκε προφορικά στη θεματική ενότητα «Ανανεώσιμη Ενέργεια από Αγρωστώδη φυτά» (Εναλλακτικές χρήσεις ποολίβαδων) με πολύ θετικά σχόλια. Ο γράφων ευχαριστεί θερμά τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΛΕ για την οικονομική ενίσχυση που του παρασχέθηκε.

Οι εργασίες αυτές δημοσιεύτηκαν στη σειρά Grassland Science in Europe, Vol. 17, ενώ η ιστοσελίδα του συνεδρίου με χρήσιμες πληροφορίες είναι <http://www.egf2012.pl>

Ιωάννης Α. Παππάς

Το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του European Dry Grassland Group Πρέσπα, 19-23 Μαΐου 2012

Dry Grasslands of Europe: Grazing and Ecosystem Services

Μία από τις βασικές δραστηριότητες του European Dry Grassland Group (EDGG, www.edgg.org) της International Association for Vegetation Science (www.iavs.org) είναι η διοργάνωση επιστημονικών συναντήσεων (EDGMs) σε ετήσια βάση. Στις συναντήσεις αυτές, η σύγχρονη γνώση όλων των πτυχών της λιβαδικής οικολογίας, διαχείρισης, αποκατάστασης, κ.λπ. βρίσκει γόνιμο έδαφος για ανάπτυξη, αλλά ίσως το πιο σημαντικό είναι η ευκαιρία να προσδιορίζονται, κοινοποιούνται, συζητούνται και προωθούνται οι ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά των τοπικών λιβαδικών πόρων. Μετά τα ξηρά λιβάδια της Κεντρικής και τις στέπες της Ανατολικής Ευρώπης, το 2012, τα φώτα του EDGG στράφηκαν προς τον Ευρωπαϊκό Νότο, με τη διοργάνωση μίας μεσογειακής συνάντησης. Αυτή τη φορά, η ΕΛΕ συνδιοργάνωσε το 9^ο EDGM, προσφέροντας όλους τους αναγκαίους πόρους.

Μετά από οκτώ επιτυχημένα διεθνή συνέδρια EDGMs, που έλαβαν χώρα σε διάφορα σημεία της κεντρικής / ανατολικής Ευρώπης, το 9^ο διοργανώθηκε στην Ελλάδα. Η μοναδικής ομορφιά περιοχή των Πρεσπών, στη βορειοδυτική Ελλάδα, φιλοξένησε το συνέδριο από 19

έως 23 Μαΐου 2012. Το Κέντρο Πληροφόρησης του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, στη δυτική όχθη της λίμνης της Μικρής Πρέσπας, πρόσφερε την ιδανική τοποθεσία για την επικοινωνία των επιστημονικών ιδεών που αναπτύχθηκε, κάτι που εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από όλους τους συμμετέχοντες. Συνολικά εγγράφησαν στο συνέδριο 220 άνθρωποι με ενδιαφέροντα για τα ξηρά λιβάδια. Συμμετείχαν περισσότερα από 120 άτομα, 307 συγγραφείς από 28 χώρες (Ελλάδα, Αρμενία, Αυστραλία, Αυστρία, Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Γερμανία, Δανία, Σουηδία, Ισπανία, Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιράν, Ιταλία, Ιαπωνία, Καζακστάν, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τουρκία, Ουκρανία και ΗΠΑ) που παρουσίασαν 123 άρθρα είτε ως ομιλίες (22) είτε ως poster (101).

Στο επίκεντρο του επιστημονικού ενδιαφέροντος του συνεδρίου τέθηκε η δραστηριότητα της βόσκησης, ως ένας οικολογικός οδηγός που διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό τα ξηρά λιβάδια της Νότιας Ευρώπης. Η βόσκηση μπορεί να μεταβάλλει τη χλωριδική σύνθεση και χαρακτήρα των λιβαδικών εκτάσεων, ευνοώντας ή όχι συγκεκριμένα είδη φυτών, την πανιδική σύνθεση με τη δημιουργία ή μη ελκυστικών θέσεων για τα ζώα, και τις αβιοτικές συνθήκες που επικρατούν στα λιβάδια (έδαφος, μικροκλίμα), ενώ είναι αυτή, ως βιολογική δραστηριότητα, που υποστηρίζει μια σημαντική αγροτική οικονομική δραστηριότητα – την κτηνοτροφία. Η βόσκηση επιπλέον αποτελεί βασικό παράγοντα για τη διατήρηση της υψηλής συνολικής βιοποικιλότητας στη Μεσόγειο. Αυτό αποτυπώνεται στο γεγονός ότι η μείωση της συνολικής βιοποικιλότητας των φυσικών ή ημι-φυσικών λιβαδιών της Μεσογείου έχει τη βόσκηση στην κοινωνικοοικονομική της βάση: η άναρχη (παράλογη) βόσκηση και γενικότερα χρήση και οι αλλαγές γης μαζί με την εγκατάλειψη των παραδοσιακών ανθρώπινων παρεμβάσεων μέσω κυρίως της κτηνοτροφίας οδηγούν τελικά σε συρρίκνωση και απώλεια των ενδιαιτημάτων (π.χ. επέκταση θάμνων και δασώσεις). Όλα αυτά τα προβλήματα και οι διαστάσεις της βόσκησης / κτηνοτροφίας συζητήθηκαν στις ημέρες της Πρέσπας σε συνεδρίες αφιερωμένες στην επίδραση της βόσκησης στις αβιοτικές και βιοτικές συνθήκες των ξηρών λιβαδιών, στην οικολογία και διαχείρισή τους και στις κοινωνικοοικονομικές συνέπειες αυτών των ανθρωπογενούς προέλευσης επιρροών.

Το συνέδριο ήταν αφιερωμένο στο Δρ Arne Strid, ένα ζωντανό θρύλο, ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στην εξερεύνηση των χλωριδικών στοιχείων της χώρας μας και ο οποίος εξακολουθεί και συμβάλει σημαντικά στη γνώση της χλωρίδας των ελληνικών βοσκοτόπων. Από τα πρώτα χρόνια της επαγγελματικής ζωής του ο Arne και η σύζυγός του Barbro διοργάνωσαν πολυάριθμες εξερευνητικές αποστολές με τελικό αποτέλεσμα την προώθηση μέσω των γραπτών του Arne ενός από τους πιο πολύτιμους θησαυρούς της Ελλάδας: της χλωρίδας της.

Το συνέδριο ξεκίνησε το ηλιόλουστο πρωινό του Σαββάτου 19^{ης} του Μαΐου με την εισαγωγική συνεδρία, όπου τους συμμετέχοντες καλωσόρισαν οι κ.κ. Μιχαήλ Βραχνάκης (Γενικός Γραμματέας της ΕΛΕ και μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής του Dry Grassland Group), Ζωή Κούκουρα (Πρόεδρος της ΕΛΕ) και Βασίλειος Τσέπας (Δήμαρχος Πρεσπών). Το καλωσόρισμα απευθύνθηκε επίσης από τον καθηγητή κ. Παναγιώτη Δημόπουλου της Ελληνικής Επιτροπής Natura 2000, και την καθηγήτρια Angelika Schwabe (Floristisch-soziologische Arbeitsgemeinschaft, FlorSoz). Ο Δρ Νικόλαος Γιαννάκης, Πρόεδρος του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, και η κ. Μυρσίνη Μαλακού Διευθύνουσα Σύμβουλος της ΜΚΟ Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών, στις παρουσιάσεις τους μας εισήγαγαν σ τη φυσική ομορφιά της περιοχής των Πρεσπών και παρουσίασαν τις προσπάθειες για την αποκατάσταση, διατήρηση και προώθηση των φυσικών πόρων της Πρέσπας. Μετά οι συμμετέχοντες απόλαυσαν με οδηγό το Δρ Arne Strid ένα «ταξίδι» από το Θεόφραστο μέχρι τις σύγχρονες βάσεις καταγραφής χλωριδικών δεδομένων. Όλοι οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να μάθουν από το Δρ Arne Strid για τις προσπάθειες

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

πρωτοπόρων βοτανικών και βοτανολόγων από την αρχαία Ελλάδα, την αρχαία Ρώμη, τις αρχές του 18^{ου} αιώνα μέχρι και τις πρόσφατες προσπάθειες ανάπτυξης ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων. Η παρουσίαση ήταν διανθισμένη με σπάνιες ασπρόμαυρες φωτογραφίες, στιγμιότυπα και πολλές ιστορίες της ζωής των πρωτοπόρων βοτανικών... Το κοινό είχε την ευκαιρία να θαυμάσει τις προσπάθειές τους και να εκτιμήσει την προσωπικότητά τους.

Η πρώτη συνεδρία, υπό την προεδρία του κ. Παναγιώτη Δημόπουλου, επικεντρώθηκε στην επίδραση της βόσκησης στο βιοτικό περιβάλλον (βόσκηση και φυτών / ζώων αλληλεπιδράσεις, σύνθεσης των ειδών, κ.λπ.) περιλαμβάνονται τέσσερις ομιλίες από την Orsolya Valko (επίδραση της βόσκησης σ τη σύνθεση των ειδών των λιβαδικών εκτάσεων κατά την περβαλλοντική διαβάθμιση της εδαφικής υγρασίας, το Σαμψών Παναγιωτίδη (βόσκηση και αλλαγές στη βλάστηση κατά το τέλος της Ολοκαίνου), το M. Kerim Gullap (δομή της βλάστησης στην Ανατολική Ανατολία), και το Μανώλη Καρμίρη (βόσκηση και ευρωπαϊκό λαγός). Η ενότητα 2, υπό την προεδρία του κ. Βασίλειου Παπαναστάση, επικεντρώθηκε στην επίδραση της βόσκησης στο αβιοτικό περιβάλλον (ιδιότητες εδάφους, αλλαγές στη χρήση γης, κ.λπ.) και περιελάμβανε 4 ομιλητές, τον Qiang Li (ιδιότητες του εδάφους βοσκόμενων έναντι συγκομιζόμενων λιβαδιών στην Εσωτερική Μογγολία), τη Didem Ambarli (βόσκηση και περιβαλλοντικές μεταβλητές), την Olga Demina (βλάστηση της στέπας του ποταμού Don), και τη Li Ji (ξηρά λιβαδικά ενδιαιτήματα για τα καραβιδοειδή σκαθάρια). Η ενότητα 3 ξεκίνησε το πρωί της Δευτέρας 21 Μαΐου υπό την προεδρία της κ. Solvita Rusina και του κ. Laco Mucina, και επικεντρώθηκε στην οικολογία και διαχείριση των ξηρών λιβαδιών (συνταξινόμηση, ποικιλομορφία, κ.λπ.). Περιλάμβανε 5 ομιλητές: το Laco Mucina (επισκόπηση των συνταξινομικών, χωρολογικών και εξελικτικών χαρακτηριστικών του Festuco-Brometea), τη Jana Slancarova (επίδραση της ετερογένειας του τοπίου στον πλούτο πεταλούδων), το Stephen Venn (ποικιλότητα μελισσών στους αστικούς οικότοπους ξηρών λιβαδιών), Zeki Acar (μέθοδοι για τη βελτίωση της βοτανικής σύνθεσης), Κώστας Κιρκόπουλος (μεταπυρική αποκατάσταση της βλάστησης), και Αγάπη Παπαζαφειρίου (μεταφορά βαρέων μετάλλων). Μετά το πέρας της συνεδρίας το κοινό είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει (και να μάθει από αυτή) την επιστημονική συζήτηση και αντιπαράθεση επιχειρημάτων μεταξύ της Irina Safronova και του Laco Mucina, υποστηρικτών δύο διαφορετικών σχολών σχετικά με την ταξινόμηση και την τυπολογία της κλάσης Festuco-Brometea. Η 4η συνεδρίαση (βράδυ της ίδιας ημέρας), υπό την προεδρία του Guy Beaufoy, επικεντρώθηκε στις κοινωνικές πτυχές των ξηρών λιβαδιών (πολιτική, οικονομική αποτίμηση, κ.λπ.) και περιλάμβανε 5 ομιλητές: το Χρήστο Ρούκο (πολιτικές απόψεις περί αειφορίας λιβαδιών), την Inge Paulini (πυλοτικό γεωργοπεριβαλλοντικό πρόγραμμα για την Τρανσυλβανία), το Σταύρο Τσιαντικούδη (οικονομική αξιολόγηση και επιχειρησιακή έρευνα), την Olga Buronva (παρελθόν / παρόν δάσους-στέπας στο τοπίο της λεκάνης του Άνω Don), και το Δημήτριο Χουβαρδά (διαχρονική εξέλιξη των βοσκόμενων τοπίων της Ελλάδας). Τέλος, κατά την πρώτη (Σάββατο, 19) και την τρίτη (Δευτέρα, 21) ημέρα εκτέθηκαν στο κοινό 101 posters που κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα των επιστημονικών ενδιαφερόντων των συνέδρων από ένα ευρύ γεωγραφικά πεδίο εφαρμογής.

Οι Γενικές Συνελεύσεις των δύο συνδιοργανωτών (τακτική του EDGG, άτυπη της ΕΛΕ) έλαβαν χώρα μετά τους κύκλους ομιλιών της πρώτης (ΕΛΕ) και της τρίτης ημέρας (EDGG).

Τη δεύτερη ημέρα (Κυριακή, 20 Μαΐου), οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν το όρος Ντέβας (1350 μ.), που καλύπτει τα Δ, ΒΔ τμήματα του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, και το οποίο συνορεύει με την Αλβανία (Δ) και τη Μεγάλη Πρέσπα (Β). Στα εδάφη της περιοχής (ασβεστόλιθος) φιλοξενούνται πάνω από 900 είδη φυτών και 10 τύποι οικοτόπων που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, τρεις (3) εκ των οποίων είναι προτεραιότητας σε επίπεδο ΕΕ (*6210, *6220, *9562 Endemic forests with *Juniperus* spp. (code 9562)). Ο τελευταίος βρέθηκε Β και Α του βουνού που κυριαρχείται από

Juniperus excelsa και *J. foetidissima*, και είναι μοναδικός για την ΕΕ. Τα αρχικά σχέδια για τη δεύτερη εκδρομή (τέταρτη μέρα, Τρίτη 22 Μαΐου) ήταν να γίνει επίσκεψη στο όρος Βαρνούς (πάνω από 2000 μ.). Πράγματι, οι συμμετέχοντες μεταφέρθηκαν εκεί, αλλά μια δυνατή βροχή τους ανάγκασε να κινηθούν χαμηλότερα και εν τέλει να επισκεφθούν τον ισθμό που χωρίζει λίμνες Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα, όπου επισκέφτηκαν τον οικότοπο προτεραιότητας το δίκτυο Natura 2000 τύπου οικοτόπου προτεραιότητας *6120 - Xeric sand calcareous grasslands (ο οικότοπος αναφέρθηκε πρόσφατα για πρώτη φορά στην Ελλάδα), καθώς και το νησάκι του Αγίου Αχίλλειου. Η τελευταία ημέρα του συνεδρίου (Τετάρτη, 23 Μαΐου) ήταν αφιερωμένη στα ασβεστολιθικά ξηρά λιβάδια του βουνού Σφήκα (ή Τρικλάριον, 1750 μ.). Αποτελεί το νότιο σύνορο του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών και συντηρεί 13 τύπους οικοτόπων (περιλαμβάνονται στην ευρωπαϊκή οδηγία 92/43/ΕΟΚ) και περισσότερα από 1000 φυτικά taxa. Τέσσερις (4) εκ των οικοτόπων είναι προτεραιότητας σε επίπεδο ΕΕ (* 6210, * 6220, * 91E0, * 9562). Ξεναγοί στις εκδρομές ήταν οι Arne Strid, Γιώργος Φωτιάδης, Γιάννης Τσιριπίδης, Γιάννης Καζόγλου και Μιχάλης Βραχνάκης.

Το 9^ο EDGM στην Πρέσπα – Το αλάτι της ζωής

Εκτός από την προαναφερθείσα προηγούμενη βασική δομή των συνεδρίων και των επισκέψεων πεδίου στην Πρέσπα, η Οργανωτική Επιτροπή είχε ετοιμάσει διάφορες περιφερειακές εκδηλώσεις διανθίζοντας τις στιγμές εκεί. Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, βραβεία σε Νέους Ερευνητές (Young Investigator Prizes) απονεμήθηκαν στις τρεις καλύτερες προφορικές και αναρτημένες ανακοινώσεις, σε νέα μέλη του EDGG (<34 ετών στην ηλικία). Τα πρώτα βραβεία περιελάμβαναν ένα κουπόνι € 75 του Wiley-Blackwell, ενώ στα υπόλοιπα δόθηκαν βιβλία. Οι παρουσιάσεις αξιολογήθηκαν σύμφωνα με τα πέντε κριτήρια (α) καινοτομία και σημασία της έρευνας, (β) καταλληλότητα και ποιότητα των εφαρμοζόμενων μεθόδων, (γ) θελκτικότητα της αφίσας / ομιλίας, (δ) διάταξη και παρουσίαση της αφίσας / ομιλίας και (ε) χειρισμός των ερωτήσεων και των σχολίων από το συγγραφέα. Οι έξι νικητές ήταν

- (a) Για τις καλύτερες ομιλίες
 - (i) Didem Ambarlı (Turkey): Effects of livestock grazing and environmental variables on the diversity of Anatolian steppes - *D. Ambarlı, C.C. Bilgin*
 - (ii) Jana Slancarova (Czech Republic): Effect of landscape heterogeneity on local butterfly richness: Xeric grassland reserves of South Moravia, Czech Republic – *J. Slancarova, J. Benes, M. Kristynek, P. Kepka, M. Konvicka*
 - (iii) Inge Paulini (Germany): Pilot agri-environment programme for threatened meadow-steppe grasslands: a case study from Transylvania (Romania) - *I. Paulini, M. Barbos, A. Crisan, G. Jones, L. Rákósy, A. Rus, W. Schumacher, C. Sitar, E. Stoianov, N. Timus*
- (b) Για τα καλύτερα posters
 - (i) Ιωάννα Κεϊσόγλου (Ελλάδα): Grazing effects on floristic diversity of a juniper-oak rangeland - *I. Keisoglou, N. Pasiou, A.P. Kyriazopoulos, Z.M. Parissi, E.M. Abraham, G. Korakis, Z. Abas*
 - (ii) Rocco Labadessa (Italy): Butterflies and grasshoppers: relationships between insect communities and environment in a dry grassland system – *R. Labadessa, R. Sorino, G. Corriero*
 - (iii) Andraz Kelemen (Hungary): Underlying mechanisms that shape biomass- plant species richness relationship in an alkali landscape along a long productivity gradient – *A. Kelemen, P. Török, O. Valkó, T. Migléc, B. Deák, K. Tóth, B. Tóthmérés*

Το βράδυ της πρώτης ημέρας (Σάββατο, 19 Μαΐου), η ΕΛΕ τίμησε τον Ομότιμο Καθηγητή Δρ Arne Strid (University of Lund, Berlin Botanical Garden and Museum) για τις συνεχείς

προσπάθειές του να προβάλλει τη χλωριδική και φυσική γενικότερα ομορφιά των βοσκοτόπων στην Ελλάδα, μέσω του μνημειώδους δημοσιευμένου έργου και των ομιλιών του. Του προσφέρθηκαν ένα ειδικό βραβείο και ένα ψήφισμα. Επίσης, αποφασίστηκε, μετά από εισήγηση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΛΕ να οριστεί ο Δρ Arne Strid επίτιμο μέλος της ΕΛΕ με όλα τα προνόμια που συνοδεύει την ιδιότητα αυτή.

Ο Δρ Arne Strid γεννήθηκε το 1943 στην πόλη Kristianstad της Σουηδίας. Η διδακτορική του διατριβή ήταν μια πειραματική μελέτη της διαφοροποίησης και εξέλιξης ομάδας φυτών στην περιοχή του Αιγαίου. Εργάστηκε στο Τμήμα Βοτανικής του Πανεπιστημίου του Lund (Σουηδία) (1964-1972), ως μέλος ερευνητικής ομάδας με επικεφαλής τον ζακουστό καθηγητή H. Runemark, πάνω στη μελέτη των προβλημάτων της εξέλιξης και της ειδογένεσης, έχοντας το Αιγαίο ως χωρικό πρότυπο. Αναπληρωτής Καθηγητής 1970-1972. Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Ζάμπια (Λουσακά, Ζάμπια) 1972-1973. Καθηγητής Βοτανικής στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης 1973-2001. Επίτιμος επιστημονικός συνεργάτης στο Herbarium της Περθ, Δυτική Αυστραλία, 1982-1983. Επισκέπτης Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Πατρών το 1997-1998 (EU Senior Fellowship Grant). Διευθυντής του Βοτανικού Κήπου και του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας στο Γκέτεμποργκ και καθηγητής Φυτογεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ (2001 – 2008). Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Lund από το 2008. Από το 2011, επίσης, ομότιμος Καθηγητής στο Βοτανικό Κήπο και Μουσείο του Βερολίνου. Μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών και Γραμμάτων της Δανίας (1976). Μέλος της Βασιλικής Εταιρείας Φυσιογραφίας του Lund (1983). Μέλος της Πολωνικής Ακαδημίας Επιστημών (1997). Μέλος του Σουηδικού Συμβουλίου Έρευνας και Επιστήμης (1976-1980). Μέλος πολλών βοτανικών ενώσεων και συντακτικών επιτροπών. Μέλος του Διεθνούς Διοικητικού Συμβουλίου της OPTIMA (Οργάνωση για τη Φυτο-Ταξινομική Έρευνα της περιοχής της Μεσογείου) από την έναρξη της OPTIMA το 1974. Συγγραφέας 12 βιβλίων και πάνω από 140 επιστημονικών δημοσιεύσεων, συνόλου 6000 σελίδων στους τομείς της Ταξινομικής, Βιοσυστηματικής, Φυτογεωγραφίας και Εξέλιξης, ιδίως όσον αφορά τη χλωρίδα της Ελλάδας. Εκδότης του Mountain Flora of Greece, που δημοσιεύθηκε σε δύο τόμους το 1986 (852 σελ.) και το 1991 (999 σελ.). Γραμματέας της Επιτροπής Επιμέλειας για τη Flora Hellenica και εκδότης των Τόμων 1 (1997) και 2 (2003). Άλλες σημαντικές εκδόσεις του περιλαμβάνουν το Wild Flowers of Mount Olympus (1980), το Flora Hellenica Bibliography (1996, 2η έκδοση 2006) και μια σχολιασμένη επανέκδοση του Flora Graeca Sibthoriana (τ. 1-3, 2009-2011). Έχει ξεκινήσει και συντονίζει ένα σημαντικό πρόγραμμα για πειραματικούς χειρισμούς των άγριων συγγενών του κριθαριού και άλλων δημητριακών (περ. 1976-1990). Παντρεμένος από το 1966 με τη Barbro Jende, Δρ Γεωπονίας και επιστημονική συνεργάτιδα στο Εργαστήριο Carlsberg της Κοπεγχάγης (1973-2001).

Την Κυριακή 20 Μαΐου, οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να λάβουν μέρος σε μια σύντομη κρουαζιέρα με σκάφος στην ελληνική ακτή της δυτικής όχθης της Μεγάλης Πρέσπας. Εκτός από τις βραχώδεις ομορφιές οι επισκέπτες θαύμασαν τα γλυπτά ερημητήρια που στέκονται κρεμάμενα στις βραχώδεις πλαγιές του Ντέβας. Σπάνιες εικόνες και τοιχογραφίες, όλα ίχνη μιας προηγούμενης αυστηρής θρησκευτικής ζωής των μοναχών της μεσαιωνικής ορθοδοξίας. Οι συμμετέχοντες είχαν επίσης την ευκαιρία να επισκεφθούν τη βασιλική του Αγίου Αχιλλείου (ιδρύθηκε από τον τσάρο Σαμουήλ το 983 μ.Χ.), που βρίσκεται στο ομώνυμο νησί, σε πολύ μικρή απόσταση από το χώρο του συνεδρίου.

Οι θρησκευτικές εντυπώσεις ακολούθησαν την ποιητική παρέμβαση του Julian Hoffmann*, επικουρούμενου από τη σύντροφό του Julia (το βράδυ του Σαββάτου, 19 Μαΐου). Εμπνευσμένο από το ασβεστολιθικό και ανθρώπινο χαρακτήρα του τοπίου της Σφήκας, ο Julian μας πρόσφερε μια θαυμάσια απαγγελία. Έναν εντυπωσιακό καταρράκτη στίχων και φωτογραφιών που μας οδήγησε στα πίσω και στα εμπρός του Χρόνου στη Χώρα των Karsts.

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Αυτή η αξέχαστη εμπειρία υπογράμμισε την αισθητική και λυρική δύναμη που η φυσική ομορφιά των ξηρών λιβαδιών μπορεί να προσφέρει στον άνθρωπο.

Η αισθητική αξία της ζωής στην Πρέσπα κυριαρχεί στα έργα ζωγραφικής του Βαγγέλη Ταμουτσέλη**. Οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να θαυμάσουν τους πίνακές του, δεδομένου ότι αρκετά έργα (μεταξύ των οποίων η *Φθινοπωρινή Συμφωνία Χρωμάτων*, *Παραδοσιακοί Χορευτές* και 16 ακόμη) εκτέθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του συνεδρίου. Το γνώριμο τοπίο και η μοναδική ομορφιά των Πρεσπών είναι αποτελεσματικά τυπωμένο στα εκθέματα του Ταμουτσέλη.

Τη δεύτερη μέρα (Κυριακή, 20 Μαΐου) στο συνεδριακό χώρο διοργανώθηκε από το Δήμο Πρεσπών το grassland party. Ομάδες τοπικών χορευτών και μουσικών διασκέδασε τους ανθρώπους, προσφέροντας ένα μουσικό μείγμα από παραδοσιακά τραγούδια προερχόμενα είτε από τον Πόντο (ένα μέρος των κατοίκων της περιοχής έλκει την καταγωγή του από τις βόρειες ακτές της Μαύρης Θάλασσας) είτε από την περιοχή των Πρεσπών. Κατά τη διάρκεια αυτής της αξέχαστης βραδιάς προσφέρθηκαν στους παραβρισκόμενους πολλά τοπικά πιάτα με κρεατικά και πίτες, καθώς και κρασιά και άλλα οινοπνευματώδη ποτά.

Το ίδιο βράδυ (20 Μαΐου) πραγματοποιήθηκε στο συνεδριακό χώρο συνάντηση εμπειρογνομόνων των λιβαδιών με τοπικούς κτηνοτρόφους. Τη συνάντηση παρακολούθησαν περισσότερα από 45 άτομα (κτηνοτρόφοι, ερευνητές και μέλη των δημόσιων οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για θέματα του κλάδου). Ο Καθ. Βασίλειος Παπαναστάσης άνοιξε τη συνεδρία και επικεντρώθηκε (α) στη σημασία της κτηνοτροφίας για τη διαχείριση των λιβαδιών και των βοσκοτόπων, η οποία καθιστά τους κτηνοτρόφους κρίσιμους χρήστες των φυσικών οικοσυστημάτων, (β) στο θέμα του ορισμού των βοσκοτόπων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σημαντικό ζήτημα για τους νέους κανονισμούς της ΚΑΠ) ο οποίος θα πρέπει να περιλαμβάνει - εκτός από τα τυπικά ποολίβαδα - φρυγανολίβαδα, θαμνολίβαδα και δασολίβαδα (μια κοινή παραδοσιακή πρακτική στην Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία), και (γ) στο γεγονός ότι από τα τέλη του '90, δεν έχουν γίνει έργα στην Ελλάδα με στόχο την ορθή διαχείριση των λιβαδιών και βοσκοτόπων (ποτίστρες, υπόστεγα, καταλύματα βοσκών και άλλες υποδομές). Όσον αφορά το πρώτο σημείο, η Καθ. Ζωή Κούκουρα, πρόεδρος της ΕΛΕ, προσέθεσε ότι η βόσκηση είναι επιπλέον ένας σημαντικός παράγοντας για την πρόληψη των πυρκαγιών στα οικοσυστήματα της Μεσογείου, ένα ρόλο λίγο πολύ παραμελημένο κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αλλά με ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές των ετών 2007 και 2008. Τα θέματα της κτηνοτροφίας στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ για την περίοδο 2014-2020 - ένα θέμα που ενδιέφερε απόλυτα τους περισσότερους συμμετέχοντες - παρουσιάστηκαν από τον κ. Guy Beaufoy, του NGO European Forum for Nature Conservation and Pastoralism (EFNCP). Ο κ. Beaufoy εξήγησε ότι ο ρόλος της βόσκησης στη διαχείριση του περιβάλλοντος, με την προϋπόθεση ότι τηρούνται επίσης οι άλλοι περιβαλλοντικοί όροι (π.χ. πολλαπλή συμμόρφωση), θα υποστηρίζεται από το νέο σύστημα των επιδοτήσεων, και πρόσθεσε ότι η νέα ΚΑΠ θα πρέπει να είναι δίκαιη για όλους τους κτηνοτρόφους των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο κ. Beaufoy εξήγησε επιπλέον ότι οι επιδοτήσεις θα πρέπει να συνδέονται σαφώς με την έκταση των βοσκοτόπων που ανήκουν / χρησιμοποιούνται από κάθε εκτροφή και ότι, σε γενικότερο επίπεδο, θα πρέπει να ρυθμίζεται η παροχή τους τόσο από ευρωπαϊκά όσο και εθνικά προγράμματα. Τα εθνικά περιλαμβάνουν αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα, από τα οποία περιοχές όπως η Πρέσπα (προστατευόμενες περιοχές, περιοχές υψηλής φυσικής αξίας) θα μπορούσε να επωφεληθεί ιδιαίτερα. Σε γενικές γραμμές, η νέα ΚΑΠ στοχεύει στην στήριξη της «πράσινης» γεωργίας σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής. Άλλα θέματα που συζητήθηκαν με ενδιαφέρον ήταν (α) οι βασικές διαφορές μεταξύ των τρεχόντων και των νέων επιδοτήσεων της ΚΑΠ, (β) η αδειοδότηση των στάβλων και άλλων κτηνοτροφικών υποδομών στην Ελλάδα, με βάση τον πρόσφατο νόμο (4056/2012), και (γ) η ανάγκη όπως επιστημονικοί

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

οργανισμοί, π.χ. ΕΛΕ, να έρθουν πιο κοντά τόσο στους συνεταιρισμούς των κτηνοτρόφων όσο και στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ώστε να βελτιωθεί η κτηνοτροφία και οι πρακτικές διαχείρισης της φύσης στην Ελλάδα.

Οι λίμνες των Πρεσπών φιλοξενούν μια μεγάλη ποικιλία πουλιών που περιστασιακά ή μόνιμα φωλιάζουν στην περιοχή. Έτσι, κατά τη διάρκεια του συνεδρίου, έλαβαν χώρα δραστηριότητες παρατήρησης πουλιών. Οι δραστηριότητες αυτές διευκολύνθηκαν από τα τηλεσκόπια που παραχώρησε ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών. Οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν πελεκάνους, κορμοράνους, κ.ά. πουλιά.

Οι διοργανωτές θα ήθελαν να εκφράσουν τις ολόθερμες ευχαριστίες τους σε όλους τους συμμετέχοντες στο συνέδριο για την πολύτιμη συμβολή τους επιστημονικούς και καλή διάθεση. Είμαστε ευγνώμονες στο Γιάννη Καζόγλου, Γεωργία Ρέππα, Χάιδω Ντάουλα, Τριανταφυλλιά Γκόγκου, Αμαλία Τοπαλοπούλου, και Βάσω Παπαδοπούλου (Παντοπωλείο της Βασούλας) για τη βοήθεια πριν και κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου. Ευχαριστούμε τους Arne Strid, Γιάννη Τσιριπίδη και Γιάννη Καζόγλου για τη βοήθεια στην οργάνωση και καθοδήγηση των εκδρομών. Είμαστε ευγνώμονες προς τους επικεφαλής του Δήμου Πρεσπών, την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών και το Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών για την υποστήριξή τους. Η συνάντηση υποστηρίχτηκε από τις εκδόσεις Wiley και το Floristisch-soziologische Arbeitsgemeinschaft e. V.

Επιπλέον, επιλεγμένες εργασίες αναμένεται να εκδοθούν από 2 επιστημονικά περιοδικά. Τα πρακτικά των περιλήψεων του συνεδρίου είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα http://www.edgg.org/edgg_publications.htm#E2012.

Έχοντας πια περάσει ο χρόνος, η πρωτόγνωρη εμπειρία του EDGM της Πρέσπας παραμένει ακόμα ζωντανή.

Whole days can pass in the karst country without seeing a soul, the ridges ebbing away in the haze. Secluded at the very edge of Greece, only an hour's walk from Albania, our phones rarely work; their signals, like our view of each other, blotted out by the undulating land. So we are left alone with the stone and arched sky, the mysterious winds and clamor of wings, the unending passage of time.

Julian Hoffmann – Time in the Karst Country

*Ο **Julian Hoffman** γεννήθηκε στην Αγγλία και μεγάλωσε στον Καναδά. Το 2000, αυτός και η συνεργάτης του μετακόμισαν στις Πρέσπες, όπου άρχισαν μια οργανική μικρό-εκμετάλλευση. Το γράφημά του έχει εμφανιστεί πρόσφατα, ή επίκειται, να δημοσιευτεί μεταξύ όλων στα *Kyoto Journal*, *Flyway*, *Fifth Wednesday Journal*, *Wild Apples*, *The MacGuffin*, and *The Redwood Coast Review*. Κέρδισε τη 2η θέση στο Διεθνές Βραβείο Φαντασίας 2010 Carpe Articulum. Λεπτομέρειες στο www.julianhoffman.wordpress.com.

** Ο **Βαγγέλης Ταμουτσέλης** γεννήθηκε στη Δροσοπηγή (Φλώρινα) το 1935. Εργάστηκε για την τέχνη της αιογραφίας μέχρι το 1967, αφήνοντας ένα σημαντικό αριθμό εικόνων στις εκκλησίες της Φλώρινας. Το 1975 ίδρυσε την προσωπική γκαλερί του το *Workshop 10*. Έχει κάνει 36 ατομικές εκθέσεις, δύο (2) εκ των οποίων στις ΗΠΑ και έχει πολλές συλλογικές καλλιτεχνικές παρουσίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Για εμφάνιση συμβολή του στην τέχνη, το Υπουργείο Πολιτισμού τον τίμησε με σύνταξη ζωής.

**Μιχάλης Βραχνάκης
Γιάννης Καζόγλου**

Συνάντηση του Υποδικτύου του FAO/CIHEAM για τους Μεσογειακούς Λειμώνες και τα Κτηνοτροφικά φυτά 3-6/10/2012 Samsun Τουρκία

Στη Σαμσουντα (Samsun), στις νότιες ακτές της Μαύρης θάλασσας στην Τουρκία πραγματοποιήθηκε το διάστημα 3–6 Οκτωβρίου 2012 η 14η Συνάντηση του Υποδικτύου του FAO-CIHEAM για τους Μεσογειακούς Λειμώνες και τα Κτηνοτροφικά Φυτά (14th Meeting of the FAO-CIHEAM subnetwork on Mediterranean Pastures and Fodder Crops). Το γενικότερο θέμα της Συνάντησης ήταν “Νέες προσεγγίσεις για τη λιβαδοπονική έρευνα στο πλαίσιο κλιματικών και κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών – New Approaches for Grassland Research in a Context of Climate and Socio-Economic Changes”. Το επιστημονικό πρόγραμμα της συνάντησης περιελάμβανε τις ακόλουθες τέσσερις θεματικές ενότητες (i) Climate change and grasslands: Impacts, adaptation and mitigation, (ii) Selection of pasture and forage species under climate and socioeconomic changes, (iii) Role and management of permanent grasslands, και (iv) Changes in Mediterranean farming systems to meet new socioeconomic scenarios.

Τη συνάντηση παρακολούθησαν περισσότεροι από 100 ερευνητές από όλες σχεδόν τις χώρες της Μεσογείου αλλά και από την Αυστραλία και τη Χιλή. Παρουσιάστηκαν 100 συνολικά εργασίες. Η διοργάνωση ήταν επιτυχημένη τόσο οργανωτικά όσο και επιστημονικά.

Η ελληνική παρουσία ήταν αρκετά έντονη με οκτώ συνολικά παρουσίες και τέσσερις προφορικές παρουσιάσεις. Από αυτές, τρεις προφορικές παρουσιάσεις προέρχονταν από μέλη της ΕΛΕ, ενώ στην 4^η θεματική ενότητα το βραβείο για την καλύτερη αναρτημένη ανακοίνωση κέρδισε η εργασία «The hydrodynamic relationships of two herbaceous species in a grazed *Morus alba* L. silvopastoral system» των μελών της ΕΛΕ Π. Σκλάβου, Μ. Καρατάσιου, Κ. Τσιουβάρα και Β. Νοϊτσάκη. Εκ μέρους της ΕΛΕ, στο συνέδριο παρευρέθησαν οι Ελένη Αβραάμ, Μαρία Καρατάσιου, Απόστολος Κυριαζόπουλος Μάρθα Λαζαρίδου και Ζωή Παρίση. Στην ιστοσελίδα <http://www.iamz.ciheam.org/samsun2012/files/OPTIONS%20Mediterranneennes%20A-102.pdf> διατίθενται τα Πρακτικά της σε μορφή pdf.

Απόστολος Κυριαζόπουλος

1ο Πανερωπαϊκό Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αγροδασοπονίας (EURAF) 9-10 Οκτωβρίου 2012, Βρυξέλλες

Στις 9-10 Οκτωβρίου 2012 πραγματοποιήθηκε το 1ο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αγροδασοπονίας (EURAF) στις Βρυξέλλες με θέμα “Προτεραιότητες για την Ευρωπαϊκή Αγροδασοπονία - Priorities for European Agroforestry” με συμμετέχοντες από 17 Ευρωπαϊκές χώρες και εκπροσώπους από Αμερική και Αφρική.

Το συνέδριο κάλυψε τις ενότητες:

- Καινοτόμοι άξονες για την αγροδασοπονία στην Ευρώπη κατά την επόμενη δεκαετία: έρευνα, ανάπτυξη και πολιτική
- Σημεία αιχμής: Τι συμβαίνει για την αγροδασοπονία στην Ευρώπη;

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

- Νέες εξελίξεις, καινοτόμες δραστηριότητες: Τι συμβαίνει για την αγροδοσοπονία στην Ευρώπη;
- Δημιουργία ευρωπαϊκών κοινοπραξιών για τη συμμετοχή σε προκηρύξεις-προκλήσεις που σχετίζονται με την αγροδοσοπονία.

Το συνέδριο παρακολούθησαν τα μέλη του Ελληνικού Αγροδοσικού Δικτύου ομ. καθ. Β. Παπαναστάσης, καθ. Α. Παντέρα, Δρ. Κ. Μαντζανάς, Δρ. Α. Σιδηροπούλου και Ε. Τσατσιαδής, οι οποίοι συμμετείχαν και στη Γενική Συνέλευση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αγροδοσοπονίας που πραγματοποιήθηκε στο τέλος της πρώτης ημέρας του συνεδρίου. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρακολούθησαν οι σύνεδροι την εισαγωγική ομιλία του ομ. καθ. Β. Παπαναστάση με τίτλο «Υπάρχοντα σε σχέση με νέα αγροδοσικά συστήματα: Μια πολιτική θεώρηση». Οι εργασίες που παρουσιάστηκαν από τα μέλη του Ελληνικού Αγροδοσικού Δικτύου, ήταν οι εξής:

- «Extant vs. new agroforestry systems: A policy perspective» (V. Papanastasis, K. Mantzanas), εισαγωγική ομιλία
- «*Quercus ithaburensis* silvopastoral systems in Greece» (Pantera A., A. Papadopoulos), προφορική ανακοίνωση
- «Analysis and evaluation of agroforestry systems using landscape indicators» (Sidiropoulou A., K. Mantzanas and I. Ispikoudis), ανηρτημένη ανακοίνωση
- «Establishment of new agroforestry systems in northern Greece» (Mantzanas K., E. Tsatsiadis, I. Ispikoudis, and V.P. Papanastasis), ανηρτημένη ανακοίνωση και
- «Exploring the Possibilities to Run Agroforestry Business in Greece» (Nasiakou S. and M. Vrahnakis), ανηρτημένη ανακοίνωση.

Παράλληλα με το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η ενότητα με τίτλο «Αγροδοσοπονία: Δέντρα για μια βιώσιμη ευρωπαϊκή γεωργία» καθώς και συνάντηση με ευρωπαϊκούς φορείς (βουλευτές, υπαλλήλους της Ε.Ε. και διαμεσολαβητές), όπου συμμετείχε ως εκπρόσωπος της ελληνικής ομάδας ο ομ. καθ. Β. Παπαναστάσης. Ως συμπέρασμα του συνεδρίου καθώς και των διαβουλεύσεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Αγροδοσοπονίας εξέδωσε διακήρυξη σύμφωνα με την οποία όλοι οι συμμετέχοντες στο συνέδριο συμφωνούν ότι:

1. Τα παραδοσιακά αγροδοσικά συστήματα θα πρέπει να προσδιοριστούν και να ανανεωθούν, και καινοτόμα συστήματα αγροδοσοπονίας θα πρέπει να προωθηθούν για υιοθέτηση.
2. Τα αγροδοσικά συστήματα θα πρέπει να είναι πλήρως επιλέξιμα για τις πληρωμές του πρώτου Πυλώνα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και το όριο των 50 δέντρων ανά εκτάριο θα πρέπει να αφαιρεθεί.
3. Ένα ευρύ φάσμα αγροδοσικών μέτρων θα πρέπει να διατηρηθεί στον Πυλώνα 2 της ΚΑΠ ώστε να βοηθήσει τους αγρότες να εγκαταστήσουν αγροδοσικά συστήματα (συμπεριλαμβανομένων και των φυτοφρακτών) προσαρμοσμένα στο περιβάλλον.
4. Ένα αγροδοσικό μέτρο θα πρέπει να ενσωματωθεί στον Πυλώνα 2 για να βοηθήσει τους αγρότες να διαχειριστούν και να ανανεώσουν τα απειλούμενα παραδοσιακά αγροδοσικά συστήματα.
5. Καθώς η αγροδοσοπονία μπορεί εφαρμοστεί σε όλη την Ευρώπη, τα αγροδοσικά μέτρα του Πυλώνα 2 θα μπορούσαν να είναι υποχρεωτικά για όλα τα state members στον επόμενο κανονισμός για την αγροτική ανάπτυξη.
6. Τα αγροδοσικά συστήματα θα πρέπει να είναι επιλέξιμα για ένταξη στην οικολογική επιφάνεια των αγρών.

7. Τα πλεονεκτήματα των αγροδοασικών συστημάτων όσον αφορά την προσαρμογή και την άμβλυση της κλιματικής αλλαγής θα πρέπει να αναγνωρίζονται και προσμετρώνται στην κλιματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το κείμενο της διακήρυξης καθώς και περισσότερες προτάσεις για μια φιλο-αγροδοασική Κοινή Αγροτική Πολιτική βρίσκονται στις ιστοσελίδες του Ελληνικού Αγροδοασικού Δικτύου (www.agroforestry.gr) και της EURAF: www.agroforestry.eu

Άννα Σιδηροπούλου

4^ο Διεθνές Συνέδριο του οργανισμού "Drylands, Deserts and Desertification (DDD)", 12 έως 15 Νοεμβρίου, Sede Boqer, Ισραήλ

Από τις 12 έως 15 Νοεμβρίου 2012 πραγματοποιήθηκε στο "Sede Boqer campus" του Πανεπιστημίου "Ben-Gurion of the Negev", στο νότιο Ισραήλ, παγκόσμιο συνέδριο με τίτλο «*Implementing Rio+20 for Drylands and Desertification*». Ως γενικό θέμα είχε την ανάπτυξη επιστημονικών εφαρμογών που σχετίζονται με τις οδηγίες που δόθηκαν από το Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (*United Nations Conference on Sustainable Development (UNCSD)*) που έγινε το περασμένο Ιούνιο στο Ρίο της Βραζιλίας και έγινε γνωστό με τα αρχικά "Rio+20". Στο συνέδριο συμμετείχαν περισσότεροι από 300 ειδικοί επιστήμονες, φοιτητές, στελέχη εταιριών και κρατικών υπηρεσιών, εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων κ.λπ. από 60 χώρες. Στις τέσσερις μέρες του συνεδρίου παρουσιάζονταν καθημερινά δεκάδες εργασίες σχετικές με την υποβάθμιση της γης στις ξηρές και ημίξηρες περιοχές του πλανήτη σε παράλληλες συνεδρίες. Στο συνέδριο συμμετείχε ως προσκεκλημένος ομιλητής από την Ελλάδα το μέλος της ΕΛΕ Δρ. Δημήτριος Χουβαρδάς, ο οποίος παρουσίασε σχετική εργασία που αφορούσε την διαχρονική υποβάθμιση των Λιβαδικών τοπίων της Ελλάδος. Η εργασία αυτή παρουσιάστηκε στην ενότητα του συνεδρίου που αφορούσε την εφαρμογή σύγχρονων τεχνολογιών για την έρευνα των λιβαδιών (*Application of Modern Technologies in Rangeland Research*) και έγινε δεκτή με μεγάλο ενδιαφέρον. Περισσότερες λεπτομέρειες στο site του συνεδρίου

<http://in.bgu.ac.il/en/desertification/Pages/default.aspx> όπου διατίθενται μεταξύ άλλων τα πρακτικά των εργασιών σε μορφή pdf.

Δημήτριος Χουβαρδάς

**Δραστηριότητες του Δ.Σ.
της Ε.Λ.Ε.**

**Δραστηριότητες του ΔΣ της ΕΛΕ
(2011-2012)**

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Το νέο Δ.Σ. της Ε.Λ.Ε. που προήλθε από τις αρχαιρεσίες της 15^{ης} Οκτωβρίου 2010 συγκροτήθηκε σε σώμα (17 Ιανουαρίου 2011) ως εξής:

Πρόεδρος: Ζωή Κούκουρα, Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Αντιπρόεδρος: Απόστολος Κυριαζόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Δ.Π.Θ.

Γεν. Γραμματέας: Μιχαήλ Βραχνάκης, Επίκουρος Καθηγητής Τ.Ε.Ι. Λάρισας

Ταμίας: Δρ Δημήτριος Χουβαρδάς, Δασολόγος, Α.Π.Θ.

Μέλος: Δρ Γεώργιος Φωτιάδης, Δασολόγος, Α.Π.Θ.

Το ΔΣ συγκλήθηκε μετά από πρόσκληση της Προέδρου της ΕΛΕ 7 φορές μέσα στο 2011 και 4 φορές στο 2012. Η ΓΣ της ΕΛΕ συγκλήθηκε 2 φορές, 1 φορά άτυπα στα περιθώρια του Διεθνούς Συνεδρίου 9^ο European Dry Grassland Meeting (19 Μαΐου 2012) και 1 φορά τυπικά (Τακτική ΓΣ) στις 07 Δεκεμβρίου 2012.

Στη διάρκεια της 2ετίας εγράφησαν 3 νέα μέλη στο Μητρώο Μελών της ΕΛΕ ΕΛΕ, οι κ.κ.

**Στάυρος Πανέρης (16/02/2012),
Ιωάννης Τσιριπίδης (19/10/2012), και
Γεώργιος Κοράκης (19/10/2012)**

ενώ διεγράφη ο κ. **Φώτιος Φασούλας (19/10/2012)**

Οι σημαντικότερες δραστηριότητες του ΔΣ κατά τα έτη 2011-2012 ήταν

1. Επικύρωση Βιβλίων Εσόδων – Εξόδων, υπαγωγή σε καθεστώς Φ.Π.Α.

Για την σύννομη λειτουργία της ΕΛΕ, το ΔΣ εξουσιοδότησε τον Ταμία της ΕΛΕ κ. Δ. Χουβαρδά να διερευνήσει τους τρόπους υπαγωγής της ΕΛΕ σε καθεστώς ΦΠΑ. Για το σκοπό αυτό έγινε αιτιολόγηση αποθεματικού και εν τέλει έγινε η απαραίτητη υπαγωγή.

Ιανουάριος – Μάρτιος 2011

2. Επικαιροποίηση του μητρώου μελών της ΕΛΕ

Τα δεδομένα επικοινωνίας των μελών της ΕΛΕ διορθώθηκαν και επικαιροποιήθηκαν κατόπιν επιστολής του ΔΣ στα μέλη της ΕΛΕ. Έμφαση δόθηκε στη σωστή καταγραφή της ηλεκτρονικής διεύθυνσης επικοινωνίας (e-mail) και του κινητού τηλεφώνου.

Ιανουάριος 2011

3. Ενημέρωση της EGF

Με δύο της επιστολές το ΔΣ της ΕΛΕ ενημέρωσε την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Λιβαδιών (EGF) για το νέο ΔΣ, καθώς και τον ορισμό της Προέδρου του ΔΣ κ. Ζ. Κούκουρα ως εκπροσώπου της ΕΛΕ στην EGF (region 5, southern Europe) για τη διετία 2011-2012.

27 Ιανουαρίου, 7 Φεβρουαρίου 2011

4. Απαντητική Επιστολή στον κ. Haki Kola

Με επιστολή του το ΔΣ της ΕΛΕ ενημέρωσε τον κ. Haki Kola (Senior Advisor Forestry Team Leader Kosovo) ότι αδυνατεί να λάβει μέρος στο προταθέν IPE project λόγω καταστατικών κωλυμάτων.

27 Ιανουαρίου 2011

5. Αναζήτηση υποστήριξης για τη (συν)διοργάνωση με το EDGG του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου στην Πρέσπα (19-23 Μαΐου 2012)

Τα μέλη του ΔΣ κατέβαλαν συνεχείς προσπάθειες εξεύρεσης υποστήριξης για τη συνδιοργάνωση με το EDGG του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου. Για το σκοπό αυτό το ΔΣ μετέβη στην περιοχή των Πρεσπών και συνάντησε κατ' ιδίαν το Δήμαρχο Πρεσπών κ. Β. Τσέπα, τη Διευθύντρια της Εταιρίας Πρεσπών κ. Μ. Μαλακού, τον Πρόεδρο του Φορέα Διαχείρισης

του Εθνικού Δρυμού Πρεσπών κ. Ν. Γιαννάκη. Επιπλέον έστειλε επιστολές σε διάφορους Ελληνικούς και Διεθνείς Οργανισμούς.

Φεβρουάριος 2011 – Δεκέμβριος 2012

6. Ψηφιοποίηση του αρχείου της ΕΛΕ (Πρακτικών των συνεδριάσεων του ΔΣ, και της ΓΣ)

Το ΔΣ της ΕΛΕ μετά αποφάσισε τον ορισμό του κ. Μιχαήλ Βραχνάκη, Γενικού Γραμματέα της ΕΛΕ, ως υπεύθυνου για την ψηφιοποίηση των Πρακτικών των συνεδριάσεων του ΔΣ και της ΓΣ της ΕΛΕ. Το έργο αυτό αναμένεται να τελειώσει σύντομα. Ο κ. Μ. Βραχνάκης συνεπικουρείται από φοιτητές του Τμήματος Δασοπονίας & Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος του ΤΕΙ Λάρισας.

04 Φεβρουαρίου 2011-Δεκέμβριος 2012

7. Σύσφιγξη σχέσεων με την Ελληνική Βοτανική Εταιρία

Με επιστολή του το ΔΣ της ΕΛΕ ενημέρωσε τον καθηγητή κ. Κώστα Α. Θάνο, Πρόεδρο της Ελληνικής Βοτανικής Εταιρείας (ΕΒΕ) ότι η ΕΛΕ προσβλέπει στη συνεργασία και σύσφιγξη σχέσεων με την ΕΒΕ.

07 Φεβρουαρίου 2011

8. Συμμετοχή της ΕΛΕ στη διαβούλευση για την αναμόρφωση της Ελληνικής Δασικής Νομοθεσίας (204262/4545, 23-11-2010 εγκύκλιος του Υ.ΠΕ.Κ.Α.)

Με επιστολή του το ΔΣ της ΕΛΕ στους κ.κ. Ντινόκα και Κυριάζογλου (Υ.ΠΕ.Κ.Α.) καταθέτει τις απόψεις του σχετικά με την αναμόρφωση της Δασικής Νομοθεσίας. Οι απόψεις αυτές επικεντρώθηκαν στην Ενότητα Ι (Προστασία Δασικών Οικοσυστημάτων) και στην Ενότητα ΙΙΙ (Νέες Δράσεις).

18 Φεβρουαρίου 2011

9. Επίσπευση ενεργειών έκδοσης του περιοδικού ΛΙΒΑΔΙ (τεύχη 17 & 18, 19 & 20)

Σε συνεννόηση με τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού της ΕΛΕ ΛΙΒΑΔΙ εξεδόθησαν τα δύο διπλά τεύχη του περιοδικού 17 & 18, 19 & 20.

Σεπτέμβριος 2011, Δεκέμβριος 2012

10. Συμπλήρωση ερωτηματολογίου του European Vegetation Survey της IAVS

Το ερωτηματολόγιο της EVS αφορούσε τις ανθρωπογενείς επιδράσεις και το βαθμό απειλής αυτών στις λιβαδικές φυτοκοινωνικές συνενώσεις.

28 Σεπτεμβρίου 2011

11. Συγκέντρωση των λημμάτων του ερμηνευτικού Λεξικού της ΕΛΕ

Με ενέργειες του ΔΣ συγκεντρώθηκαν τα λήμματα (γράμματα) που είχαν αναλάβει παλαιότερα μέλη της και ξεκίνησε η επεξεργασία τους με στόχο την έκδοση του σχετικού ερμηνευτικού Λεξικού Λιβαδοπονικών Όρων.

10 Οκτωβρίου 2011 – Δεκέμβριος 2012

12. Ρύθμιση οφειλών των μελών της ΕΛΕ και νέο τίμημα συνδρομής.

Το ΔΣ λαμβάνοντας υπόψη τις γενικότερες συνθήκες και την οικονομική δυσπραγία όλων, αποφασίστηκε η οριζόντια μείωση των σωρευτικών οφειλών των μελών κατά 25% (με στρογγυλοποίηση προς τα κάτω στα 5 €), και ο καθορισμός νέων τιμημάτων εγγραφής και ετήσιας συνδρομής στην ΕΛΕ. Έτσι, η εγγραφή από 20 € μειώνεται στα 10 € και η ετήσια συνδρομή μειώνεται από 15 € στα 10 €. Οι νέες τιμές θα ισχύσουν από 01/01/2012.

20 Οκτωβρίου 2011

13. Συμμετοχή της ΕΛΕ στη διαβούλευση για τη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική

Με επιστολές του προς διάφορους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς και πρόσωπα (FAO/CIHEAM NETWORK ON PASTURE AND FORAGE CROPS, EGF, EFNCP, Επίτροπο Ciolos, Κ. Δημόπουλο και Γ. Αμοργιανιώτη του ΥΠΕΚΑ) το ΔΣ κοινοποίησε τις θέσεις της ΕΛΕ σχετικά με την επικείμενη αναθεώρηση της ΚΑΠ για τη νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020. Η έμφαση των θέσεων της ΕΛΕ δίνεται στην εισαγωγή και των άλλων τύπων λιβαδιών (εκτός των ποολίβαδων) στις ευεργετικές διατάξεις της νέας ΚΑΠ.

Νοέμβριος 2011 – Φεβρουάριος 2012

14. Επιστολή προς ΥΠΕΚΑ για τη διευκόλυνση των δασικών υπαλλήλων που θέλουν να παρακολουθήσουν το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του EDGG

Με επιστολή προς το Γραφείο Ειδικού Γραμματέα Δασών και το Γραφείο Προϊσταμένου Γενικής Δ/σης Ανάπτυξης και Π.Δ. και Φ.Π του ΥΠΕΚΑ ζητήθηκε η διευκόλυνση των δασικών υπαλλήλων που θέλουν να παρακολουθήσουν το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του EDGG.

12 Νοεμβρίου 2011

15. Συμμετοχή της ΕΛΕ στη διαβούλευση για το Σχέδιο Νόμου Ρυθμίσεις για την κτηνοτροφία και τις κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις και εκμεταλλεύσεις

Με επιστολή του προς το ΥΑΑΤ το ΔΣ κοινοποίησε τις θέσεις της ΕΛΕ σχετικά με το Σχέδιο Νόμου που ρυθμίζει θέματα που εμπίπτουν κυρίως στις υποδομές της οργανωμένης εντατικής κτηνοτροφίας. Η ΕΛΕ τοποθετήθηκε κυρίως σε διατάξεις του σχεδίου που σχετίζονται με την εκτατική, ημικτατική εκμετάλλευση των φυσικών λιβαδιών και συγκεκριμένα στα ΑΡΘΡΟ 1 (Ορισμοί), ΑΡΘΡΟ 2 (Επιτροπή Σταυλισμού), ΑΡΘΡΟ 5 (Θέσεις, ελάχιστη έκταση, ελάχιστες αποστάσεις κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων και τρόπος μέτρησης αυτών), ΑΡΘΡΟ 7 (Παραχώρηση δημοσίων εκτάσεων), ΑΡΘΡΟ 10 (Διοικητικοί, υγειονομικοί και επιτόπιοι έλεγχοι), ΑΡΘΡΟ 13 (Μητρώο κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων και εκμεταλλεύσεων - Ενίσχυση διαφάνειας), ΑΡΘΡΟ 14 (Κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις σε δάση, δασικές ή δημόσιες εκτάσεις), ΑΡΘΡΟ 15 (Μεταβατικές διατάξεις). Γενική θέση της ΕΛΕ ήταν ότι θα πρέπει να υπάρξει σαφής διαφοροποίηση των πολιτικών για τις κτηνοτροφικές μονάδες εντατικής εκμετάλλευσης έναντι των εκτατικής ή ημικτατικής κτηνοτροφίας.

18 Νοεμβρίου 2011

16. (Συν)υπογραφή leaflet του European Forum for Nature Conservation and Pastoralism (EFNCP)

Η ΕΛΕ (συν)υπόγραψε με άλλους Ευρωπαϊκούς επιστημονικούς οργανισμούς και σωματεία το leaflet του EFNCP “Support the farmers who maintain Europe’s pastoral landscapes – change the CAP rules on permanent pastures - 2012” για το αειφόρο μέλλον των βοσκόμενων Ευρωπαϊκών τοπίων.

16 Φεβρουαρίου 2012

17. Ικανοποίηση αιτήματος μέλους της ΕΛΕ για συμμετοχή σε συνέδριο της EGF

Το ΔΣ ικανοποίησε αίτημα του μέλους της ΕΛΕ κ. Ιωάννη Παπά (06/04/2012) για οικονομική βοήθεια για να συμμετάσχει στο 24^ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο της EGF, που θα πραγματοποιήθηκε στις 3-7 Ιουνίου 2012 στην πόλη Lublin της Πολωνίας.

15 Μαΐου 2012

18. Έκδοση του Βιβλίου Περιλήψεων του 9^{ου} Διεθνές Συνέδριο του European Dry Grassland Group

Τα μέλη του ΔΣ της ΕΛΕ ως μέλη της Οργανωτικής και Επιστημονικής Επιτροπής του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του EDGG επιμελήθηκαν την έκδοση του Βιβλίου Περιλήψεων (Book of Abstracts) του Συνεδρίου. Το βιβλίο μοιράστηκε στους συνέδρους.

17 Μαΐου 2012

19. (Συν)διοργάνωση του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του European Dry Grassland Group

Η ΕΛΕ συνδιοργάνωσε με το EDGG το 9^ο Διεθνές Συνέδριο European Dry Grassland Meeting στην Πρέσπα από τις 19-23 Μαΐου 2012.

19-23 Μαΐου 2012

20. Φιλοξενία και απόδοση τιμών στον ομότιμο καθηγητή Δρ Arne Strid

Το ΔΣ τίμησε τον ομότιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου του Lund της Σουηδίας και του Βοτανικού Κήπου και Μουσείου του Βερολίνου Δρ Arne Strid για την προσφορά του στην ανάδειξη του χλωριδικού πλούτου των Ελληνικών λιβαδιών. Ο κ. Strid (και η σύζυγός του) έτυχαν φιλοξενίας από την ΕΛΕ στη διάρκεια του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του EDGG στην Πρέσπα (19-23 Μαΐου 2012). Στον κ. Strid εδόθη τιμητική πλακέτα και ψήφισμα της ΕΛΕ, σύμφωνα με το οποίο αναγορεύθηκε τιμής ένεκεν σε *Επίτιμο Μέλος* της ΕΛΕ. Η τελετή

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

αναγόρευσης έλαβε χώρα τη 19^η Μαΐου 2012 στο περιθώριο των εργασιών της πρώτης ημέρας του Συνεδρίου.

19 Μαΐου 2012

21. Έκτατη Γενική Συνέλευση της ΕΛΕ κατά το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του EDGG

Το απόγευμα της πρώτης ημέρας του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του EDGG (19 Μαΐου 2012) συγκλήθηκε εκτάκτως, μετά από πρόσκληση της Προέδρου της ΕΛΕ η Γενική Συνέλευση. Κύριο θέμα ήταν η αναγόρευση του κ. Arne Strid σε επίτιμο μέλος της ΕΛΕ και η ενημέρωση των μελών για τα μέχρι τότε πεπραγμένα του ΔΣ.

19 Μαΐου 2012

22. Συνάντηση με τους κτηνοτρόφους της περιοχής των Πρεσπών κατά το 9^ο Διεθνές Συνέδριο του EDGG

Το απόγευμα της τρίτης ημέρας του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του EDGG (21 Μαΐου 2012) έγινε συνάντηση με κτηνοτρόφους της περιοχής των Πρεσπών. Τη συζήτηση συντόνιζαν οι κ.κ. Βασίλειος Παπαναστάσης (επίτιμος Πρόεδρος ΕΛΕ), Ιωάννης Καζόγλου (μέλος ΕΛΕ) και Guy Beaufof (EFNCP). Στη συνάντηση συζητήθηκαν θέματα που ενδιαφέρουν τους κτηνοτρόφους σχετικά με τη νέα ΚΑΠ.

21 Μαΐου 2012

23. Έκδοση του Βιβλίου Πρακτικών του 9^{ου} Διεθνές Συνέδριο του EDGG

Τα μέλη του ΔΣ της ΕΛΕ ως μέλη της Οργανωτικής και Επιστημονικής Επιτροπής του 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου του EDGG επιμελούνται την έκδοση του Βιβλίου Πρακτικών (Book of Proceedings) του Συνεδρίου. Το βιβλίο αναμένεται να εκδοθεί εντός των πρώτων μηνών του 2013.

23 Μαΐου 2012 – Δεκέμβριος 2012

24. Υποστήριξη του Ελληνικού Αγροδασικού Δικτύου (ΕΑΔ)

Το ΔΣ της ΕΛΕ, μετά από αίτημα της Προσωρινούς Διοικητικής Επιτροπής του ΕΑΔ (23 Μαΐου 2012), αποφάσισε την οικονομική υποστήριξη του Δικτύου με το ποσό των €450.

19 Οκτωβρίου 2012

25. Αίτημα για συνάντηση με τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Το αίτημα υπεβλήθη με επιστολή του ΔΣ προς το Γραφείο του Υπουργού ΑΑΤ Καθηγητή κ. Α. Τσαυτάρη και αναμένεται η ικανοποίησή του.

22 Οκτωβρίου 2012

26. Προετοιμασία επιστολής για συνάντηση με τη Γραμματέα της Διαρκούς Επιτροπής Παραγωγής και Εμπορίου της Ελληνικής Βουλής, βουλευτίνα κ. Γ.Α. Ξηροτύρη - Αικατερινάρη

Η επιστολή έχει ετοιμαστεί αλλά δεν έχει αποσταλεί. Στην επιστολή αναγράφεται το αίτημα του ΔΣ για συνάντηση προς ενημέρωση των θέσεων της ΕΛΕ.

24 Οκτωβρίου 2012

27. Επιστολή της ΕΛΕ στον κ. Σ. Κουτσομήτρο (ΥΑΑΤ)

Το ΔΣ απέστειλε επιστολή στον κ. Σ. Κουτσομήτρο της Διεύθυνσης Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης του ΥΑΑΤ σχετικά με τους Ελληνικούς βοσκότοπους.

19 Νοεμβρίου 2012

28. Συμμετοχή της ΕΛΕ στη διαβούλευση για το Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος περί Μαινάλου όρους

Το ΔΣ συμμετείχε στη διαβούλευση για το ΣΠΔ περί Χαρακτηρισμού ως προστατευόμενη την περιοχή Μαινάλου. Η θέση της ΕΛΕ ήταν ότι οι μελέτες ορεινών βοσκοτόπων, θα πρέπει να εκπονούνται και να επιβλέπονται αποκλειστικά από τη Δασική Υπηρεσία αφού αφορούν δασικές εκτάσεις και όχι αγροτικές.

02 Δεκεμβρίου 2012

29. Διοργάνωση εορταστικής εκδήλωσης για τα 20 χρόνια της ΕΛΕ

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Η εκδήλωση διοργανώθηκε την Παρασκευή 07 Δεκεμβρίου 2012 στην Αίθουσα Συνεδριάσεων (Κτίριο Α΄) της Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος (ΑΠΘ) στην περιοχή Φοίνικας Θεσσαλονίκης.

04 Δεκεμβρίου 2012

30. Υπογραφή της ΕΛΕ σε σύμφωνο διμερούς Ελληνο-Πολωνικής συνεργασίας

Το ΔΣ εξουσιοδότησε την Πρόεδρο να υπογράψει τη διμερή Ελληνο-Πολωνική συνεργασία (bilateral agreement) μεταξύ της ΕΛΕ και της Πολωνικού Ιδρύματος Foundation of St. Kilian in Skierbieszów με στόχο τη συμμετοχή της ΕΛΕ σε δράσεις στα πλαίσια του Προγράμματος *Get Involved!* (<http://www.getinvolved.gov/>) που αναμένεται να λάβουν χώρα στην περιοχή των Πρεσπών τον Αύγουστο του 2013.

17 Δεκεμβρίου 2012

Μιχάλης Βραχνάκης

20 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (1992-2012) ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Ομιλία Αναστασίου Σ. Νάστη
Ομ. Καθηγητή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος
Θεσσαλονίκη, Παρασκευή 7 Δεκεμβρίου 2012

Αξιότιμη Κα. Πρόεδρος, αξιότιμε κ. Πρόεδρε της Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, αγαπητοί συνάδελφοι. Είναι μεγάλη η χαρά μου που βρίσκομαι ανάμεσα σε τόσους συναδέλφους με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην επιστήμη των λιβαδιών και των λειμώνων. Η πρωτοβουλία για τον εορτασμό των 20 χρόνων από την ίδρυση της ΕΛΕ δείχνει τον υψηλό βαθμό ευαισθησίας του ΔΣ για τα θέματα αυτά. Ευχαριστώ ιδιαίτερα τα μέλη του ΔΣ για την τιμητική πρόσκληση να είμαι ομιλητής. Σήμερα βρισκόμαστε στην καμπή των 20 χρόνων αδιάκοπης δουλειάς από δέκα διαφορετικά ΔΣ και από πληθώρα άλλων ειδικευμένων συναδέλφων σε θέματα λιβαδοπονίας και λειμώνων.

Οι πρωτοπόροι στη λιβαδοπονία ήταν ο Martin Klemme, που μετακλήθηκε από τη Δασική Υπηρεσία για να συμβάλει στην ανάπτυξη των λιβαδιών από το 1949 έως το 1954, μαζί με τον Χαράλαμπο Αραβαντινό ο οποίος μολονότι μη ειδικός μετέφραζε τις γνώσεις του Klemme και είχε γίνει η σκιά του. Ο Χαρ. Αραβαντινός αγάπησε πολύ τη λιβαδοπονία. Έγινε μέλος της ΕΛΕ και της χάρισε τόσο το πλούσιο φωτογραφικό υλικό όσο και τη βιβλιοθήκη του. Σε δεύτερη φάση ο Harold Bisswell από το 1960 μαζί με το Λεωνίδα Λιάκο έθεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης λιβαδοπονίας στην Ελλάδα. Για μένα ο πατέρας της λιβαδοπονικής επιστήμης στην Ελλάδα είναι ο αείμνηστος καθ. κ. Λ. Λιάκος. Μας ενέπνευσε το πνεύμα της συνεργασίας και της αγάπης. Και τώρα ακόμη αυτό το πνεύμα ενυπάρχει και πρέπει να κατοικεί για πάντα μέσα μας. Εμείς τιμούμε τους πρωτοπόρους γιατί αυτοί μας πήραν από το χέρι και μας καθοδήγησαν στα πρώτα βήματα της επιστημονικής διαδρομής.

Η σκέψη για την ίδρυση μιας Λιβαδοπονικής εταιρείας υπήρχε από την εποχή που με τους αιμνήστους καθηγητές μας κ.κ. Τσουμή και Λιάκο συζητούσαμε για την ίδρυση της ΕΔΕ. Όταν αργότερα το 1988 μετέβην στις ΗΠΑ για Sabbatical, ως επισκέπτης καθηγητής, σε συζητήσεις με τον Thadis Box, κοσμήτορα της Σχολής Φυσικών πόρων στο Utah State University, με συμβούλευσε, όταν επιστρέψω στην Ελλάδα το πρώτο, το πλέον σημαντικό που πρέπει να φροντίσουμε είναι η βοσκοφόρτωση να είναι ίση με τη βοσκοϊκανότητα και δεύτερο να ιδρύσουμε μια Λιβαδοπονική εταιρεία για να περάσει το μήνυμα τόσο στους

επιστήμονες όσο και στο ευρύτερο κοινό. Μου εκμυστηρεύτηκε μάλιστα ότι ο ίδιος δεν ήταν μέλος της Range Society. Την εποχή εκείνη ήταν η Society for Range Management στις ΗΠΑ που ασχολείτο αποκλειστικά με τα λιβάδια και το International Grassland Congress κυρίως στην Ευρώπη που ασχολείτο με τους λειμώνες. Υπήρχε μια σχετική ένταση μεταξύ λιβαδιών και λειμώνων. Σήμερα οι ενασχολήσεις των Εταιρειών αυτών έχουν διευρυνθεί και μετεξελιχθεί.

Το 1992 ήδη στην Ελλάδα είχαν δοθεί τα πρώτα Ελληνικά διδακτορικά στη Λιβαδοπονία και άρχισαν να ασχολούνται περισσότεροι επιστήμονες άμεσα ή έμμεσα με λιβαδοπονικά θέματα. Πιστέψαμε ότι είχε έρθει η ώρα για την ίδρυση μιας εταιρείας για τα λιβάδια. Στις συζητήσεις που είχαμε με του συναδέλφους κ.κ. Παπαναστάση, Κούκουρα, Νοϊτσάκη, Τσιουβάρα, Ισπικούδη και άλλους αποφασίστηκε να γίνει κοινή εταιρεία για λιβάδια και λειμώνες ώστε να μην υπάρχει η αντιπαράθεση μεταξύ των διαφόρων επιστημονικών κλάδων και για τον πρόσθετο λόγο να υπάρξει ένας ικανοποιητικός αριθμός συναδέλφων, απαραίτητος για την ίδρυση της εταιρείας.

Το Δεκέμβριο του 1992 λοιπόν, ακριβώς είκοσι χρόνια σαν σήμερα έγινε η πρώτη συνέλευση, η συντακτική συνέλευση στη οποία συμμετείχαν 30 συνάδελφοι, Δασολόγοι, Γεωπόνοι και Κτηνίατροι που είχαν ασχοληθεί με θέματα λιβαδιών και λειμώνων. Κύριος σκοπός της εταιρείας ήταν η μελέτη, έρευνα και εκπαίδευση σε θέματα προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης λιβαδιών και λειμώνων. Η αρχή ήταν καλή και η πορεία πετυχημένη, σήμερα τα μέλη ανέρχονται σε 100. Το πρώτο καταστατικό τροποποιήθηκε το 2000 για να είναι πιο ευέλικτη η Εταιρεία αναφορικά με ορισμένες αποφάσεις. Τέλος από το 2011 τηρούνται βιβλία από λογιστή για την Εφορεία και υπάρχουν τα απαραίτητα βιβλία για το Πρωτοδικείο.

Όλοι οι άλλοι συνάδελφοι μη μέλη, που το επιστημονικό τους πεδίο σχετίζεται με θέματα των λιβαδιών και παρακολουθούν την ομάδα της ΕΛΕ, συνειδητοποίησαν ότι η ΕΛΕ είναι ένας καλός φίλος. Οι συνάδελφοι μπορούσαν να βρουν καταφύγιο για την προώθηση των ιδεών τους ή να βρουν αξίους συνεργάτες για κοινή δράση, και γι' αυτό τα μέλη της ΕΛΕ αυξήθηκαν από τα 30 στα 100 και συνεχίζουν να αυξάνονται. Εσείς, τα μέλη που εκτός από τη γνώση έχετε και ταλέντο, είσαστε οι θεματοφύλακες αυτού του κληροδοτήματος. Όταν οι δράσεις σας καθοδηγούνται από άφθαρτες αρχές, συνεχίζετε την ανοδική πορεία και μπορείτε να αντιμετωπίσετε τις νέες προκλήσεις με επιτυχία.

Σήμερα η ΕΛΕ, που είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Λιβαδιών, έχει οργανώσει έξι (6) ημερίδες και επτά (7) πανελλήνια συνέδρια σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος, από τα οποία ορισμένα ήταν συνδιοργανώσεις με την European Grassland Federation ή με το European Dry Grassland Group. Το εκδοτικό έργο της ΕΛΕ είναι πολύ πλούσιο καθώς έχει στο ενεργητικό της τις εκδόσεις έξι (6) πρακτικών ημερίδων, επτά (7) πρακτικών πανελλαδικών συνεδρίων και έχει εκδώσει 16 τεύχη του ενημερωτικού περιοδικού 'ΛΙΒΑΔΙ' μέχρι σήμερα. Εξέδωσε επίσης Λεξικό Λιβαδοπονικών Όρων και τώρα γίνεται η αναθεώρηση και η προετοιμασία για τη δεύτερη έκδοση. Έχει εκδώσει ενημερωτικό έντυπο για τις Περιφράξεις των Βοσκοτόπων με την επιμέλεια του συναδέλφου κ. Αντ. Πήττα. Έχει ποιοτική και ενημερωμένη Ιστοσελίδα. Έχει συμμετάσχει στη σύνταξη των τεχνικών προδιαγραφών εκπόνησης διαχειριστικών σχεδίων δασικών οικοσυστημάτων καθώς και στη σύνταξη της εθνικής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα. Εκτός από τα παραπάνω εξέδωσε διάφορα ψηφίσματα για επίκαιρα επιστημονικά θέματα που σχετίζονται με τα λιβάδια, τους λειμώνες και το φυσικό περιβάλλον γενικότερα.

Για να πραγματοποιηθούν όλα αυτά αναγνωρίζουμε την ιδιαίτερη συμβολή των Πρόεδρων και των Γενικών Γραμματέων αλλά και όλων των μελών των 10 μέχρι τώρα Διοικητικών Συμβουλίων καθώς και πολλών άλλων συναδέλφων μελών της ΕΛΕ, που έχουν διαθέσει ένα

σημαντικό μέρος από τον πολύτιμο χρόνο τους. Τα μέλη των μέχρι τώρα ΔΣ κατά αλφαβητική σειρά ήταν: Αβραάμ Ε., Αϊναλής Α., Βερεσόγλου Δ, Βραχνάκης Μ., Θεοδωρόπουλος Κ., Ισπικούδης Ι. (1), Καρμοίρης Η., Κοντσιώτου Ε., Κούκουρα Ζ. (1), Κυριαζόπουλος Α., Μακέδος Ι., Μαντζανάς Κ., Νάστης Α. (2), Ντίνη-Παπαναστάση Ο., Παπαναστάσης Β. (5), Παπααχρήστου Θ. (1), Παρίση Ζ., Πλατής Π., Σιδηροπούλου Α., Σφουγγάρης Α., Τσιόντσης Α., Τσιουβάρας Κ., Χουβαρδάς Δ. και Φωτιάδης Γ. Όσα ονόματα ακολουθούνται από αριθμό, είναι οι φορές που διετέλεσε Πρόεδρος. Είμαι βέβαιος ότι η παραγωγική πορεία θα συνεχιστή με εντονότερο ρυθμό καθώς βλέπω τους συναδέλφους, τα νέα μέλη της ΕΛΕ να διαθέτουν μεγαλύτερο ενθουσιασμό από εκείνο που υπήρχε όταν ιδρύθηκε η Εταιρεία. Εσείς οι νέοι που έχετε τον ενθουσιασμό έχετε και την υποχρέωση να διατηρείται άσβεστη τη φλόγα για δημιουργική δράση στα πεδία της λιβαδοπονικής επιστήμης.

Σήμερα που η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη του οικονομικού πολέμου, η κατάσταση της οικονομίας σας καλεί για δράση. Σε όποια κατεύθυνση και αν κοιτάξετε υπάρχει δουλειά για εσάς που πρέπει να γίνει. Καλούμαστε όλοι οι Έλληνες και οι λιβαδοπόνοι για όσο μέρος της ευθύνης μας αναλογεί σύσσωμοι, ενωμένοι να δώσουμε τον αγώνα για τη σωτηρία του έθνους. Αυτή η κρίση μας υπενθυμίζει ότι προσπάθεια χωρίς όραμα, χωρίς σαφή στόχο, χωρίς συνεργασίες και στρατηγική δύσκολα θα πετύχει διότι το αποτέλεσμα δεν εξαρτάται μόνο από την προσωπική μας προσπάθεια αλλά και από τη δυνατότητα να ενώσουμε τις δυνάμεις μας και να δράσουμε σαν ομάδα πολλαπλασιαστικά. Να δράσουμε σε συγκεκριμένους στόχους και να συμμετάσχουν όλοι οι άριστοι, όλοι όσοι έχουν ταλέντο και θέλουν να βάλουν πλάτη. Το καθήκον καλεί όλα τα μέλη της ΕΛΕ να συμβάλουν πρόθυμα στην προσπάθεια του Ελληνικού έθνους για αύξηση της παραγωγής και βελτίωση της ποιότητας των ζωικών προϊόντων από τα λιβάδια, παρέχοντας τα εχέγγυα της φιλικής προς το περιβάλλον αειφορικής παραγωγής, που ανταποκρίνεται στις εθνικές αναπτυξιακές προτεραιότητες. Στην προσπάθεια αυτή, ιδιαίτερα η νέα γενιά των λιβαδοπόνων που έχει το σφρίγος, την όρεξη για δουλειά και την υπευθυνότητα αναγνωρίζετε ότι έχετε υποχρεώσεις προς τον εαυτό σας, στους φορείς που υπηρετείτε, και τελικά στο έθνος μας. Υποχρεώσεις τις οποίες είμαι βέβαιος ότι, ευχαρίστως αποδέχεστε πιστοί στο όραμα της επιτυχίας.

Είναι τεκμηριωμένο ότι οι δαπάνες για εισαγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων τα περασμένα χρόνια πλησιάζουν εκείνες για την εισαγωγή ενέργειας και φέτος με την οικονομική κρίση είναι βέβαιο ότι θα είναι συγκριτικά υψηλότερες. Εμείς οι λιβαδοπόνοι μπορούμε να συμβάλουμε ουσιαστικά στη βελτίωση του ισοζυγίου προσφοράς ζήτησης κτηνοτροφικών προϊόντων με την επένδυση γνώσης, χωρίς μεγάλες δαπάνες εκ μέρους της πολιτείας. Εμείς πρέπει πρώτα να πείσουμε τους πολιτικούς μας ώστε να δρομολογηθεί ένα σωστό πλαίσιο διαχείρισης των λιβαδιών. Μέχρι σήμερα έγιναν δύο προσπάθειες να νομοθετηθεί η διαχείριση των λιβαδιών. Με την κακοδαιμονία των πολιτικών όμως, που προσπαθούσαν να αποχαρακτηρίσουν λιβαδικές εκτάσεις για οικοπεδοποίηση αντί να φροντίσουν να διαχειριστούν για αειφορική παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, σκόνταψε στον πατριωτισμό των Ελλήνων και στο Συμβούλιο της επικρατείας και έτσι δεν υλοποιήθηκαν στην πράξη. Είναι λυπηρό που τον 21^ο αιώνα δεν υπάρχει ένας νόμος πλαίσιο για τη διαχείριση του 40% της Ελληνικής γης. Ο καθένας βόσκει όπου θέλει, όσο θέλει όποτε θέλει και συνεπώς όπως είναι φυσικό, με την αλόγιστη χρήση τα λιβάδια υποβαθμίζονται. Η μακράιωνα ιστορία της αλόγιστης χρήσης συνεχίζει να αποτυπώνεται αδιάκοπα στα κακοτράχαλα λιβάδια μας.

Πρώτο και κύριο μέλημα των λιβαδοπόνων είναι να μεριμνήσουν για τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος απαραίτητου για την υγιή ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, όραμα που πρέπει εμείς πρώτοι να το πιστέψουμε και μετά να πείσουμε τους πολιτικούς. Είναι απαραίτητο να υπάρξουν οι σωστές νομοθετικές ρυθμίσεις που να εξασφαλίζουν την ορθολογική αξιοποίηση όλων των λιβαδιών αλλά και της σχολάζουσας υπαίθρου. Η σύνταξη ενός νόμου που να

ρυθμίζει τη διαχείριση των λιβαδιών και των λειμώνων για αειφορική παραγωγή πολλαπλών προϊόντων και υπηρεσιών. Από την άλλη μεριά πρέπει να δοθούν στους κτηνοτρόφους κίνητρα και εγγυήσεις με προοπτική ώστε να είναι πρόθυμοι να επενδύσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μεταξύ των άλλων ρυθμίσεων είναι σκόπιμο: 1) Όπου δεν υπάρχει μεγάλη πίεση βοσκής να νοικιαστούν οι βοσκόμενες εκτάσεις σε έναν κτηνοτρόφο για μεγάλα χρονικά διαστήματα και μάλιστα να υπάρχει η δυνατότητα αυτό το δικαίωμα να κληρονομηθεί, εφόσον η διαχείριση γίνει σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης. Είναι σκόπιμο οι εκτάσεις που θα παραχωρηθούν να έχουν επαρκή έκταση ώστε η βοσκοϊκανότητα τους να είναι τουλάχιστον για 500 μικρά ζώα. Μια τέτοια μονάδα θα μπορεί να είναι βιώσιμη και ανταγωνιστική. 2) Όπου υπάρχει μεγάλη πίεση βοσκής να δίδονται επιδοτήσεις ως κίνητρο μόνο εάν συνενωθούν τα μικρά κοπάδια σε μεγέθη 500 περίπου μικρών ζώων για να τους παραχωρηθεί συγκεκριμένη έκταση για βόσκηση. Τα λιβάδια, ένας κοιμώμενος γίγαντας που σε πολλές περιοχές υπερχρησιμοποιούνται και υποβαθμίζονται ενώ σε άλλες δεν αξιοποιούνται, μπορούν να γίνουν μοχλός ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας, εάν υπάρξει το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο.

Σήμερα, στους δύσκολους καιρούς που οι πηγές χρηματοδότησης της έρευνας και της εκπαίδευσης μειώνονται όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και πανευρωπαϊκά πρέπει να δράσετε διπλά. Συνειδητοποιούμε ότι οι προκλήσεις είναι μεγαλύτερες, δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σύντομα και με μικρή προσπάθεια Γι' αυτό πρέπει να τεθούν σαφείς στόχοι. Οι στόχοι δεν πετυχαίνονται με καταλήψεις και πορείες. Χρειάζεται σκληρότερη δουλειά, ειδικές συνδυασμένες γνώσεις και στρατηγική. Είμαι βέβαιος ότι τίποτε δεν είναι δύσκολο για εσάς. Εσείς διαθέσατε ένα πολύ μεγάλο μέρος των προσπαθειών σας στην επιστήμη. Αυτό είναι το τίμημα, αυτή είναι η πηγή της τέρψης. Τίποτε άλλο δεν ικανοποιεί το πνεύμα σας, την ψυχή σας. Γι' αυτό ας αναλογιστούμε για το ποιοι ήμασταν που φθάσαμε και που θα πορευτούμε. Οι αξίες πάνω στις οποίες θα βασιστεί η επιτυχία δηλ. η εντιμότητα η συνεργασία, η σκληρή δουλειά, η υπομονή και η πίστη, η ανεκτικότητα, ο σεβασμός στο συνάδελφο είναι παλιές αλλά παντοτινές αξίες που είναι η ήσυχη δύναμη της προόδου σ' όλη την ιστορία μας.

Εκτός από τη σκληρή και έντιμη δουλειά πρέπει να ενδυναμώσετε τους δεσμούς σας. Η κοινή σας μοίρα είναι να δράσετε όλοι μαζί σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εποχής, δεν πρέπει να βρεθείτε στη λάθος πλευρά της ιστορίας και να τείνετε το χέρι σε όσους επιθυμούν να γευτούν την επιτυχία. Είναι επιτακτική ανάγκη να συγκροτηθούν αξιόλογοι πόλοι αριστείας ενώ παράλληλα να γίνουν συμμαχίες με ανάλογα κέντρα αριστείας του εξωτερικού και να υπάρξουν στενότερες διασυνδέσεις με τα Υπουργεία Αγροτικής Ανάπτυξης και ΥΠΕΚΑ για να μπορείτε να συμμετάσχετε με επιτυχία στα προγράμματα ERA net-plus και HORIZON, που θα δοθούν σύντομα, αλλά μόνο σε μεγάλες οργανωμένες ομάδες με αριστεία.

Οι θεμελιωτές της ΕΛΕ δεν μπορούσαν να φανταστούν το μέγεθος της επιρροής της Εταιρείας στη συνένωση των δυνάμεων δασολόγων, γεωπόνων, κτηνιάτρων και άλλων ειδικοτήτων. Οι αρχικές ιδέες ακόμη μας καθοδηγούν και δεν θα τις αποποιηθούμε. Η ζωή βλέπει μόνο μπροστά δεν γυρίζει πίσω. Πρέπει να πετύχουμε. Την απάντηση θα τη δώσει ο χρόνος αλλά είμαι βέβαιος, όταν βλέπω τον ενθουσιασμό σας ότι, η έκβαση θα είναι θετική. Ας αφήσουμε να θυμούνται όσοι ακολουθήσουν ότι όταν δοκιμαστήκαμε στην κρίσιμη οικονομική περίοδο, στους δύσκολους καιρούς δεν εγκαταλείψαμε το ταξίδι, δεν πτοηθήκαμε αλλά ατενίζοντας στον ορίζοντα την επιτυχία συνεχίσαμε την πορεία και συνεχίζουμε την προσπάθεια ακούραστοι.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

**Εκδηλώσεις λιβαδοπονικού
ενδιαφέροντος**

6th Biennial Conference of the International Biogeography Society (IBS) 9–13 January 2013, Florida, USA Conference homepage: <http://www.biogeography.org/html/Meetings/2013/index.html>

Conservation of steppe and semidesert ecosystems in Eurasia: International conference 13–14 March 2013, Almaty, Kazakhstan Deadline for registration: 10 January, 2013 Conference homepage: <http://www.acbk.kz>

22nd Workshop of the European Vegetation Survey (EVS) 9-10 April 2013, Rome, Italy Topics: Coastal and Inland Saline Vegetation; Red List Evaluation of Plant Communities Deadline for preregistration November 30, 2012 Conference homepage: http://www.scienzadellavegetazione.it/22th_workshopEVS2013/

10th European Dry Grassland Meeting (EDGM) 24-31 May 2013, Zamosc, Poland Topic: When theory meets practice: conservation and restoration of grasslands Conference webpage: http://www.edgg.org/edgg_meeting_2013.html

17th Symposium of the European Grassland Federation (EGF) 22-29 June 2013, Akureyri, Iceland Topic: The role of grasslands in a green future - Threats and perspectives in less favoured areas Conference webpage: <http://www.egf2013.is/Pages/2362>

56th Symposium of the International Association for Vegetation Science (IAVS) 26–30 June 2013, Tartu, Estonia Topic: Vegetation patterns and their underlying processes Deadline for early registration with reduced fees 15 April, 2013 Conference homepage: <http://iavs2013.ut.ee/>

24th EDGG research expedition to the Altai Mts. (EDGG) 21 July – 1 August 2013 Deadline for registration (only for EDGG members): December 31, 2012 [more information](#)

22nd International Grassland Congress (IGC) 15–19 September 2013, Sydney, Australia Topic: Revitalising grasslands to sustain our communities Conference homepage: <http://www.igc2013.com/pages/registration.php>

3rd Annual World Congress of Agriculture 23–25 September 2013, Hangzhou, China Topic: The key to feeding the world Conference homepage: <http://www.bitconferences.com/wca2013/>

Μιχάλης Βραχνάκης

Επιλογή βιβλιογραφίας

Επιλογές από τη διεθνή βιβλιογραφία

Allen V.G., C. Batello, E.J. Berretta, J. Hodgson, M. Kothmann, X. Li, J. McIvor, J. Milne, C. Morris, A. Peeters and M. Sanderson. 2011. An international terminology for grazing lands and grazing animals. *Grass and Forage Science*, 66: 2–28.

Rangeland ή Grassland; Μήπως Pasture καλύτερα; Το πρόβλημα στην ορθή χρήση της λιβαδοπονικής ορολογίας είναι διεθνές και προκαλεί πολύ συχνά συγχύσεις, οι οποίες ορισμένες φορές είναι δυνατόν να έχουν δυσμενείς συνέπειες. Σε όλα αυτά προσπαθεί να δώσει απάντηση δημοσίευση που έγινε το Μάρτιο του 2011 στο έγκριτο επιστημονικό περιοδικό *Grass and Forage Science*. Αν και στο παρελθόν είχαν γίνει παρόμοιες προσπάθειες, αυτή πλεονεκτεί γιατί διεξήχθη από πολυμελή πολυεθνική ομάδα, έλαβε υπόψη τις διαφορετικές ερμηνείες των όρων, και προτείνει συγκεκριμένη χρήση τους.

Η έκδοση είναι πολύ σημαντική για όλους όσους ασχολούνται με τα λιβαδικά οικοσυστήματα και τη βόσκηση. Μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό βοήθημα για όλους τους επιστήμονες (δασολόγους, βιολόγους κλπ) που ενδιαφέρονται για τις διάφορες πτυχές της λιβαδοπονικής επιστήμης. Στην ιστοσελίδα του περιοδικού, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2494.2010.00780.x/pdf> διατίθεται με ελεύθερη πρόσβαση, το λεξικό.

Απόστολος Κυριαζόπουλος

Διακρίσεις-Βραβεύσεις

ΨΗΦΙΣΜΑ

ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
ΕΙΣ ΤΟ 9^{ΟΝ} ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΞΗΡΩΝ ΛΙΒΑΔΙΩΝ

ΕΠΕΙΔΗ

Dr. ARNE STRID

ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ LUND ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΟΤΑΝΙΚΟΥ
ΚΗΠΟΥ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ ΠΟΛΛΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΧΛΩΡΙΔΑΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΔΟΞΕ

ΤΟΙΣ ΜΕΛΕΣΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ 9^{ΟΝ} ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΞΗΡΩΝ ΛΙΒΑΔΙΩΝ
ΠΡΟΤΑΣΕΙ ΤΟΥ ΔΙΟΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Dr. ARNE STRID

ΤΑ ΜΕΓΙΣΤΑ ΠΡΟΣΕΝΕΓΚΟΝΤΑ ΤΗ ΓΝΩΣΕΙ ΤΗΣ ΛΙΒΑΔΙΚΗΣ ΧΛΩΡΙΔΟΣ

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΑΙ

ΚΑΙ ΠΑΣΑΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΜΑΡΤΟΥΣΑΣ ΠΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΩ ΑΞΙΩΜΑΤΙ ΤΟΥΤΟ ΑΠΟΝΕΙΜΑΙ

ΕΝ ΠΡΕΣΠΙΑ

ΜΗΝΟΣ ΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΤΕΙ ΔΩΔΕΚΑΤΩ ΚΑ ΔΙΣΧΙΛΙΟΣΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ

RESOLUTION

OF THE MEMBERS OF THE HELLENIC RANGE AND PASTURE SOCIETY
PARTICIPATING IN THE 9TH EUROPEAN DRY GRASSLAND MEETING

BECAUSE

Dr. ARNE STRID

PROFESSOR EMERITUS

OF THE UNIVERSITY OF LUND AND OF BERLIN BOTANICAL GARDEN AND
MUSEUM

AUTHOR AND EDITOR OF SEVERAL BOOKS ON THE FLORA OF GREECE

THE MEMBERS OF THE HELLENIC RANGE AND PASTURE SOCIETY
PARTICIPATING IN THE 9TH EUROPEAN DRY GRASSLAND MEETING

DECIDED

UPON RECOMMENDATION OF THE ADMINISTRATIVE COUNCIL OF THE
SOCIETY

Dr. ARNE STRID

WHO GREATLY CONTRIBUTED TO THE KNOWLEDGE OF RANGELAND FLORA
OF GREECE

TO NOMINATE HIM

HONORARY MEMBER OF THE HELLENIC RANGE AND PASTURE SOCIETY

WITH ALL THE PRIVILEGES BESTOWED TO THIS STATUS

IN PRESPA

MONTH OF MAY AND YEAR TWO THOUSAND AND TWELVE

Hellenic Range and Pasture Society

To the distinguished Professor Emeritus

Dr. Arne Strid

For his great contribution to
the knowledge of the rangeland flora of Greece

9th EDG Meeting, Prespa, Greece, May 19, 2012

Νεκρολογίες

Λεωνίδας Λιάκος (1922-2012)

Η Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία είχε το 2012 μια μεγάλη απώλεια. Την 1^η Φεβρουαρίου έφυγε από τη ζωή ο επίτιμος πρόεδρος της Λεωνίδας Γ. Λιάκος, ομότιμος καθηγητής της Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για τον ιδρυτή της λιβαδοπονικής επιστήμης στην Ελλάδα, δάσκαλο του γράφοντα αλλά και πολλών άλλων μελών της ΕΛΕ, ο οποίος διακόνησε τη λιβαδοπονία τόσο στο Υπουργείο Γεωργίας όσο και στο Πανεπιστήμιο για περισσότερα από 30 έτη. Είναι αυτός που βοήθησε στην εφαρμογή της επιστήμης στην πράξη, αλλά κυρίως στην εισαγωγή της στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση καθώς και στην έναρξη της σχετικής έρευνας στη χώρα μας.

Ο Λεωνίδας Λιάκος τελείωσε το Τμήμα Δασολογίας της Γεωπονοδασολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. το 1945. Το 1949 διορίστηκε στη Δασική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, αλλά σύντομα (1951) μετέβη για μεταπτυχιακές σπουδές στη Δασολογική Σχολή του Nancy της Γαλλίας, όπου πήρε το διδακτορικό του στους χειμάρρους και τη διαχείριση των λιβαδιών. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα το 1953, τοποθετήθηκε στην Υ.Π.Ε.Μ. (Υπηρεσία Παραγωγικών Έργων Μακεδονίας), όπου ασχολήθηκε με τη σύνταξη μελετών βελτίωσης και διαχείρισης λιβαδιών. Το 1958 μετέβη στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Berkeley των ΗΠΑ για ζετείς μεταδιδακτορικές σπουδές στη λιβαδοπονία. Το 1962 έγινε υφηγητής στη Γεωπονοδασολογική Σχολή και το 1966 καθηγητής, οπότε ιδρύθηκε και η έδρα των δασικών βοσκοτόπων. Δίδαξε λιβαδοπονία μέχρι το 1986, οπότε και συνταξιοδοτήθηκε. Το 1986, χρημάτισε Ειδικός Γραμματέας Δασών του Υπουργείου Γεωργίας για 6 μήνες περίπου.

Σημαντική ήταν και η δραστηριότητά του στη λιβαδική έρευνα. Το 1962 ιδρύθηκε ο Σταθμός Δασικών Ερευνών Μακεδονίας-Θράκης και του ανετέθη η διεύθυνσή του από τη Δασική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, την οποία διατήρησε μέχρι το 1971 παράλληλα με τα καθήκοντά του στο Πανεπιστήμιο. Στο Σταθμό αυτό ξεκίνησε την πρώτη λιβαδοπονική έρευνα στην Ελλάδα, η οποία ήταν πρωτοποριακή και έγινε γνωστή σε όλη τη Μεσόγειο. Ο εν λόγω Σταθμός περιλάμβανε ξεχωριστό τμήμα για τα λιβάδια και εξελίχτηκε στη συνέχεια στο σημερινό Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης, το οποίο συνεχίζει να είναι το μοναδικό ερευνητικό ινστιτούτο του ΕΘΙΑΓΕ στο οποίο διεξάγεται έρευνα για τα λιβάδια.

Συνέγραψε πολλές επιστημονικές εργασίες, ακόμα και σε διεθνή περιοδικά με citation index, πράγμα σπάνιο για την εποχή του, καθώς και δύο βιβλία. Το βιβλίο του «Λιβαδοπονική» του 1962 με τον καθηγητή Η.Η. Biswell αποτέλεσε το «ευαγγέλιο» της λιβαδοπονικής επιστήμης στην Ελλάδα και συνέβαλε στην λιβαδοπονική μόρφωση πολλών γενεών Δασολόγων και άλλων επιστημόνων. Επίσης, το δεύτερο βιβλίο του «Η Αναψυχή στα Δάση» του 1977 ήταν, επίσης, πρωτοποριακό για την Ελλάδα και συνεχίζει να χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα. Για τη μεγάλη αυτή συμβολή του στη λιβαδική έρευνα και γενικότερα στην ελληνική λιβαδοπονία η ΕΛΕ τον αναγόρευσε επίτιμο πρόεδρό της στο 1^ο Πανελλήνιο Λιβαδοπονικό Συνέδριο που έγινε στη Δράμα στις 6-8 Νοεμβρίου 1996.

Ο Λεωνίδας Λιάκος ήταν πολύπλευρη προσωπικότητα. Διέθετε όραμα, διοικητικά και οργανωτικά προσόντα, ήταν πολύ δραστήριος και εργατικός, απαιτητικός από τους συνεργάτες του, εικονοκλάστης και ασυμβίβαστος, είχε ρητορική δεινότητα και μεταδοτικότητα και ήταν ένας εμπνευσμένος δάσκαλος. Όλα αυτά συνοδεύονταν από ένα

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

ευρύ και στέρεο επιστημονικό υπόβαθρο, το οποίο απέκτησε ύστερα από πολυετείς σπουδές στην Ελλάδα, στη Γαλλία και στις Η.Π.Α., καθώς και από πρακτικά εμπειρία στη δασική πράξη της χώρας μας. Για το λόγο αυτό άφησε πρωτοποριακό έργο από όπου και αν πέρασε με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα το Κέντρο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης στο Υπουργείο Γεωργίας και ένα πλήρες εξοπλισμένο και στελεχωμένο Εργαστήριο στο Πανεπιστήμιο. Ήταν ένας δημιουργός, άνοιγε συνεχώς δρόμους!

Είχα την τύχη ως νεαρός Δασολόγος να συνεργαστώ μαζί του, ως βοηθός λιβαδικής έρευνας, στο Σταθμό Δασικών Ερευνών Μακεδονίας-Θράκης, μετέπειτα Κέντρο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης, ίσως στην πιο παραγωγική περίοδο της ζωής του. Έτσι, γνώρισα από κοντά τον οραματιστή, τον επιστήμονα, το δημιουργό, το δάσκαλο! Εμπνεύστηκα από την πίστη του στη μεγάλη σημασία και αξία των λιβαδικών πόρων για τη χώρα μας, από τη μεγάλη του αγάπη για την έρευνα, από τη μαχητικότητά του και τη διάθεση σύγκρουσης με κατεστημένες επιστημονικές ιδέες και δόγματα, από τη δημιουργικότητα και την πολυμάθειά του. Παράλληλα γνώρισα και τις ανθρώπινες πλευρές της προσωπικότητάς του. Στη συνέχεια με βοήθησε να μετεκπαιδευτώ στη λιβαδοπονία, μάλιστα στο ίδιο Πανεπιστήμιο των Η.Π.Α. που και ο ίδιος έκανε τις μεταδιδακτορικές του σπουδές. Η στενή συνεργασία μαζί του συνεχίστηκε και στα επόμενα στάδια της επαγγελματικής και επιστημονικής μου σταδιοδρομίας, στα οποία υπήρξε πάντοτε πρόθυμος αρωγός.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα της Αττικής γης που τον σκεπάζει!

Β.Π. Παπαναστάσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ - ΕΛΕ
HELLENIC RANGE AND PASTURE SOCIETY - HERPAS

Προσωρινή έδρα:

Εργαστήριο Λιβαδικής Οικολογίας
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (286),
Τ.Κ. 54124, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: +30 2310998944,
+30 6946281442
Fax: +30 2310998886

Current address:

Laboratory of Rangeland Ecology
Aristotle University (286),
Thessaloniki, GR-54124, GREECE

Tel.: +30 2310998944,
+30 6946281442
Fax: +30 2310998886
E-mail: zoikouk@for.auth.gr,
mvrahnak@teilar.gr

Θεσσαλονίκη, 09 Φεβρουαρίου 2012

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας συνήλθε εκτάκτως σήμερα Πέμπτη 9 Φεβρουαρίου 2012, μετά από πρόσκληση της Προέδρου, ύστερα από το θλιβερό άγγελμα του θανάτου του Ομότιμου Καθηγητού

ΛΕΩΝΙΔΑ ΛΙΑΚΟΥ

Θεμελιωτή της Λιβαδοπονικής Επιστήμης στην Ελλάδα, και Επίτιμου Προέδρου της ΕΛΕ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο, αφού άκουσε την Πρόεδρο της ΕΛΕ, η οποία με βαθιά συγκίνηση εξήρε την προσωπικότητα και την προσφορά του εκλιπόντος, ομόφωνα εκφράζει τη βαθιά λύπη του εκ μέρους της ΕΛΕ στην οικογένεια του εκλιπόντος.

Η Πρόεδρος της Ε.Λ.Ε.

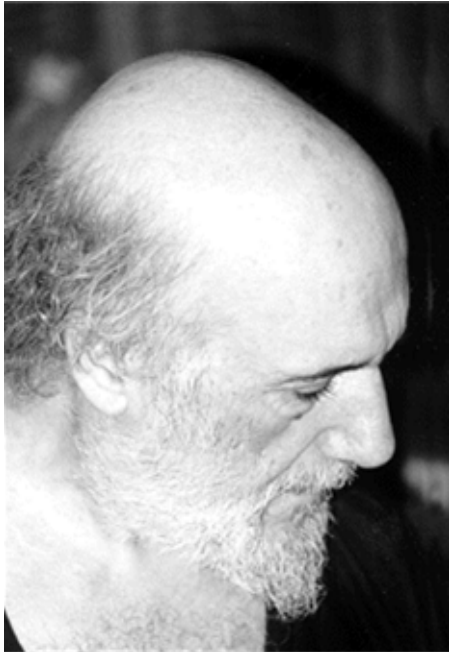
Ζωή Κούκουρα
Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Ο Γενικός Γραμματέας της Ε.Λ.Ε.

Μιχαήλ Βραχνάκης
Επίκουρος Καθηγητής Τ.Ε.Ι. Λάρισας

Μάνος Φαλτάιτς – Ένας ταγός της φυλής (υμνητής της Σκυριανής κτηνοτροφίας και λαϊκής παράδοσης)

Στις 15/12/2012 η Ελληνική κουλτούρα και λαϊκή παράδοση έχασε ένα μεγάλο στρατευμένο υμνητή του Ελληνικού αγροτικού τοπίου και ιστορίας, το Μάνο Φαλτάιτς....

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1938, γιός του Κωνσταντίνου Φαλτάιτς, δημοσιογράφου και ενός από τους σημαντικότερους πνευματικούς ανθρώπους της πατρίδας μας. Η γενιά των Φαλτάιτς άγει τις ρίζες της από τα Βυζαντινά χρόνια (οικογένεια των Φαλτάγηδων = ταγός της φυλής). Η σημερινή ξενάκουστη προφορά του ονόματος της οικογένειας οφείλεται στη διαβίωση του παππού του στην Οδησό και το Ταγκαρόγκ (παραλιακή πόλη της νοτίου Ρωσίας, γενέτειρα του Άντον Τσαϊκόφσκι και χώρου δραστηριοτήτων του Έλληνα εφοπλιστή και ευεργέτη Ιωάννη Βαρβάκη). Κατά τα πρώτα στάδια της επανάστασης κατά των Τούρκων, μέλη της οικογένειας δραστηριοποιήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία παίζοντας σημαντικό ρόλο στην επανάσταση της Μολδοβλαχίας στο πλευρό του Ι. Βαρβάκη και του πρίγκιπα Α. Υψηλάντη.

Ο Μάνος Φαλτάιτς έζησε τα παιδικά του χρόνια στη Σκύρο. Σπούδασε νομικές και πολιτικές επιστήμες στην Αθήνα. Διαπνεόμενος από τις αρχές του Νταϊσμού¹ (μάλιστα εξέδωσε το 2001 ομώνυμο σύγγραμμα από τις εκδόσεις Πιτσιλός) δραστηριοποιήθηκε ενεργά στο νεολαιίστικο κίνημα της δεκαετίας του '50 (Πρόεδρος της Εθνικής Πανφοιτητικής Ένωσης). Από τότε και μετά δραστηριοποιήθηκε έντονα στη διάσωση των Ελληνικών στοιχείων από την αλλοτρίωση και τον «εκσυγχρονισμό». Πρωτοστάτησε στο *Κίνημα για την Ελληνική Πνευματική Αναγέννηση* με άλλους επιφανείς λόγιες προσωπικότητες της εποχής (Δημήτρη Πικιώνη, Έλλη Αλεξίου, Γιάννη Χατζηφώτη, κ.ά.). Μέσα σε αυτά τα πλαίσια αναγέννησης του Ελληνισμού ίδρυσε το 1964 στη Σκύρο το Μουσείο Φαλτάιτς, το οποίο οραματίστηκε ως ορμητήριο εξάπλωσης των ιδεών του περί δύναμης της πολιτιστικής κληρονομιάς και του Κοινοτισμού. *Έβλεπε μια παγκόσμια ανασυγκρότηση της ανθρώπινης κοινωνίας στηριγμένη στον πανάρχαιο θεσμό της Κοινότητας με την άμεση δημοκρατία σαν βάση της πολιτικής τους οργάνωσης, και το συνεργατικό συνεταιρισμό σαν σύστημα της επαγγελματικο-κοινωνικής σύνθεσης των μελών της Κοινότητας.* Μετά τη διάλυση από την τότε πολιτική εξουσία του Κινήματος, εγκατέστησε την πατρίδα του Σκύρο ως κέντρο εκπομπής των Κοινοτιστικών του ιδεών. Έτσι το 1976 ίδρυσε το *Κίνημα της Σκυριανής Δύναμης* το οποίο μετεξελίχτηκε σε *κίνημα για την αισθητική αναγέννηση, εμπνευσμένο από την αρχαιοελληνική, βυζαντινή και νεώτερη παραδοσιακή μας κληρονομιά.* Από το 1993 και μετά, παρέα με τη σύντροφό του Αναστασία, παρουσίαζαν με μορφή θεατρικών έργων και δρώμενων τις ιδέες τους στο Θέατρο της Βιγλατορίας του Παληόπυργου στη Σκύρο.

¹ Σύμφωνα με τα λόγια του: *Ο Νταϊστικός τρόπος ζωής, απ τη φύση και την ουσία του, είναι λοιπόν ηρωικός, αγωνιστικός, ποιητικός, μυθιστορηματικός και καλλιτεχνικός με τη γενικότερη σημασία του όρου.*

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Ο πολυπράγμων Μάνος Φαλτάιτς άφησε πίσω του πλουσιότατο έργο, τόσο συγγραφικό όσο και εικαστικό. Αναμφισβήτητα όμως το σημαντικότερο δημιούργημά του είναι το ομώνυμο Μουσείο. Στο Μουσείο διαφυλάττονται τρεις σημαντικές λαογραφικές-ιστορικές συλλογές (α) της Σκυριανής ιστορίας και πολιτισμού (με σημαντικές συλλογές αντικειμένων της καθημερινής αγροτικής και κτηνοτροφικής ζωής), (β) της παραδοσιακής οικονομίας του Ελληνικού χώρου με 3000 περίπου αντικείμενα και εργαλεία, και (γ) των σπάνιων εκδόσεων και ιστορικών εγγράφων από την 16^ο αιώνα και μετά (όπως την *Προκήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης*, όπως γράφτηκε από τους πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρείας, και την *Αποκήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης*, που συντάχθηκε και υπογράφηκε από τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄ και τους Συνοδικούς).

Το μουσείο Φαλτάιτς (αριστερά) και εκθέματά του. Μεταξύ αυτών και η προκήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης από τους Φιλικούς (δεξιά κάτω).

Επιπλέον, αναπτύσσοντας το πνεύμα του εθελοντισμού το Μουσείο, ως πολιτιστικός φορέας, διοργανώνει δραστηριότητες γύρω από τη λειτουργία του Μουσείου και τη συντήρηση των μουσειακών αντικειμένων, όπως και καλλιτεχνικές δράσεις και δρώμενα (λογοτεχνικές βραδιές, θέατρο δρόμου, εκθέσεις, συναυλίες, κ.ά.).

Το έργο και οι δράσεις του Μάνου Φαλτάιτς, ως στρατευμένο και πολιτικοποιημένο, μισήθηκε και αγαπήθηκε αναλόγως των πεποιθήσεων του καθένα. Αναμφισβήτητα όμως ο Μάνος Φαλτάιτς άφησε πίσω του την αύρα των ανθρώπων που αγαπάνε αυτό που κάνουν, που αγαπάνε αξίες και ιδέες, που αγαπάνε τον τόπο τους σε όλες του τις διαστάσεις....

Παρακάτω ακολουθεί αφιέρωμα σε κείμενο του Μάνου Φαλτάιτς του 1976 σχετικά με τους Σκυριανούς σμίχτες. Πολλές λεπτομέρειες για το Μάνο Φαλτάιτς και το έργο του μπορείτε να αντλήσετε από το <http://www.faltaits.gr/>.

Οι «Σμίχτες» - Σκυριανοί Τσοπάνηδες

(Εργασία Μάνου Φαλτάιτς 1976)

Έκδοση Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας

Σκύρου <http://www.inskyros.gr/InSkyrosNew/history/faltaits/sisomatosis.htm> -
[Σκυριανών Συσσωματώσεις#Σκυριανών Συσσωματώσεις](http://www.inskyros.gr/InSkyrosNew/history/faltaits/sisomatosis.htm)

Η *συσσωμάτωση* είναι μια περίπλοκη και ιδιόμορφη μορφή συνεργατικού συνεταιρισμού, που αποβλέπει στην από κοινού, μεταξύ περισσοτέρων τσοπάνηδων, ενιαία εκμετάλλευση (βόσκηση) ενός βοσκότοπου (μάντρας)² και στην από κοινού εκτέλεση των διάφορων κτηνοτροφικών εργασιών. Οι *συσσωματώσεις*, γνώρισαν στη Σκύρο μεγάλη ακμή με δύο μορφές. Η πρώτη, καθαρά πνευματική, εμφανίζεται στο θρησκευτικό τομέα και παλαιότερα, μέχρι τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του Ελληνικού κράτους, είχε γενικό χαρακτήρα. Όλοι οι Σκυριανοί ανήκαν σε εκκλησιαστικά αδελφάτα, σχηματίζοντας ιδιόμορφες πνευματικές ομάδες που είχαν σκοπό την καλύτερη οργάνωση και απρόσκοπτη λειτουργία των θρησκευτικών χρεών των μελών τους (Φαλτάιτς 1972). Η δεύτερη, έχει περιεχόμενο οικονομικό - επαγγελματικό και εκδηλώνεται με μια σύνθετη μορφή συνεργατισμού και συνεταιρισμού. Η συσσωμάτωση αυτή υπάρχει μεταξύ των τσοπάνηδων, που αποτελούν την πολυαριθμότερη κοινωνική τάξη της Σκύρου. Στα πλαίσια της *ποιμενικής κάστας* έχει καθολικό χαρακτήρα, με την έννοια ότι οι τσοπάνηδες του νησιού ασκούν το επάγγελμά τους, με οργανωτική βάση το θεσμό αυτόν της συσσωμάτωσης. Αν και είναι άτυπος, χωρίς μάλιστα να προσδιορίζεται με ιδιαίτερη και επίσημη ονομασία, εν τούτοις είναι ουσιαστικότητας. Ο θεσμός είναι ακριβώς ο ίδιος με το γνωστό στις περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας «*τσελιγγάτο*», που αποτελούσε τη βάση της επαγγελματικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, ιδιαίτερα των νομαδικών και ημινομαδικών εθνοφυλετικών ομάδων της Ηπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας και Θράκης, Σαρακατσάνηδων, Βλάχων, Αρβανιτόβλαχων και Καπατσαραιών³.

Το 1976, όταν δημοσιεύτηκε το άρθρο του Φαλτάιτς οι μάντρες χωρίζονταν στις έξι κατηγορίες:

α' Στις μάντρες της μονής του Αγίου Γεωργίου στο βουνό (Κοπρισές - Άρη)

Η εκμετάλλευση της χορτονομής αυτής, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο λόγω του μεγέθους της - καταλαμβάνει το 1/5 περίπου ολόκληρου του νησιού - όσο και λόγω της ιδιοκτησίας των κοπαδιών που βόσκουν σ' αυτή. Το μοναστήρι έχει ένα πολύ μεγάλο κοπάδι -

²Η λέξη *μάντρα*, έχει στη Σκύρο διπλή σημασία. Δηλώνει τόσο την έκταση του βοσκότοπου που αποτελεί μια ενιαία ιδιοκτησία (ανεξάρτητα αν οι ιδιοκτήτες είναι ένας ή περισσότεροι με διαφορετικά μερίδια κατά το σύστημα της εξ' αδιαιρέτου ιδιοκτησίας), όσο και το ποιμνιοστάσιο, από το οποίο πήρε και η έκταση του βοσκότοπου την ονομασία του.

³Για την ταυτότητα του θεσμού της Σκυριανής τσοπάνικης συσσωμάτωσης, με το τσελιγγάτο των Σαρακατσάνηδων και των άλλων νομαδικών και ημινομαδικών κτηνοτροφικών εθνοφυλετικών ομάδων: Βλάχων, Αρβανιτόβλαχων, Καπατσαραιών, βλ. Χατζημιχάλη (1957) και Αρσενίου (1972). Στα πάρα πάνω έργα, αγνοείται ή ταυτότητα του θεσμού με τη Σκυριανή συσσωμάτωση. Μπορεί όμως ο μελετητής να κάνει τις συγκρίσεις και τους συσχετισμούς του.

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

ο θρύλος και η φαντασία των Σκυριανών το θέλει να είναι πάντα 1001, ούτε λιγότερα ούτε περισσότερα. Συγχρόνως, στην ίδια μάντρα βόσκουν και τα κοπάδια 30 - 40 τσοπάνηδων, που δίνουν ενοίκιο στον «καλόγερο» τον εκάστοτε διαχειριστή της περιουσίας του μοναστηριού. Στη μάντρα αυτή, κουμάντο κάνει ο καλόγερος μέσω του εκάστοτε ψυχογιού του, που είναι και ο γενικός κεχαγιάς των κοπαδιών της χορτονομής. Οι ενοικιαστές τσοπάνηδες, δίνουν στον καλόγερο τα «τοπιάτικα» καθέννας χωριστά.

β' Στις μάντρες του Δήμου

Η ενοικίαση των Δημοτικών χορτονομών γίνεται βάσει δημοπρασίας. Ο πλειοδότης είναι ο επίσημος ενοικιαστής και υπόλογος απέναντι του Δήμου. Συνήθως παίρνει μαζί του και σμίχτες, οπότε είναι ο κεχαγιάς των κολλήγων. Οι σμίχτες δίνουν στον ενοικιαστή - κεχαγιά το μερίδιο που τους αναλογεί για ενοίκιο. Είναι μια μορφή επινοικίασης.

γ' Στις μάντρες που ανήκουν σε οικογένειες της Μεγάλης Στράτας

Είναι η «γνησιότερη» μορφή ιδιοκτησίας από πλευράς αρχικής σχέσης μεταξύ γαιοκτήτη και μάντρας. Ο ιδιοκτήτης δεν έχει δικά του κοπάδια, άλλα ενοικιάζει τη χορτονομή σε ένα μεγαλοτσοπάνη που διατηρεί καλές κοινωνικές σχέσεις μαζί του και με την οικογένειά του. Ο ενοικιαστής αυτός, που παίρνει και άλλους συνεταιίρους, τους «σμίχτες», είναι ο κεχαγιάς της συντροφιάς.

δ' Στις μάντρες που αποτελούν ιδιοκτησία τσοπάνηδων

Είναι μια σχέση ιδιοκτησίας σχετικά νέα, που άρχισε από τα μέσα περίπου του περασμένου αιώνα. Με τη διάλυση της Επισκοπής και άλλων εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, πολλά χωράφια και ορισμένες μάντρες, ήρθαν σε χέρια ιδιωτών. Από τότε ορισμένες τσοπάνηκες οικογένειες έγιναν ιδιοκτήτες βοσκοτόπων. Συνήθως οι μάντρες αυτές ανήκουν σε περισσότερους συγγενείς, που διαδέχτηκαν τους αρχικούς αγοραστές. Κεχαγιάς εδώ είναι ο ιδιοκτήτης της μάντρας.

Οι οργανωτικές βάσεις του θεσμού

Οι συνεταιίροι

Ο συνεταιρισμός, αποτελείται από τρεις, τέσσερις ή και περισσότερους τσοπάνηδες, ανάλογα με τον αριθμό των ζώων τους, σε σχέση με το μέγεθος της μάντρας. Οι συνεταιίροι ονομάζονται «σμίχτες», αλλά και «κολιγάδες» ή «κολίγοι» και αποτελούν μια συντροφιά η εταιρεία οικονομικό-επαγγελματική. Επικεφαλής της εταιρείας είναι ο «τσαχαγιάς» (κεχαγιάς). Ο κεχαγιάς ονομάζονταν παλαιότερα επίσης και «μαγιμάρης» (μαϊμάρης) και «σκέρης» και «κονακτής» και «τσελάρης» (κελάρης) επειδή έμενε στο κονάκι (κελάρι)⁴. Το προβάδισμά του οφείλεται στους έξης λόγους: Κεχαγιάς γίνεται αυτός που είτε έχει δική του μάντρα (σχέση ιδιοκτησίας κτηνοτρόφων και βοσκοτόπων που υπάρχει μόνο τα τελευταία 100 - 150 χρόνια, γιατί παλαιότερα κανείς τσοπάνης δεν είχε δική του μάντρα), είτε μεγάλο κοπάδι, και τέλος -σε περίπτωση μη ιδιοκτήτη βοσκοτόπου- λόγω των ειδικών κοινωνικών του σχέσεων με τους ιδιοκτήτες των βοσκοτόπων, που του επιτρέπουν να εξασφαλίσει την ενοικίαση της μάντρας για λογαριασμό του. Στην περίπτωση μη ιδιοκτήτη κεχαγιά, ο γαιοκτήτης ξέρει μονάχα αυτόν και σ' αυτόν

⁴ Δημ. Φτούλη «Ποιμενικά» εφημ. «Κυμαϊκά Νέα» Αθήνα 1959.

προσωπικά την ενοικιάζει. Η ενοικίαση μιας μάντρας, ιδιαίτερα στο παρελθόν, αποτελούσε σοβαρότατη υπόθεση, λόγω του περιορισμένου -πάντα σε σύγκριση με τα πολυάριθμα αιγοπρόβατα της Σκύρου - χώρου των βοσκοτόπων, και του μεγάλου ως εκ τούτου ανταγωνισμού που υπήρχε μεταξύ των τσοπάνηδων, για την εξασφάλιση της ενοικίασης μάντρας για λογαριασμό τους. Γι' αυτό το λόγο, οι μεγάλοι τσοπάνηδες επεδίωκαν πάντα να διατηρούν αγαθές και κατά το δυνατόν στενές σχέσεις με τους γαιοκτήτες, που φρόντιζαν να τις ανανεώνουν και προς χάριν των παιδιών τους⁵. Έτσι, υπάρχουν παραδείγματα που η σύνδεση μεταξύ ορισμένων οικογενειών γαιοκτητών και μεγαλοτσοπάνηδων, στους οποίους οι πρώτοι νοίκιαζαν κατά προτίμηση τη μάντρα ή τις μάντρες τους, κρατούσε από γενιά σε γενιά⁶. Ο κεχαγιάς διαλέγει τους σμίχτες, που αποτελούν τα υπόλοιπα μέλη της εταιρείας. Είναι τσοπάνηδες με μικρότερα κοπάδια, που δεν έχουν την οικονομική και κοινωνική δυνατότητα να νοικιάσουν μόνοι τους μάντρα. Η πρόταση του κεχαγιά προς τους νέους συνεταίρους του, γίνεται με την καθιερωμένη φράση, «έλα να το κάμωμ' το ένα», έλα δηλαδή να κάνωμε ένα κοινό κοπάδι. Εκτός από την πρωτοβουλία που έχει ο κεχαγιάς να διαλέξει τους σμίχτες - κατά προτίμηση συγγενείς του και ανάλογα με τα κοπάδια που διαθέτουν, και που μαζί με το δικό του πρέπει να είναι της βοσκοϊκανότητας της μάντρας - προΐσταται γενικά της συντροφιάς, επιμερίζει το μερίδιο του καθενός για το ενοίκιο της μάντρας και συντονίζει την όλη δραστηριότητα των συνεταίρων.

Ανάλογα με τον αριθμό των γιδοπροβάτων του κάθε σμίχτη, προσδιορίζεται και η ατομική του μερίδα στο ενοίκιο της μάντρας. Τη μερίδα του όμως, δεν τη δίνει ο κάθε σμίχτης χωριστά στο γαιοκτήτη, αλλά στον κεχαγιά για να τη δώσει αυτός στον ιδιοκτήτη της μάντρας⁷. Οι σχέσεις μεταξύ των υπόλοιπων συνεταίρων δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, έκτος από τη ρύθμιση των υποχρεώσεών τους για τις δουλειές του κοπαδιού, που προσδιορίζονται ανάλογα με τον αριθμό των «κεφαλιών» που έχει ο καθένας. Όταν το κοπάδι είναι μεγάλο, ο σμίχτης υποχρεούται να προσλάβει έναν ή περισσότερους «ψυχογιούς», που εκτελούν χρέη βοηθών ή υπηρετών ανάλογα με την ηλικία ή την ικανότητα τους. Ο αριθμός των αιγοπροβάτων προσδιορίζει και τη μεταξύ τους κοινωνική ιεραρχία μέσα στα πλαίσια της εταιρείας, αλλά κατ' επέκταση στο σύνολο της τσοπάνικης κάστας, με πρώτους τους κεχαγιάδες, που ο αριθμός των αιγοπροβάτων τους κυμαίνεται από 300 - 1.000, και αποκαλούνται γενικά «μεγαλοτσοπανοί». Όσους έχουν τα περισσότερα στην ίδια μάντρα τους ονομάζουν και «πολυτάρηδες», άλλα ο όρος δε χρησιμοποιείται έξω από τους ίδιους τους σμίχτες. Όσοι έχουν από 100 - 300 κεφάλια, είναι οι μέσοι τσοπάνηδες. Όσοι έχουν από 30 - 100, θεωρούνται και ονομάζονται «μικροτσοπανοί» μέσα στη γενικότερη κάστα των τσοπάνηδων, και όσοι έχουν λιγότερα ονομάζονται από τους άλλους ειρωνικά «μαναρτζήδες», από το «μανάρι», το μεμονωμένο οικόσιτο πρόβατο ή την κατσίκα. Οι τελευταίοι είναι συνήθως «νεοτσοπανοί», προερχόμενοι από άλλες τάξεις, που απόκτησαν κυρίως σαν παραγοί ένα μικρό αριθμό ζώων, χωρίς όμως εν συνεχεία να ασχολούνται συστηματικά με την κτηνοτροφία, που συχνά εγκαταλείπουν. «Δεν είχαν σταθερότητα στο

⁵Οικογένειες μεγαλοτσοπάνηδων, που πρώτου αποκτήσουν δικές τους μάντρες, νοίκιαζαν για δικό τους λογαριασμό σαν κεχαγιάδες, είναι κυρίως οι οικογένειες: Μικέ (Μιτσέδες), Μαυρικού (Μαυριτσάνοι), Φεργάδη (Φεργαδιάνοι), Φτούλη (Φτλιάνοι), Κυριαζή, (Τσυριαζάνοι), Παναγιώτου (Καραλήδες), Τραχανά (Τραχανιάνοι), Μαυρογιώργη (Μαυρογιώργηδες).

⁶Για τους δεσμούς από γενιά σε γενιά, μεταξύ ιδιοκτητών και τσοπάνηδων ενοικιαστών των βοσκοτόπων τους βλ. Κώστα Φαλτάιτς: «Βοκολίνας».

⁷Το ενοίκιο της μάντρας λέγεται «τοπιάτικο». Παλιότερα καταβάλλονταν συνήθως σε είδος. Τυριά, μοζήθρες και κρέας, ανάλογα σε ποσότητα με την έκταση και τη γενική της βοσκοϊκανότητα. Το ποσό των τυρομοζήθρων που έπαιρνε ο ιδιοκτήτης για ενοίκιο από τους σμίχτες, προσδιόριζε και την αξία της. Έτσι, π.χ. μια μάντρα που ο ιδιοκτήτης της έπαιρνε το χρόνο για ενοίκιο, σαράντα τυριά και άλλες τόσες μοζήθρες, υπολογίζονταν σα μάντρα «σαράντα τερομοζήθριου». Εκτός από τα τυρομόζηθρα, οι ιδιοκτήτες έπαιρναν συνήθως ένα «ποδάρι κριάς» την Πρωτοχρονιά, και ένα ολόκληρο αρνί το Πάσχα (τη Λαμπρή).

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

επάγγελμα οι νεοτσοπανοί», λένε χαρακτηριστικά οι παλιές τσοπάνικες οικογένειες. Οι ψυχογιοί, αν και ασκούν το κτηνοτροφικό επάγγελμα από γενιά σε γενιά, εφόσον δεν κατορθώνουν να σχηματίσουν δικό τους αξιόλογο κοπάδι, δε θεωρούνται από τους άλλους τσοπάνηδες, αλλά απλώς ψυχογιοί, που δουλεύουν με μισθό (ρόγα) για λογαριασμό των τσοπάνηδων της πρώτης και δεύτερης σειράς.

Η δημιουργία ενιαίου κοπαδιού

Με το «σμίξιμο» ή την «κολγιά», το κοπάδι που βόσκει σε μια συγκεκριμένη μάντρα, γίνεται ενιαίο και σχηματίζεται έτσι μια κοινή εταιρική εκμετάλλευση⁸. Η εταιρεία από πλευράς ζωικού κεφαλαίου στηρίζεται πάνω στις έξι βάσεις: - Τα ζώα του κάθε σμίχτη βόσκουν κοινά, μαζί με των άλλων, στο χώρο της μάντρας ανακατεμένα, σαν ένα ενιαίο κοπάδι, χωρίς αυτό να σημαίνει και αποσύνδεση των ζώων με τον ιδιοκτήτη τους. «Αν και τα ζώα βόσκουν όλα μαζί, οι σμίχτες δεν έχουν δικαίωμα σε ένα απρόσωπο νούμερο, μέρος του κοπαδιού, όσο τα γιδοπρόβατα που έφεραν κατά τη σύναψη της συντροφιάς. Το κάθε κεφάλι, κατσίκα ή πρόβατο, έχει τη δική του μοίρα και συνδέεται με τον ιδιοκτήτη του. Αυτό σημαίνει ότι:

Α'. Όταν γεννήσει ή κατσίκα ή το πρόβατο, τα νεογέννητα ανήκουν στον ιδιοκτήτη της μάνας και όχι στη συντροφιά.

Β'. Όταν το «κόψει» σκύλος κ.λπ. ή ψοφήσει το χειμώνα σε περίπτωση κακοκαιρίας «κακοχρονιάς», η ζημία βαραίνει τον ιδιοκτήτη του και όχι όλη τη συντροφιά. Όταν γίνει μία θεομηνία, μόλις περάσει, οι σμίχτες πηγαίνουν στη μάντρα για να δουν τις καταστροφές που έπαθαν τα κοπάδια τους. Τότε συγκεντρώνουν όλοι μαζί το κοινό κοπάδι, και γίνεται μετά, από τον καθένα χωριστά, η εξακρίβωση των απωλειών των δικών του γιδοπροβάτων. Οι ζημιές, βαρύνουν ατομικά τον κάθε σμίχτη και δεν επιμερίζονται στο σύνολο του κοπαδιού.

Γ'. Κατά την τυροκόμηση, το μοίρασμα του γάλακτος γίνεται με βάση όχι τον αριθμό των κεφαλιών του σμίχτη αδιάκριτα, αλλά υπολογίζονται μόνο τα «γαλάρια», αυτά που έχουν γάλα. Τα «στερφά», τα θηλυκά γιδοπρόβατα που δεν γκαστρώθηκαν και δε γέννησαν, και επομένως δεν έχουν γάλα, δεν υπολογίζονται κατά τη μοιρασιά του γάλακτος. Η εξακρίβωση της ταυτότητας και ιδιοκτησίας, κάθε μεμονωμένου γιδοπρόβατου. Το ανακάτεμα των κοπαδιών δε δημιουργεί προβλήματα στους σμίχτες, που ο καθένας ξέρει πολύ καλά τα δικά του γιδοπρόβατα.

Η λειτουργία της Εταιρείας

Οι σμίχτες δουλεύουν για ολόκληρο το κοπάδι και όχι ο καθένας μεμονωμένος για τα δικά του γιδοπρόβατα. Οι δουλειές στη μάντρα γίνονται συλλογικά. Ο Κεχαγιάς προσδιορίζει το συγκεκριμένο έργο που θα κάνει ο κάθε σμίχτης, που παίρνει γι' αυτό το λόγο προσωρινά (επειδή δεν είναι μια μόνιμη δουλειά και δεν απαιτεί εξειδίκευση), το όνομα από την ειδική απασχόληση. Έτσι ο υπεύθυνος με τη φροντίδα των γαλαρίων ονομάζεται «γαλαρτζής», αυτός που φυλάει τα «στερφά» «στερφάρης», αυτός που «προσολάμνει», προωθεί τα γαλάρια για άρμεγμα «προσολαμπτής», αυτοί που αρμέγουν «αρμεχτάδες» κ.λπ. Η κατανομή γίνεται σύμφωνα και με την κλίση, ηλικία και ειδικότητα του κάθε σμίχτη. Το κύκλωμα και η κατανομή της δουλειάς. Οι δουλειές του κοπαδιού, παίρνοντας σαν αρχή τη διαδικασία για τη διευκόλυνση των γκαστρωμένων να γεννήσουν.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Ο θεσμός της τσοπανικής συσσωμάτωσης, αποτελεί μια από τις πιο θαυμαστές μορφές

⁸Το κοπάδι παίρνει συνήθως το όνομα της οικογένειας που έχει δική της ή έχει ενοικιάσει τη μάντρα, και διαθέτει και τα περισσότερα αιγοπρόβατα.

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

παραδοσιακού συνεργατικού συνεταιρισμού. Χάρης σ' αυτόν, αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό η κτηνοτροφία της Σκύρου και έδωσε τη δυνατότητα στην ποιμενική κάστα να διατηρεί μια επίζηλη θέση οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική, στα πλαίσια της Σκυριανής κοινωνίας. Μολονότι οι τσοπάνηδες ήταν πάντα μετέωροι από πλευράς βοσκότοπων -που μόνο κατά τη μετ' απελευθερωτική περίοδο άρχισαν σταδιακά να περιέρχονται στην κυριότητά τους- και επομένως εξαρτώμενοι από τους γαιοκτήτες ιδιώτες, εκκλησιαστικά ιδρύματα, κοινότητα, γεγονός που δεν τους επέτρεπε να προχωρήσουν σε ορθολογιστική αξιοποίηση της βοσκήσιμης γης, με κατάλληλες και απαραίτητες εγκαταστάσεις (αποθήκες, υδατοδεξαμενές, στέγαστρα, κατοικίες, περιφράξεις κ.λπ.) χάρις στο σύστημα της επαγγελματικοοικονομικής τους οργάνωσης πέτυχαν:

α. Να εκμεταλλεύονται ορθολογιστικά τη βοσκοϊκανότητα κάθε μάντρας, με τη δημιουργία κοπαδιών, ανάλογων με την κτηνοτροφική της δυναμικότητα.

β. Ο συνεταιρισμός εξασφάλιζε και στους ασθενέστερους κοινωνικά και οικονομικά τσοπάνηδες, να παραμένουν ιδιοκτήτες των κοπαδιών τους, διατηρούμενης έτσι μιας κυμαινόμενης σε ανεκτά όρια, κοινωνικοοικονομικής ισότητας μεταξύ κεχαγιάδων και λοιπών σμιχτών.

γ. Εξασφάλιζε τη σωστή σύνθεση σε εργατικό δυναμικό της κοινής επιχείρησης, με έμπειρους επαγγελματίες κτηνοτρόφους, που είχαν προσωπικά και άμεσα κίνητρα για την επιτυχία της. Τα βάρη και οι επιτυχίες αντιμετώπιζονταν με το δυνατό κίνητρο του κοινού συμφέροντος.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Αρσενίου Λ.Α. 1972. Τα Τσελιγκάτα. Αθήνα.

Φαλτάιτς Μ. 1972. Σκυριανών Συσσωματώσεις Α'. Τα Εκκλησιαστικά Αδελφάτα. Αθήνα.

Χατζημιχάλη Α. 1957. Σαρακατσάνοι. Τόμοι Α' και Β'. Αθήνα.

Μιχάλης Βραχνάκης

Ετήσιο Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Λιβαδοπονικής Εταιρείας

Φωτογραφικό υλικό

Εκδόσεις της Ε.Λ.Ε.

Σειρά Α΄: ΛΙΒΑΔΙ, ΕΤΗΣΙΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Έτος 1^ο, 1993, Θεσσαλονίκη 1994
Έτος 2^ο, 1994, Θεσσαλονίκη 1995
Έτος 3^ο, 1995, Θεσσαλονίκη 1996
Έτος 4^ο, 1996, Θεσσαλονίκη 1997
Έτος 5^ο & 6^ο, 1997-1998, Θεσσαλονίκη 1999
Έτος 7^ο, 1999, Θεσσαλονίκη 2000
Έτος 8^ο, 2000, Θεσσαλονίκη 2001
Έτος 9^ο, 2001, Θεσσαλονίκη 2002
Έτος 10^ο, 2002, Θεσσαλονίκη 2003
Έτος 11^ο, 2003, Θεσσαλονίκη 2004
Έτος 12^ο, 2004, Θεσσαλονίκη 2005
Έτος 13^ο, 2005, Θεσσαλονίκη 2006 (ηλεκτρονική μορφή)
Έτος 14^ο, 2006, Θεσσαλονίκη 2007 (ηλεκτρονική μορφή)
Έτος 15^ο, 2007, Θεσσαλονίκη 2008 (ηλεκτρονική μορφή)
Έτος 16^ο, 2008, Θεσσαλονίκη 2009 (ηλεκτρονική μορφή)
Έτος 17^ο & 18^ο, 2009-2010, Θεσσαλονίκη 2011 (ηλεκτρονική μορφή)
Έτος 19^ο & 20^ο, 2011-2012, Θεσσαλονίκη 2013 (ηλεκτρονική μορφή)

Σειρά Β΄: ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

- № 1.** ΛΙΒΑΔΙΑ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 1994.
№ 2. ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 1995.
№ 3. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ, ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 1996.
№ 4. ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΛΙΒΑΔΙΩΝ ΚΑΙ ΛΕΙΜΩΝΩΝ, Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 1996.
№ 5. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΛΕΚΑΝΗ ΜΥΓΔΟΝΙΑΣ, ΚΙΝΔΥΝΟΙ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 1997.
№ 6. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΛΙΒΑΔΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ, ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 1998.

No 7. GRASSLANDS AND WOODY PLANTS IN EUROPE, Volume 4, Grassland Science in Europe, Proceedings of the EGF Symposium in Thessaloniki, 1999 (Editors: PAPANASTASIS, V.P., FRAME, J. and NASTIS, A.S.).

No 8. Λεξικό Λιβαδοπονικών Όρων, Θεσσαλονίκη 2000.

No 9. Η ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ, Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 2001 (Επιμέλεια έκδοσης: Θωμάς Γ. Παπαχρήστου & Ολυμπία Ντίνη – Παπαναστάση).

No 10. ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ, Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Αθήνα 2003 (Επιμέλεια έκδοσης: Παναγιώτης Δ. Πλατής & Θωμάς Γ. Παπαχρήστου).

No 11. ΠΕΡΙΦΡΑΞΕΙΣ ΒΟΣΚΟΤΟΠΩΝ. Υπό Αντωνίου Κ. Πήττα. Θεσσαλονίκη 2004.

No 12. ΛΙΒΑΔΙΑ ΤΩΝ ΠΕΔΙΝΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ: ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ. Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Αθήνα 2006 (Επιμέλεια έκδοσης: Παναγιώτης Δ. Πλατής, Αθανάσιος Σφουγγάρης, Θωμάς Γ. Παπαχρήστου & Αλέξανδρος Ι. Τσιόντσης).

No 13. ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΞΗΡΟΘΕΡΜΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ, Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 2006 (Επιμέλεια έκδοσης: Βασίλειος Π. Παπαναστάσης & Ζωή Μ. Παρίση).

No 14. ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 2008 (Επιμέλεια έκδοσης: Κωνσταντίνος Θ. Μαντζανάς & Βασίλειος Π. Παπαναστάσης).

No 15. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΙΒΑΔΙΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΘΗΡΑΜΑΤΙΚΑ ΕΙΔΗ, Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας, Θεσσαλονίκη 2008.

No 16. ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ, Πρακτικά 7ου Πανελληνίου Λιβαδοπονικού Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 2010 (Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Σιδηροπούλου, Κωνσταντίνος Μαντζανάς και Ιωάννης Ισπικούδης).

No 17. Dry Grasslands of Europe: Grazing and Ecosystem Services, Proceedings of 9th European Dry Grassland Meeting (EDGM), Prespa, Greece, 19-23 May 2012 (Editors: Vrahnakis M., Kyriazopoulos A.P., Chouvardas D. and Fotiadis G.).